

3613

p
unupf

1920

491.99-8

2-36

2010

ER 2002

5772

Ա. Գ.

ՏԱՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑԻ

Բ. ՏԱՐԻ

[ՅԵՂ. Տպագրութիւն]

ՎԱԻԵՐԱՅՈՒԱՆ

ԳԵՂԻ. ՈՒՍՈՒՄՆ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ

«Արեւսն ու Գիտութիւնը,
կոչուած են հետզհետէ տիրապետելու
հոգիներուն, աւելի հզօր՝ քան ո՛ր
էլ է մարդկային բարոյական ուժ,
էւ դառնալու ապագայի միակ
բարձրագոյն կրօնը:»

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՇԱՏԱՐԱԿ. "ԱՐՄԻ", ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅԻ

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

491.99-8

9-36

ՄԵՂՐԱԳԵՏ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Բ. ՏԱՐԻ

[ՅԷ. Տպագրութիւն]

ՎԱԻԵՐԱՅՈՒԱՅ ԿԵԴՐ. ՈՒՍՈՒՄՆ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿ. "ԱՐԾԻԻ", ԳՐԱՎԱԶԱՌԱՆՈՑԻ

5772

Կ. ՊՈԼԻՍ

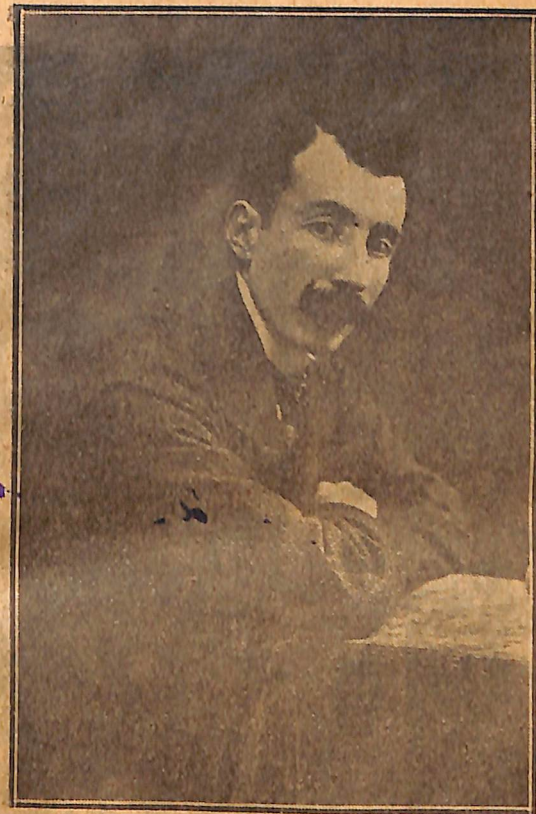
Տպագր. Սաննազնեան

1920

57286-4

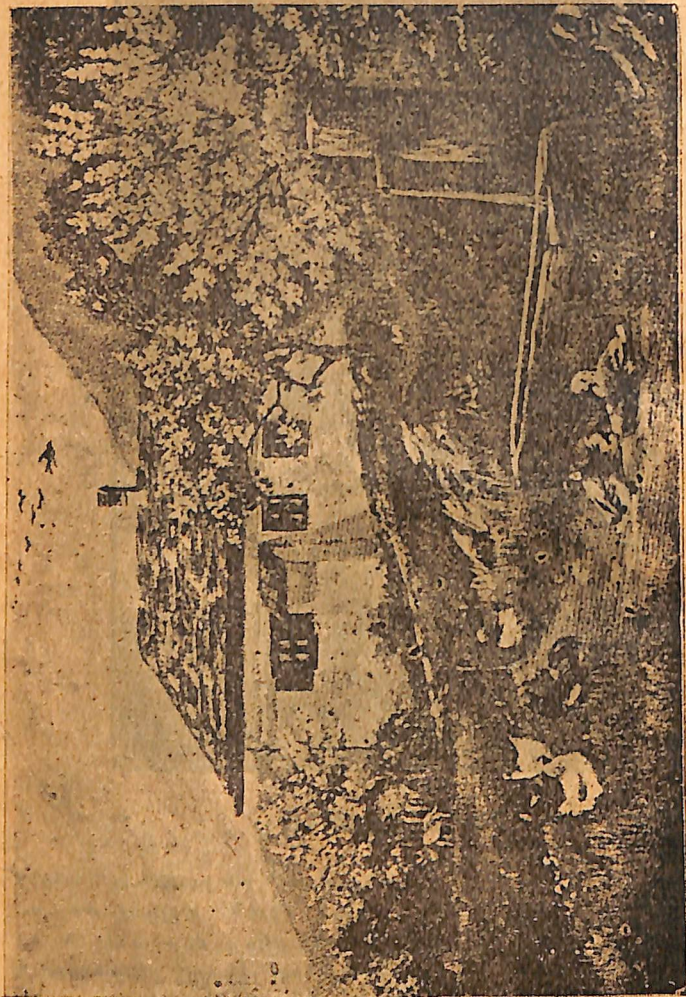
40997-68

(1674 - 1915)

Եւ ընդերուն տաքութիւնը կ'անցնի
մեր հոգիին մէջէն. կ'իյնայ տառա-
պանքի ծանր բեռը մեր ուսերէն եւ
իբրեւ փիւնիկ՝ թարմ աճիւններուն
ծոցէն կը վերածնի մեր իտէալը ան-
դադար, կը վերածնի մեր հաւատքը,
մեր սերունդներուն անհատնում ոյժը:

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Գարնան Սանուհ

Ո՛Ձ, ԴԺՈՒԱՐ ԲԱՆ ՁԷ ԱՇԽԱՏԻԼԸ

Հրանդ արթնցաւ, նայեցաւ չորս կողմը,
բայց չեւաւ անկողնէն:

— Ա՛խ, ի՛նչ դժուար բան է երկուշաբթի
առտուն անկողնէն ելլելը:

Աքաղաղը թափահարեց թևերը, և բարձր
ձայնով կանչեց՝ կու - կու - լիկ - կո՛ւ, կու - կու -
լիկ - կո՛ւ:

Հրանդ, անկողնին մէջ, դարձաւ աջ կողմէն
ձախ կողմին վրայ, և ուզեց նորէն աչքերը գոցել:

Բայց, ահա, լսեց ծիծառներուն ձայնը՝ տա-
նիքին քիւին տակ. մայրիկը կեր կը բերէր իր
կտուցով և ձագուկները կը ճչային, կը ճչային:

— Ա՛խ, ի՛նչ դժուար է դպրոց երթալը, ըսաւ
Հրանդ նորէն:

Այս անգամ, իր ականջին եկաւ կովերուն
բառաջիւնը և գառնուկներուն մայիւնը. նախիրն
էր որ հաւաքուեր, արածելու կերթար:

Պատուհանէն կարմիր արևն ալ ներս սողաց,
ինկաւ Հրանդին աչքին վրայ, և ըսաւ անոր.

— Ելի՛ր, խելո՛ք տղայ. ծոյլերը միայն կըսեն
թէ դժուար է ոտքի կենալ և դպրոց երթալ:

Աշխարհքին մէջ դժուար բան չի կայ: Հագի'ր լա-
թերդ, լուա' երեսդ, ա'ռ գրքերդ և վազէ՛ դպրոց:
Հօփ, ըսաւ Հրանդ, ու ոտքի ելաւ:

Լուաց երեսները, սանտրեց մազերը, և երբ
գրքերն առած՝ դպրոց կերթար, տեսաւ թէ իրաւ
ծովութիւնն է եղեր դժուար բանը:

ՏՂԱՆ ՈՒ ԹՈՉՆԻԿԸ

— Նախշո՛ւն թռչնիկ, մըր կերթաւ դուն,
այսպէս ձրգած բոյն, տեղ ու տուն.
կեցի'ր իմ մօտ, երգէ՛ երգեր,
ապրի'ր քովս ամբողջ ձմեռ:

— «Ձեր աշխարհն է աշուն, անձրև,
«ծառ ու ճիւղեր չունին տեղև.
«չի կայ արև, տաքուկ օրեր,
«ի՛նչպէս երգեմ անուշ երգեր:

«Նախշո՛ւն տրդայ, սիրուն տրդայ,
«երբ որ նորէն գարունը գայ՝
«ես չեմ մոռնար իմ տունս ու բոյն,
«կու գամ, կերգեմ քեզ օրն ի բուն»:

ԳՈՌՈՋ ՄՈԾԱԿԸ

Պգտիկ մոծակ մը մօտեցաւ եղջերուի մը,
որ հանգիստ կարածէր:

Յանկարծ, եղջերուն գլուխը բարձրացուց
ու սկսաւ փախչիլ:

— Տես, տես, ինչպէ՛ս ինծմէ վախցաւ ողոր-
մելին,— պոռաց գոռոզաբար մոծակը: Իրեն պէս
ահագին կենդանի՛ մը, ինծի պէս փոքրիկ արա-
րածէ մը կը փախչի... բայց, ձեռքէս չես ազա-
տիր. տես թէ հիմա ինչպէ՛ս կը հասնիմ քեզի
ու կը խայթեմ...

Եւ մոծակը սլացաւ եղջերուին ետեէն:

Մէյ մըն ալ ետեը դարձաւ, ի՞նչ տեսնէ որ
հաւնիս. ահաւոր առիւծ մը՝ որ խոշոր-խոշոր
ոստիւններով առաջ կը վազէ:

— Վայ, վայ, ես ի՞նչ ըրի իրեն, ի՞նչ փառս
հասցուցի, որ այսպէս ետեէս է ինկեր, — բզզաց

մոծակը, և թողուց եղջերուն հալածելը, ու լեզապատառ սկսաւ փախչիլ:

Բայց, տեսաւ որ առիւծը ուրիշ կողմ կը վազէ. այն ատեն, ուրախ-զուարթ մտածեց.

— Հը, կերևի խելքի ինկաւ որ մոծակին ձեռք դպցնելը դիւրին բան չէ...

Եւ մեր մոծակը հպարտօրէն թռաւ, նստեցաւ արածող ձիուն մէջքին վրայ:

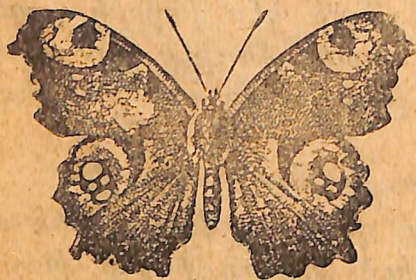
Իսկ, այդ միջոցին, առիւծը կը հալածէր եղջերուն:

ԵՐԵՔ ԹԻԹԵՌՆԻԿՆԵՐԸ

1

Երեք թիթեռնիկ՝ եղան եղբայր իրարու: Մէկը ճերմակ էր, մէկը կարմիր, միւսը ոսկեգոյն:

Երեք անհոգ եղբայրները կը պարէին մինչև իրկուն՝ արեւուն տակ. կը կենային մէկ թուփէն միւսին վրայ. իրենց մազի պէս բարակ կնճիթը կը թաթխէին ծաղիկներու բաժակին մէջ, կը ծծէին շաքարի պէս քաղցր հիւթը:

— Ախ, ինչ գեղեցիկ բան է, կըսէին ա-

— Ախ, ինչ գեղեցիկ բան է, կըսէին ա-

նոնք. ծաղիկները մեզի մեղր կուտան, արեգակը կը տաքցնէ, մենք ալ կը պարենք ու կը թռչինք: Ինչ լաւ բան է թիթեռնիկ ըլլալը:

Բայց ահա, օր մըն ալ, երկինքը ամպեց և սկսաւ անձրև գալ՝ հեղեղի պէս:

— Ամա՛ն, ըսաւ թիթեռնիկներէն մէկը. աշխարհքի վերջն է, արեգակը մեռաւ. ինչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը...

Երեքն ալ վազեցին ծղօտի մը տակ. ուղեցին թռչիլ, բայց իրենց թևերը թրջեր էին և չէին կրնար շարժել:

2

Յանկարծ, տեսան թէ, քիչ մը անդին, կակաչ մը կայ, — կարմիր ու դեղին գոյներով կակաչ մը, որ գոցեր է թերթիկները և կը կենայ արեւին տակ:

— Աղուճր կակաչ, դուն բարի ես, ըսաւ թիթեռնիկներէն մէկը. բա՛ց թերթիկներդ, որ գանք քիչ մը նըստինք անոնց մէջ, չորցնենք մեր թևերը ու թռինք երթանք:

— Ես կը բանամ թերթիկներս, ըսաւ կակաչը, բայց կը բանամ դեղին ու կարմիր թիթեռնիկներուն համար. անոնք ինծի կը նմանին, ես ալ անոնց: Ներս կառնեմ երկուքը, բայց չեմ առներ ճերմակը. ես սովորութիւն չունիմ օտար հիւր ընդունելու:

— Քանի որ այդպէս է, ըսին կարմիր ու
դեղին թիթեռնիկները, մե՛նք ալ չենք գար: Մենք
չենք ուզեր որ դուռը թողունք մեր եղբայրը:

3

Սակայն անձրևը կու գար:

Թիթեռնիկները ուժ տուին իրենց թևի՛ն.
հազար նեղութիւնով թռան, հասան գեղեցիկ
շուշանին քով:

— Այ շուշան, դուն մեծ ես, դուն ազնիւ
ես. քիչ մը տեղ տուր
մեզի՛ քու պսակիդ մէջ,
մինչև որ անձրևը դադ-
րի, թևերնիս չորցնենք
ու թռինք երթանք. մե՛ղք
ենք, գլխա՛ մեզի:

Շուշանը հպարտ-
հպարտ նայեցաւ անոնց
և ըսաւ.

— Ներս կառնեմ
ձերմակը, որ իմ գոյնս ունի, բայց չե՛մ առներ
միւսները. ես չեմ ճանչնար դանոնք:

Այն ատեն, ձերմակ թիթեռնիկը ըսաւ բար-
կութեամբ.

— Եթէ մեր երեքին համար տեղ չես տար,
ես ալ չեմ գար պսակիդ մէջ: Ի՛նչպէս կրնամ

բաժնուիլ իմ եղբայրներէս: Ո՛չ, հազար անգամ
ո՛չ: Լաւ է որ միասին թրջինք, միասին նեղ-
ուինք՝ քան թէ իրարմէ բաժնուինք:

4

Թիթեռնիկները ուզեցին անգամ մըն ալ
թռչիլ և ուրիշ տեղ մը փնտռել. շարժեցին իրենց
թրջած թևերը, բայց չի կրցան:

Այս միջոցին էր որ արևը ելաւ ամպին ե-
տևէն, և իր ճաճանչները ձգեց թիթեռնիկնե-
րուն փափուկ թևերուն վրայ:

— Բարի եղբայրներ են ասոնք, իրար շատ
կը սիրեն, — ըսաւ արևը, վարձատրեմ զիրենք:
Եւ թիթեռնները ուրախացան, չորցուցին ի-
րենց թևերը և սկսան դարձեալ պարել օդին
մէջ՝ զուարթ ու անհոգ:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք ձեր քարտախտակին վրայ՝ դէժ՝ դէմի. — ճերմակ-
սպիտակ: ձերմակ եւ սպիտակ գրեթէ նոյն նշանակութիւնն ունին,
այս պատճառով անոնց կ'ըսենք հոմանիւս բառեր:

Գրենք ուրիշ հոմանիշ բառեր ալ.

1. Զգես — Հանդերձ
2. Ակալայ — Փսամ
3. Տուն — Բնակարան

4. Ճամբայ — Ուղի
5. Ճամբորդ — Անցորդ
6. Գիր — Տառ

ԺԱՄԿՈՉԸ ԵՒ ՈՒՒՏԱՒՈՐԸ

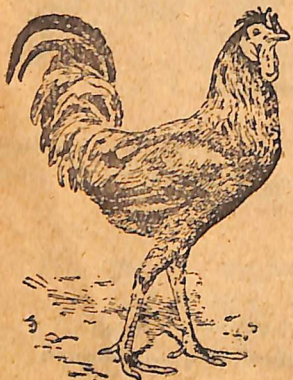
1

Օրուան մէկը կեռ
պոչ շունը
իր տիրոջմէն նեղա-
ցած՝
միտքը դրուաւ ձրգել
տունը,
փախիլ, երթալ, ալ
չգալ:

Բայց եկուր տես, գտաւ ընկեր
մեր շատախօս աքլորը:
Չափեցին վար, չափեցին վեր,
ինկան ճամբայ միասին:

2

Քրրաինք մըտած աքլոր ու շուն՝

ոտք քաշեցին լեռ ու ձոր.
ցորեկն անցաւ, եղաւ իր-
կուն,

վանքի մը մօտ կանգ առին:

— Ա՛լ հերիք է, եղբայր
աքլոր,

ըսաւ շունը խիստ յոգնած.
եկուր պառկինք, քնանք որ
առտուն կանուխ արթնանք:

Աքլորն ելաւ ու թառեցաւ

վանքին վերի տանիքը.

շունն ալ փռեց իր չորս թաթը,
դրոան առջև երկընցաւ:

3

Մեր ճամբորդներն այսպէս վատ լաւ,
մութն անցուցին կիսաքուն:

Ղուսածագին աքլորն ելաւ
կանչեց իրեն կուկիկուն:

Որ տեղէն որ, այդ չար
ժամուն,

ձայնը լրսեց աղուէսը.

վագեց եկաւ, տեսաւ
արթուն

մեր աքլորին երեսը:

— Բարի լոյս քեզ, աքլոր եղբայր,
աղուէսն ըսաւ քիթը վեր.

խնդրեմ, եկուր, շուտ դուռը բաց,
վանքն աղօթել եմ եկեր:

— Բարով եկար, քաւոր աղուէս,
աչքիս վրայ տեղ ունիս.

գալըդ բարի, աղէկ կըսես,
ինձի կուտաս աւետիս.

բայց տես, վանքին դրանը բով

մեր ժամկոչը պառկեր է,
արթնցուր որ բանայ դուռը,
ըսաւ վարպետ աքլորը:

4

Մեր աղուէսը՝ սուտ ուխտաւոր՝
վանքին դրոան մօտեցաւ.

բայց որ տեսաւ զամբողջ խոշոր,
ոտքը տակը ծալլուեցաւ:

Շունն է յանկարծ հաչեց հաւ, հաւ,
ցատկեց տեղէն մէկ կանգուն,
վրան հասաւ այն աղուէսին,
սև ուխտ բերաւ իր գլխուն:
Լեղապատառ ու կաղնիկադ,
աղուէսն հազիւ հոգին փրկեց.
երբ որջն հասաւ արիւնթաթախ,
շունչ մը առաւ ու ըսաւ.
— Չէ, քանի այս վանքն այսպէս դեռ
ժամկոչ ունի իր դուռը,
Աստուած վրկայ, իր կեանքին մէջ
ալ ուխտաւոր չի տեսներ...

1. Աղուէսը ինչո՞ւ ուխտաւոր եղաւ եւ ի՞նչ ըսաւ աքլորին:
2. Աքլորը ի՞նչ պատասխանեց:
3. Ո՞վ էր ժամկոչը եւ ի՞նչ ըրաւ:
4. Հապա եթէ աքլորը ի՞նչ բանար վանքին դուռը:

ԲԵՐՆԻՆ ՀԱՄԸ ԳԻՏՅՈՂ ՇՈՒՆԸ

1

Մեծ քաղաքի մը մէջ, օր մը, ճամբորդին
մէկը հացագործի մը խանութէն հաց կը գնէր:
Տեսաւ, որ խոշոր շուն մը եկաւ, կեցաւ իր առ-
ջն և կարծես հասկցնել կուզէր թէ՛ քիչ մըն ալ
այդ հացէն ինծի տուր:

Ճամբորդը փրցուց կտոր մը և նետեց անոր:
— Այս շունը ձերն է, — հարցուց ճամբորդը
հացագործին:

— Ո՛չ, պատասխանեց հացագործը. բայց
մեր խանութին առջևէն անդին չերթար, և
անցնող դարձողէն դրամ կը մուրա՛յ:

— Դրամ կը մուրայ, զարմացած հարցուց
ճամբորդը. շունը ի՞նչ պիտի ընէ դրամը:

— Օ՛, պարո՛ն, շատ լաւ գիտէ թէ ի՞նչ պի-
տի ընէ. կը մտնէ հացագործի մը խանութը և
կարկանդակ կը գնէ, ըսաւ հացագործը:

2

Ճամբորդը շատ զարմացաւ այս անհաւա-
տալի խօսքերէն և ուզեց ստուգել լսածները:

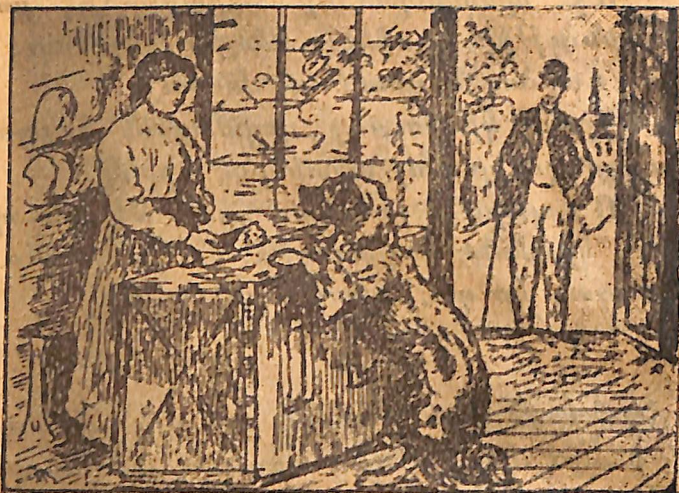
Մկսաւ քալել փողոցն ի վար: Շունը հետե-
ւեցաւ իրեն. ճամբորդը կանգ առաւ փողոցին
մէջ. շունն ալ կանգ առաւ, և աչքովը կը հաս-
կըցընէր թէ բան մը կուզէ:

Այն ատեն, ճամբորդը տասնոց մը նետեց
գետինը:

Շունը խածաւ տասնոցը և սկսաւ քալել.
հասաւ փուռի մը առջև, կանգ առաւ հացագոր-
ծին դէմ, առջևի երկու թաթերը դրաւ հաշ-
ուեսեղանին վրայ, և դրամը երկնցուց հացա-
գործին:

3

Հացագործը հասկեցաւ. հաց մը տուաւ շանը:
Բայց շունը ուժով կը սեղմէր դրամը իր ափա-
ներուն տակ և չէր ձգեր:

Հացագործը ըմբռնեց թէ ի՞նչ ըսել կուզէր շունը. ուստի, ձեռքը երկնցուց փոքր կարկանդակի մը. շունը անմիջապէս ուրախութեամբ վար ձգեց դրամը, առաւ կարկանդակը, և պոչը երերցնելով, սկսաւ ուտել:

Ճամբորդը ապշած էր և չէր կրնար հաւատալ իր աչքերուն:

ԲԱՅԱՆՐԱՅ ԿԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն դէմ իրենց հոմանիշները.

1. Ուսուցիչ	4. Մօտիկ ըրէ՛ք
2. Տղայ	5. Կենդանի
3. Մեծ	6. Լուսամաս

ԱՌԱՋԻՆ ԱՌՈՒՏՈՒՐԸ

1

— Ախ, մայրիկ, ես երթամ շուկան, ես երթամ բերեմ, կըսէր պզտիկ Սիսակ իր մայրիկին: Սիսակենց տունը քիչ մը հեռու էր շուկայէն. ասոր համար, մայրիկը կը վախնար զինք շուկայ խրկելու:

Այդ օրը, Սիսակին մայրը լուացք կընէր, և յանկարծ, օճառն էր պակսեր. է, ի՞նչ ընէր, լուացքը կիսամո թողուր:

— Հա՛, մայրիկ, ես երթամ շուկան... ես երթամ,— միշտ կը պնդէր Սիսակ:

— Տէ՛ լաւ, գնա՛, տեսնեմ պիտի կրնամ ըսածներս բերել: Ա՛ռ զամբիւղը, ա՛ռ քեղի սա տասը դահեկաննոցն ալ. կառնես մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ ու չորս դահեկան ալ ետ կը բերես: Հասկցամք. անգամ մը կըկնէ տեսնեմ. ի՞նչ պիտի ըսես:

— Մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ և չորս դահեկան ալ ետ,— արագ-արագ կըկնեց Սիսակ:

— Լա՛ւ ապրի՛ս. տէ վազէ. շո՛ւտ. չուշանաս, տես:

Սիսակ, իսկոյն, զամբիւղը գլուխն անցուց և ուրախ-ուրախ դուրս վազեց:

— Մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ և չորս դահեկան ալ ետ, — կը կրկնէր ճամբան, աշխատելով որ չի մոռնայ:

2

Քիչ մը անդին, դէմն ելաւ Մարիամը, դըրացիենց աղջիկը:

Սիսակ՝ ցոյց տալով գլխուն անցուցած դամբիւղը, հպարտութեամբ ըսաւ.

— Տես, Մարիամ, շուկայ կերթամ:

— Սիսա՛կ, եկուր որ ես ալ տիկնիկս ցոյց տամ քեզի. տեսնա՛ս, ինչ սիրուն է:

— Չէ, չէ, կուշանամ, — պատասխանեց Սիսակ, ու շարունակեց վազել:

— Մէկ հօխա լեղակ, չորս տուփ օճառ, չորս դահեկան ալ ետ, — արագ-արագ կը կրկնէր մտքէն:

3

Մօտիկ փողոցէն դուրս ելաւ՝ բարձրահասակ, նիհար ծերունի մը, թևին տակ մեծ հովանոց մը, ու կերթար դէպի վեր: Դպրոցին ուսուցիչն էր, պարոն Հայրապետը:

Սիսակ, տեսնելով վարժապետը, հանեց զամբիւղը գլխէն, քղանցքները շտկեց և շտապելով առաջ անցաւ:

Երբ մօտեցաւ վարժապետին, մեծի պէս բարեւ տուաւ:

— Ա՛, շուկայ կերթաս, Սիսո՛, — հարցուց Պ. Հայրապետը:

— Այո՛, պարոն, մայրիկս խրկեց, — պատասխանեց Սիսակ, ու սկսաւ նորէն կրկնել մտքովը.

— Մէկ հօխա դահեկան, մէկ տուփ օճառ, չորս լեղակ ալ ետ: Մէկ հօխա դահեկան, մէկ տուփ օճառ, չորս լեղակ ալ ետ...

Ու կը քալէր արագ-արագ:

4

Սիսակ շարունակեց իր ճամբան, աշխատելով յիշել մայրիկին պատուէրը:

Դէմն ելաւ նախիրը, և եղին մէկը կոտորները տնկած՝ վրան եկաւ:

Վախցաւ Սիսակ, բայց վազեց առաջ ու սկսաւ քալել:

Ինչ էր ըսեր մայրիկը. մոռցեր էր:

— Հա՛, մտաբերեց յանկարծ, ուրախութեամբ. մէկ հօխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ ետ... մէկ հօխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ ետ...

Վերջապէս, հասաւ խանութը:

Սիսակ ներս մտաւ, ու հպարտ-հպարտ ըսաւ խանութպանին.

— Մէկ դահեկան լեղակ, մէկ օճառ տուփ և չորս հօխա ալ ետ:

Խանութպանը խնդաց:

— Խնչ, Խնչ:

— Մէկ դահեկան օճառ, մէկ լեղակ տուփ, չորս հօխա ալ ետ,— կրկնեց Սիսակ:

— Կերևի՝ մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ ետ,— հարցուց խանութպանը խնդալով:

— Այո՛, այո՛, մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ ետ, կարմրելով հաստատեց Սիսակ:

Երջանիկ և ուրախ դէմքով, տուն կը վերադառնար փոքրիկ Սիսակը. զգուշութեամբ բռնած էր զամբիւղը, և ձեռքին մէջ ամուր սեղմած էր չորս դահեկանը:

Դռնէն ներս մտնելով, վազնէ վազ գնաց խոհանոցը ու պոռաց:

— Մայրիկ, մայրիկ, տես, բերի ամէնը. անքեզի մէկ լեղակ հօխա, մէկ օճառ տուփ, չորս դահեկան ալ ետ:

ԲԱՆՈՒՅՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Դրեցէք սա բառերուն հոմանիշները.

1. Կեցաւ	4. Անմիջապէս	7. Դահեկան
2. Հասկցնել	5. Արեւ	8. Կարմրելով
3. Դրամ	6. Հառապայք	9. Ամուր

ԲԱՆԵՂԸ ԵՒ ՈՒՌԵՆԻՆ

Բաղեղի հունտ մը ինկած էր՝ ուռենիի մը արմատին բով: Եկաւ ամառ. բաղեղը ծիլեր արծակեց, աճեցաւ ու տեսաւ ուռենին:

— Բարի ուռենի, ըսաւ բաղեղը. կուզեմ ես ալ վեր բարձրանալ, կուզեմ ես ալ արևին յոյսը վայելել՝ այդ բարձր տեղէն. թող կուտամ որ փաթթուիմ բունիդ ու գամ վերը, հանգչիմ քու դալար ճիւղերուդ մէջ:

Ուռենին գլուխն երերցուց, և «այո՛, այո՛» ըսաւ՝ տերևները շարժելով:

Բաղեղը փաթթուեցաւ անոր բունին, մազըլցեցաւ կամաց կամաց, ելաւ ելաւ մինչև դալար ճիւղերը:

Ծծեց արևուն ճառագայթները և շատ չանցած՝ բացաւ կապոյտ, ճերմակ, կարմիր ու դեղին ծաղիկներ:

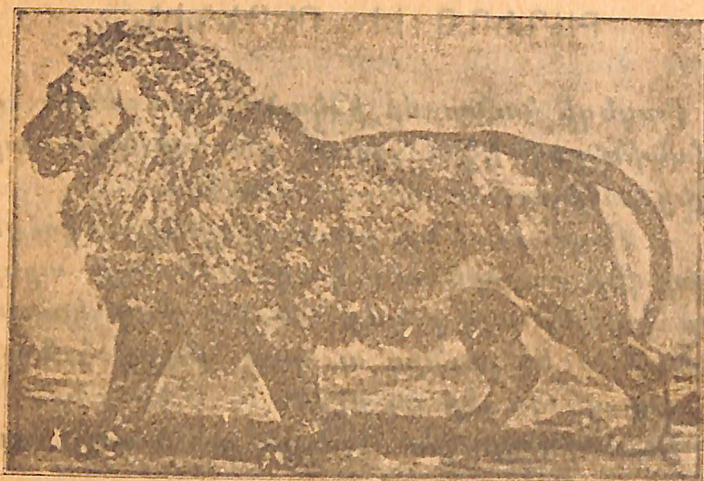
Ծառը որ ծաղիկ չունէր՝ զարդարուեցաւ նոր հարսի պէս:

Ուռենին բաղեղին օգնեց, բաղեղն ալ բարտին գեղեցկացուց:

ԲԱՆՈՒՅՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Դրեցէք սա բառերուն հոմանիշները:

1. Փոքրիկ	5. Հանդարտ
2. Չորս կողմը	6. Բազասիրտ
3. Զի խորիւր	7. Կը մպսի
4. Փրկած է	8. Ծիլ

ԿԱՄՈՒՐՁ ՇԻՆՈՂՆԵՐԸ

1

Անգամ մը, կենդանիները եկան, շարուեցան՝ անտառին մեծ կաղնիին տակ, և խորհուրդի նշատեցան:

Խօսք առաւ առիւծը:

— Գիտէ՞ք, աղաներ, այս ժողովը ինչու ենք գումարեր...

Գայլը ոռնաց, արջը մուտաց. ամէնքն ըսին թէ պատճառը չեն գիտեր:

Այն ատեն, անտառին թագաւորը այսպէս ըսաւ.

— Այսօր հաւաքուեր ենք՝ մեծ գործի համար: Դուք բոլորդ գիտէք որ՝ այս անտառը նեղ կուգայ մեզի... աղուէսը կը գանգատի որ՝ եր-

կու տարի էր, բերանը հաւու միս չէ տեսեր. գայլը բորոտութիւն է առեր, և բժիշկները պատուիրեր են որ գառնուկի արիւն լակէ. բայց ի՞նչպէս լակէ, իշխաններ, երբ անտառին մէջ ո՛չ նախիր կը մտնէ, ո՛չ ալ ոչխար մը հիւր կուգայ... պատճառը շատ պարզ է. սա մեր քովի անիծած գետը՝ մեզ աշխարհքէն կտրեր է. այսպէս որ մընայ, մենք ամէնքս ալ կորսուած ենք. պէտք է որ ասոր մէկ ճարը գտնենք...

Կենդանիները մոնչեցին, ոռնացին, ճչացին ու ամէնքն ալ իրաւունք տուին Առիւծին:

2

Շատ խորհեցան, քիչ խորհեցան, վերջապէս վճռեցին որ՝ գետին վրայէն կամուրջ մը ձգեն:

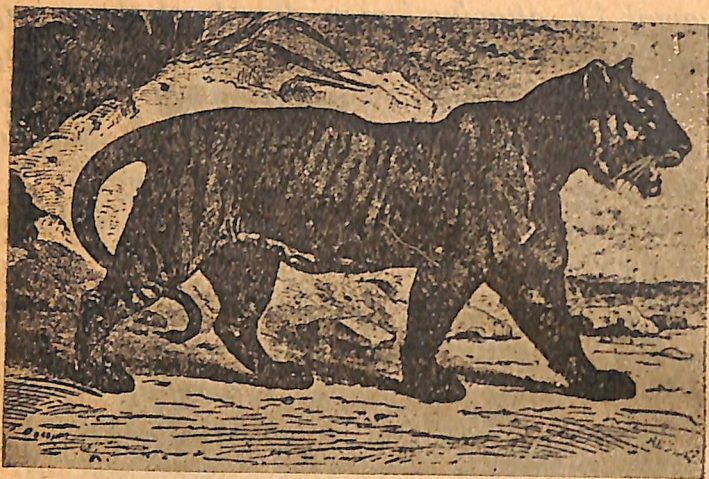
— Աղուէսը թող ճարտարապետ ըլլայ, ըսաւ Առիւծը. թող պատրաստէ կամուրջին յատակագիծը... Ի՞նչ կըսէք, իշխաններ. Աղուէսին քուէ կուտա՞ր այս պաշտօնին համար...

— Հրամանք է, հրամանք է, մուտացին ժողովականները:

— Շատ լաւ, ըսաւ Առիւծը. հիմա բաժնենք աշխատութիւնը մէջերնիս. թող ամէն մէկը պաշտօն մը առնէ և սկսինք շինութեան...

Կապիկը ժողովին բարտուղարն եղաւ և գրեց որոշումները:

Վագրը ուստա-պաշի պիտի ըլլար և արջն անտառէն գերան պիտի կտրէր. փիղն իր կնճիթով ջուր պիտի կրէր, էջն ալ կռնակով կիր ու աւազ:

Երբ խորհուրդը լմնցաւ, կենդանիները անտառէն դուրս ելան, և խումբով գացին գետին մօտ։
Գացին, որպէս զի որոշեն ձգուելիք կամուրջին տեղն ու պարագաները։

Ահա, այդ միջոցին, էջը առաջ անցաւ, խոնարհութիւն մը ըրաւ Առիւծին դէմ, և դառնալով ժողովին՝ հարցուց։
— Աղաներ, շատ աղէկ ըսիք, շատ լաւ որոշեցիք, բայց բան մը կայ որ դեռ խելքիս չի պառկեցաւ։
Ըսէք, կաղաչեմ, այս կամուրջը որ պիտի շինենք, գետին երկայնքէն պիտի ձգենք թէ լայնքէն. .

1. Ի՞նչ կըսէք իշուն հարցումին։

ՍԼԻՆ ՈՒ ԱՐԱՋԸ

Օգը չոր էր,
տարին երաշտ.
աղանձեր էր
սար, ձոր ու դաշտ։
Բարկացեր էր
վերէն Տէրը,
սպառեր էր
մեծ գետերը։

Իր ծերացած

էջը հեծած՝

Արազն անցաւ ծերուկ Ալին։

— Հէյ խան Արազ, վա՛յ քու հալին,
դարձաւ ըսաւ։

տես դուն բանին

որ Ալին

էջն ալ հունէդ ահա անցաւ։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ուշադրութիւն տուէք սա երկու բառերուն մութ-լոյս։ Մէկը Քեսին հակառակ նշանակութիւն ունի։ Այս տեսակ բառերուն կըսենք հակամիջ։

հակամիջ բառեր

1. Լաւ — վատ

3. Ճերմակ — Սեւ

2. Բարի — Զար

4. Կարծր — Կակուղ

Գրեցէք սա բառերուն հակամիջները

1. Պատանի

4. Խնդալ

7. Թմրիկ

2. Ծառայ

5. Հնազանդ

8. Սրբանիկ

3. Իրիկուն

6. Բնանալ

9. Զատուր

ԿՈՅՐԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

1

Մի զարմանաք, տղաք, որ կոյրերն ալ գիրք ունին և կոյրերն ալ կրնան կարդալ ձեզի պէս: Դուք աչքով կը կարդաք, անոնք ալ մատներով:

Կոյրերուն գիրքը ձեր գրքին պէս շինուած չէ. անոնց գրքին մէջի գրերը դուրս ցցուած են. կոյրերը, իրենց մատները քսելով այդ գրերուն վրայ, կը հեգեն և կը սկսին կարդալ:

Բայց մտիկ ըրէք որ խմանաք թէ ո՞վ հնա-
րեց, և ինչպէս հնարեց կոյրերուն գիրքը:

2

Օր մը, գիտունին մէկը, եկեղեցիի մը դռան առջևէն կանցնէր. տեսաւ որ հոն կոյր աղքատ մը նստած է և ողորմութիւն կուզէ:

Գիտունը ուզեց ծղուրդնոց մը տալ անոր. ձեռքը տարաւ գրպանը, հանեց գրամը և դրաւ աղքատին ափը:

Կոյրը շօշափեց գրամը և զարմացաւ. դարձեալ շօշափեց, և հասկցաւ որ ոսկի մըն է ձեռքին գրամը:

Կոյրը թէև աղքատ էր, բայց պարկեշտ մարդ էր. ուստի, անմիջապէս, պողաց անցորդին ետևէն.

— Պարո՞ն, պարո՞ն, անշուշտ սխալած ըլլալու էք. ինծի տուած գրամիդ ոսկի է:

Գիտունը ետ դարձաւ, և տեսաւ որ՝ իրաւ, սխալուածով, ծղուրդի տեղ՝ ոսկի մը տուած է:

— Բայց, ի՞նչպէս գիտցար որ տուածս ոսկի է, հարցուց գիտունը զարմացած:

— Ի՞նչպէս գիտցա՞յ, ըսաւ կոյրը. շօշափեցի մատներովս և հասկցայ:

3

Գիտունը շարունակեց իր ճամբան, բայց իր մտքին մէջ լոյս ծագեցաւ. — Եթէ կոյր մը կրնայ մատներով ճանչնալ գրամ մը, ինչո՞ւ ուրեմն պիտի չի կրնայ ճանչնալ գրեր և թուանշաններ, եթէ անոնք շինուին ցցուած ձևով...

Մտածեց, մտածեց, և սկսաւ շինել այդ ձևով գրեր, այդ գրելով ալ գիրք մը:

Եկեղեցիի մը գրան առջև կոյր պատանի մը գտաւ, տարաւ իր տունը. սկսաւ անոր մատները գրերուն վրայ քսել տալով՝ կարդալ սորվեցնել:

Քիչ ատենէն, կոյրը ճանչցաւ բոլոր գրերը, և սկսաւ ինքնիրեն կարդալ ամէն բան:

Անկէ ետք, գիտունը բոլոր աշխարհին յայտնեց իր գիւտը:

Առաջին անգամ, ինք բացաւ կոյրերուն համար դպրոց մը. իրեն նայելով՝ ուրիշներ ալ բացին, և այսօր, աշխարհի շատ քաղաքներուն մէջ՝ կան կոյրերու վարժարաններ,

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹՅՈՒՆ

Գտէք սա բառերուն եսկանիւցները.

1. Ազգոս

2. Նստած

3. Պարկեց

4. Ետևէն

5. Սխալուածով

6. Լոյս

7. Ծագեցաւ

8. Բացաւ

9. Առաջին

ԺԱՄԿՈՉԸ - ՔԱՀԱՆԱՅ

1

Եղեր է, չէ եղեր, խենդ ու տգէտ քահանայ մը: Ճամբան, երբ տեսներ որ դէմէն մէկը կուգայ, դեռ քառասուն քայլ հեռուէն կը պոռար.

— Հէյ, հեռո՛ւ, ճամբայ տուր:

Օր մըն ալ, այսպէս, թագաւորին հանդիպեցաւ:

— Էյ, հեռո՛ւ, ճամբայ տուր, պոռաց քահանան փողոցին ծայրէն:

Սակայն, թագաւորը զիտաւորութիւն չունէր ճամբան շեղելու, և կը շարունակէր առաջ գալ:

Քահանան ստիպուեցաւ ինքը ճամբայ տալ: Երբ որ իրարու մօտեցան, թագաւորը ըսաւ անոր.

— Վաղն առտու, կանո՛ւխ, պէտք է պալատըս գաս. քեզի երեք հարցում պիտի հարցնեմ. եթէ չկրնաս անոնց պատասխանը տալ, վար պիտի առնեմ փիլոնդ...

2

Առ քեզի բա՛ն. տէրտէրը խենդ ու խելառ պոռալ-կանչելու մէջ վարպետ էր, բայց հարցումի պատասխան տալը բնաւ գործին չէր գար:

Ելաւ գնաց ժամկոչին քով: Ժամկոչը իրմէ աւելի խելոք էր, ուստի անկէ խելք հարցուց:

Վերցուցին, ձգեցին, վերջապէս՝ որոշեցին որ, տէրտէրին տեղ, ժամկոչը երթայ թագաւորին քով: Ժամկոչը հագաւ քահանային հագուստը և գնաց պալատ:

3

Պալատին մէջ, զինք զիմաւորեց թագաւորը՝ թագը գլխին, մականը ձեռքին, և ոսկիի ու արծաթի մէջ կորսուած:

— Հա՛, եկա՛ր, ըսաւ թագաւորը:

— Այո՛, ի՛նչ ընեմ, եկայ, պատասխանեց քահանան:

— Տէ՛ ուրեմն, ամէնէն առաջ, պատասխանէ սա՛ հարցումիս. ո՞րքան հեռու է արևելքը արևմուտքէն:

— Մէկ օրուայ ճամբայ է:

— Ի՞նչպէս, հարցուց թագաւորը:

— Ահա թէ ինչպէս. արևը արևելքէն արեւմուտք կերթայ և մէկ օրէն տեղ կը հասնի:

— Շիտա՛կ է, ըսաւ թագաւորը: Հիմա պատասխանէ երկրորդ հարցումիս. ո՞րքան կարժեմ ես՝ անձովս ու հագուստներովս:

— Քրիստոսը գնահատեցին 30 դահեկանի, ուրեմն դուն 29 դահեկանէն աւելի չես արժեր:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, ըսաւ թագաւորը. բանի որ դուն այդքան խելացի ես, զիտցիր թէ հիմա ի՛նչ բանի վրայ կը մտածեմ ես:

— Դուն հիմա կը մտածես թէ՛ քու առջև կեցողը քահանան է. բայց ո՛չ, քու առջև կանգնածը ժամկոչն է:

— Է՛ ուրեմն, քանի որ այդպէս է, ասկէ
ետք դո՛ւն կըլլաս քահանայ, քահանան կըլլայ
ժամկոչ, — ըսաւ թաղաւորը:

Այդպէս ալ եղաւ:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գտէք սա բառերուն հակամիտները

3. Կանուխ	4. Կը բարձրանայ	7. Կը կենայ
2. Յուրս	5. Անօրի	8. Անուշ
3. Կը մտնի	6. Հեռուէն	9. Նստիլ

ԱՇՈՒՆ

Խնչպէս եղաւ, թըռաւ յանկարծ
ցուրտ հիւսիսէն ան չար քամին,
տեսաւ սիրուն դըրախտ դարձած
ճամբաները լեռան, ձորին:

Ու զայրեցած ըսաւ ահա.

— Խնչ էք այդպէս զարդարուեր դուք,
չէ՞ք տեսներ որ ելեր կուգայ
սառնամանիք, ձըմեռ ու փուր:

Ծառերն ամէն սուզը մըտան,
հովին տուին նախշուն լաթեր.
ըսին «ափսոս մեր ամառուան,
«ափսոս, զացին արև օրերի»

Թռչունները երամ եղած՝
ամէն կողմէ հաւաքուեցան,
թըռան բարձրէն թեւատարած,
թըռան, աչքէ կորսուեցան

Արօտական, հովիւ ու հօտ
իջան լեռնէն դաշտերը ցած.
ձորին առուն լոկ փըրփուրոտ՝
քարերուն հետ մինակ մընաց:

Լեղապատառ դողդղացին
տերևները ցուրտ ճիւղերուն.
Թափթըփեցան ասդին անդին,
սրբսրփալով գացին հեռուն:

Արևն երկրէն չի կշտացած՝
ամպը եկաւ զինքը թաղեց.
ամպը եկաւ ու վերէն ցած
հանդա՛րտ, հանդարտ արցունք մաղեց:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Եկէք բաժնէնք սա ամէն մէկ բառը ու տեսներ թէ անոնցմէ
Քերթանչիւրին մէջ քանի՞ բառ կայ.

1. Քաջասիրտ	— քաջ	եւ սիրտ
2. Քարտախտակ	— քար	եւ օտխտակ
3. Դատագիրք	— դատ	եւ գիրք
4. Նաւապետ	— նաւ	եւ պետ
5. Սեղանատուն	— սեղան	եւ տուն

Երբ որ երկու դատ դատ ու իմաստ ունեցող բառեր՝ իրարու կը
միանան եւ մէկ բառ կը կազմեն, այդ բառին կըսենք բարդ բառ: Քա
ջասիրտ, քարտախտակ, դատագիրք բառերը բարդ բառեր են:

ՀՈՎԼԸ, ԶՈՒՐԸ ԵՒ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐԸ

1

Երբ որ դաշտը պտոյտի էին գացեր, ուսուցիչը իր քով հաւաքեց աշակերտները, եւ սա՛ հարցումը ըրաւ անոնց.

— Ըսէ՛ք տեսնեմ. դուք գիտէ՞ք որ արտին մէջ երկրագործը կը ցանէ ցորենն ու՞գարին, ոսպնե ու կորեկը. ո՞վ կը ցանէ հապա անտառին ծառերը, դաշտին խոտերն ու լեռան ծաղիկները...

Աշակերտները մտմտացին, մտմտացին, բայց չի կըրցան պատասխան տալ:

2

— Վազէ, վահա՛ն, բոնէ տա հովանոցի նըման մեծ չոր բոյսը և հոս բեր, ըսաւ ուսուցիչը:

Վահան բոնեց և բերաւ:

Ուսուցիչը առաւ և ըսաւ.

— Տղա՛ք, եթէ այս բոյսը նետեմ օդին մէջ, ո՞վ կը բշէ կը տանի զայն:

— Հո՛վը, հո՛վը, — պոռագին ամէնքը:

— Հիմա, նայեցէ՛ք և ըսէ՛ք ի՞նչ կայ անոր ծայրը:

— Սերմեր, սերմեր, ըսին անոնք:

— Երբ հովը այս չոր բոյսը գլորելով տանի, ի՞նչ կըլլան անոր վրայի սերմերը:

— Կը թափին, կը թափին, պատասխանեցին աշակերտները:

— Ո՛ւր կը թափին:

— Ասդին, անդին:

— Ուրեմն հովը ի՞նչ կընէ սերմերը:

— Հովը սերմերը կը ցանէ:

— Հիմա ըսէ՛ք. երբ խոտերուն ու ծաղիկներուն սերմերը հասունանան՝ հովը ի՞նչ կընէ զանոնք:

— Հովը կը բշէ կը տանի, կը ցրուէ ամէն կողմ:

— Ըսել է, երկրագործէն զատ ալ ո՞վ կը ցանէ:

— Հո՛վը, հո՛վը, պոռագին աշակերտները:

3

Տղաքը մտան ծառերուն մէջ:

— Աստղիկ, տես, ի՞նչ կընէ տա թռչունը:

— Խնձորը կը կտցէ, խնձորը կուտէ:

— Թռչունները մինակ խնձոր կուտեն:

— Ո՛չ, տանձ ալ կուտեն, սերկևիլ ալ կուտեն, բոլոր պտուղներն ալ կուտեն:

— Ըսէ՛, Արամ, ի՞նչ կան պտուղներուն մէջ:

— Կուտեր, կուտեր, ըսաւ Արամ:

— Ճիշտ է: Թռչունները կուտեն ամէն տեսակ պտուղներ և կը տանին ամէն կողմ: այդ պտուղներուն կուտերը կը թափին հոս ու հոն, և անոնցմէ կը բուսնին ծառեր ու թուփեր:

— Հիմա հասկցայ, ըսաւ Բաբկէն: մեր գեղին բլուրին վրայ միւս մինակ սև-թուփի ծառ մը բուսեր է: ըսել է, կամ հովը կա՛մ թռչուններն են ցաներ անոր սերմը: ճիշտ է, պարո՞ն:

— Ճիշտ է, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Հիմա ըսէ՛ք, տղա՛ք, ա՛լ ո՞վ կը ցանէ ուրեմն:

— Թռչո՛ւններն ալ, թռչո՛ւններն ալ, ըսին աշակերտները:

4

Տղաքը շարունակեցին իրենց ճամբան:

— Տղա՛ք, նայեցէք սա առուին: Ի՞նչ կը բերէ ջուրը:

— Պտուղի կուտեր են, պտուղի կուտեր են, կանչեցին մէկ քանիները:

— Կը նշանակէ թէ ջուրն ալ կը ցանէ, ըսին շատերը:

Տղաքը անցան խոտերուն մէջէն:

— Մկրտի՛չ, ատինչ է փակեր լաթերուդ:

Ընկերները նայեցան և ըսին:

— Խոտի սերմեր են:

— Ուրեմն, մենք ալ կը ցանենք, ըսաւ Տիգրանուհին:

— Ճիշտ է, կրկնեց ուսուցիչը: Շատ լաւ, հիմա գացէք խաղալու: Բայց, երթալէ առաջ՝ անգամ մըն ալ ըսէք թէ՛ մենք ի՞նչ սորվեցանք այսօր:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ երկու մասէ կազմուած են սա բարդ բառերը.

1. Երկարագործ

4. Սալայասակ

2. Աստղծագործ

5. Մեծապատիւ

3. Կոշակիւր

6. Վարձատու

Ինչպէս կը տեսնէք, ա գիրը կապ է եղեր եւ կապեր է երկու բառերը իրարու հետ: Այս ա գրին կըսենք յօդակապ:

Օ Դ Ը

1

— Գիտէ՞ք, տղա՛ք, բան մը կայ որ չենք տեսներ, բայց միշտ մեզի հետ է: մեզի հետ է՝ տանը մէջ, տունէն դուրս, դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ամէն ամէն տեղ՝ ուր որ երթանք: Գիտէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ բան է, հարցուց ուսուցիչը աշակերտներուն:

Տղաքը սկսան իրարու երես նայիլ ու մըտմտալ: Մտմտացին, բայց չի գտան:

— Ա՛ռ սա գիրքը, Աւետի՛ս, ու շարժէ՛, ա-
րագ-արագ, երեսիդ դիմաց:

Աւետիս առաւ ու շարժեց:

— Խնչ կիմանաս երեսիդ վրայ, հարցուց
ուսուցիչը:

— Հո՛վ, պատասխանեց Աւետիս:

— Հիմա դո՛ւն ըսէ, Կարապետ, ըսաւ ու-
սուցիչը. երբ որ ուժով վազես փողոցին մէջ,
խնչ բան կը զգաս դէմքիդ դէմ:

— Հո՛վ, հո՛վ, պատասխանեց Կարապետ:

— Լա՛ւ, բայց ի՞նչ բան է հովը:

Տղաքը նորէն լռեցին, որովհետեւ չէին գիտեր:

2

— Է՛, հիմա մտիկ ըրէք որ ըսեմ ձեզի թէ
ինչ է հովը:

«Հովը օդ է, օդ ըսուածն ալ առարկայ մըն
է, բայց թեթեւ է, թափանցիկ է և չտեսնուիր.
ո՛չ համ, ո՛չ ալ ձեռնի. երկրիս վրայ չի կայ
տեղ մը որ օդ չըլլայ. մեր սենեակին մէջ, սեն-
եակէն դուրս, դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ուր
որ երթանք՝ միշտ օդ կը գտնենք:

«Օդն է որ մեր քիթէն ու բերնէն ներս կը
քաշենք. մօտեցուցէք ձեռքերնիդ ձեր բերնին և
հօ ըրէք. տեսէ՛ք, ձեր ներս քաշած օդն է որ
դուրս կուտաք: Եթէ օդ չըլլար՝ բոլոր մարդիկ,
բոլոր կենդանիները, բոլոր թռչունները անմի-
ջապէս պիտի մեռնէին, բոյսերը պիտի չորնային
և աշխարհիս վրայ ողջ կենդանի չպիտի մնար:»

3

— Ուրիշ բաներ, ուրիշ բաներ ալ ըսէք օ-
դին վրայ, կը պոռային աղաքը իրենց ուսուցիչին:

— Այո՛, այո՛, պիտի խօսիմ, ըսաւ ուսուցիչը:

«Ըսի ձեզի թէ՛ օդ որ չըլլայ, չենք կրնար
ապրիլ. բայց, պէտք է գիտնաք որ մաքուր օդն
է օգտակարը:

«Օդը երբ որ փակ սենեակի և փակ տեղե-
րու մէջ մնայ՝ անմաքուր կը դառնայ: Շատ վը-
նասակար է այն օդը, որ լեցուած է մեր արտա-
շնչութիւնով. օրինակի համար, դասարաններուն
օդը, դպրոցին օդը, մեր ննջասենեակներուն օդը:
Ասոր համար է որ՝ շուտ շուտ պէտք է բանանք
լուսամուտները, և մաքուր օդ մտցնենք ներս:

«Ով որ անմաքուր օդի մէջ բնակի, ան-
պատճառ կը հիւանդանայ: Մաքուր օդը՝ հացէն
ու ջուրէն աւելի անհրաժեշտ է մեզի համար:»

Մանուկները ուրախ էին որ նոր բաներ
կիմանային:

ԱՆՈՒՆԲՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ.

Գրեցէք ԲԱՐ, ԽԱՅ, ԶԱՆ, ՄՈՒԿ, ԽԱՅՐ, ՄԱՅՐ:

Կրնա՞նք բաժնել այս բառերն ալ: Ո՛չ, չենք կրնար, որովհետեւ
անոնց՝ վրայ ուրիշ բառ կամ ուրիշ աւելորդ գիր դրուած չէ. ահա
այս տեսակ բառերուն՝ առմաստ բառ կըսենք:

Ուսուցիչը թող ձեզի գրել տայ տասը հատ ուրիշ արմատ բառեր ալ:

ԱՂՈՒԷՍՆ ՈՒ ԳԱՅԼԸ

1

Ուստա աղուէսն օյինպազ
եկաւ, եկաւ վազնէ վազ,
ճամբուն մէջտեղ, կամացուկ
պառկեցաւ հոն սուտ մեռուկ:

Ու տաւուլով, գուրնայով,
կարմիր գինի կոնծելով՝
տասը քսան հարսնետր,
ալլի-փուլլի ձիաւոր՝
առեր նոր հարս մը խաթուն,
կը տանէին կեսրանց տուն:

Եկան հասան աղուէսին.
ճամբէն առին
չարածըձին,
ընծայ տըռլին նոր հարսին:

Դըրին հարսին գաւակը.
բայց ան չարի գաւակը
թըռաւ անոր շալակը,
խըտխըտացուց նոր հարսը:

Հարսը թոթվեց իր վարսը.
— Աման, աղուէս,
էյ աներես,
զիս մի՛ ըներ
դուն սներես.

ես նոր հարս եմ անխօսկան,
հանաք մ'ըներ, անպիտան:
— «Լաւ, հարսնուկ ճան, որ չըրի,
կ'ու տա՞ս ոսկիդ դուն ինծի»
Նոր-հարսնուկը ամօթէն,
ոսկին հանեց իր պուկէն,
տըռաւ ան չար աղուէսին:
Աղուէսն առաւ երբ ոսկին,
մէկիկ մէկիկ թօփ ըրաւ,
ձիուն թամբէն հօփ ըրաւ,
թըռաւ գետին ու վըժեց,
հարսն էր տեղէն վճշ վըշեց:

2

Աղուէսն է, հա, շէն-ուրախ,
ոսկին ձըգած պոչէն կախ,
մէկ ձախ, մէկ աջ,
ետ ու առաջ,
կը շարժէ, խաղ կը կանչէ,
խենդենալը բան մը չէ.

— «Աման, աման,
«հէյ եաման,
«ո՞վ կայ, ո՞վ կայ,
«ինձ նըման:
«Ելայ հարսին գաւակը,
«գաւակէն ալ շալակը,
«առի ոսկին
«հարսնուկին,
«առի, առի, ու փախայ.

«տէ, աղուէս ճան,
«տէ խաղայ»

Աղուէսն այսպէս, առաջ, ետ,
կը խաղար իր պոչին հետ:
Գայլ մը եկաւ, զուռնն արնոտ,
մազը թափած ու քոսոտ.
ըսաւ «ո՛վ է, այ՛ աղուէս,
«այսքան ոսկին տըռւեր քեզ»

— Գելուկ
մելուկ
գել աղա,
փրչել գիտե՞ս
զուն զուռնա.
ծափ գարկ,
չափ գա՛րկ,
հոգի՛դ սիրես,
կանգնի՛մ թաթի,
կըրունկի,
խաղամ, պարեմ
թամզարա.
հայ՛ շօրօրա՛, շօրօրա՛,
վայ՛ շօրօրա՛, շօրօրա՛ ...
ոսկին կարգով
իր շարոցով
աս իմ պոչէն,
դաշտին մէջէն
թող ջընկջընկայ,

չունեցողն ալ
մըղմըղայ հա՛ մըղմըղայ:
— «Ատ ո՛ր տեղէն, ալ ո՛ւր կայ...»

— Գելիկ,
մելի՛կ,
գել աղա,
լիճը տըռւաւ
ինձ ընծայ.
այն տեղ, այն տեղ կայ մէկ լիճ,
ափերուն մօտ ջուրը քիչ.
այդ ջուրին մէջ ես ողջ ողջ
դըրի պոչս օր մ՛ամբողջ.
մէկ օրուան մէջ, տես, այսքան
ոսկիներն է զիզուեցան
պոչիս վրայ,
Աստուած՝ վրկայ:
Մինակ ո՛սկի, ձուկերն հապա՛.
երթա՛նք, կուգես, Գել աղա,
տամ լիճն ամբողջ քեզ ընծայ:
— « Ո՛ր այդպէս է,
մեր աղուէս,
հեծիր մէջքէս,
տանիմ քեզ»

3

Աղուէսն հեծաւ մէջքը գայլին
ու քրչելով իր անսանձ ձին,
եկան հասան ան լըճին:
Գայլը ափին պըպըզեցաւ,

պոչն արմատէն ջուրը դրբաւ:
Աղուէսը թէ՛ «Գա'յլ, քու մօտ»,
մէյ մ'ալ կուգամ առաւօտ.
տեղէդ չելլես, մահտեսի,
պոչդ թող լաւ մը թրրջի
որ դուրս հանէ շատ ոսկի:»

Երկինք

գետինք

ճրնկճրնկաց՝

գայլը ցրտէն

վրնկվրնկաց՝

«Ինծի պէտք չէ ձուկ, ոսկի . . . »

Պոչը քաշեց որ փախչի.

բայց ո՞ր տեղէն, ան լիճէն.

լիճը կըպեր էր պոչէն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ԱՄԵԺՈՒԹԻՒՆ

Սա բառերը իրարու միացուցէք ա յօդակապով եւ կազմեցէ՛ք բարդ բառեր:

1. Նաւ	վարդ	6. Լոյս	մանկու տեղ
2. Բուք	մաս	7. Գիրք	ծախող
3. Ննջելու	սենեակ	8. Գետի	բերան
4. Ուրբի	տուն	9. Արագ	հոսող
5. Աւանի	կայր	10. Կաղցր	լեզու

ԿԱՏՆԱԾ ՇՈՒՆԸ

1

— Լսեցի՞ր, կարապետ, հարցուց Մարտոն.
մեր գեղին շունը, Չալօն, կատղեր է: Երէկ, յան-

կարծ, յարձակեր է հովիւին վրայ և ու-
գեր է խածնել. հովի-
ւը իր ցուպով ինք-
զինք պաշտպաներ
է, և հագիւ կըցեր
է հոգին ազատել:
Այսօր գեղացիները

հաւաքուեր են՝ որ սպանեն Չալօն:

— Մեղք չէ՞ Չալօյին, ինչո՞ւ կը սպանեն:

— Խե՞նթ ես, ի՞նչ ես, ըսաւ Մարտոն. եթէ
չսպանեն, կը խածնէ գեղացիները:

Կարապետ չէր գիտեր թէ ինչ ըսել է շան
կատղիլը:

Մարտոն ալ շատ բան չէր գիտեր. խօսելով
խօսելով՝ գացին դպրոց:

2

Ուսուցիչը ինք ալ իմացեր էր Չալօյին
կատղիլը:

Բոլոր տղաքը կատղած շանը վրայ կը խօ-
սէին, ու կը մեղքնային որ խեղճ Չալօն պիտի
մեռցնեն:

— Այո, գաւակներս, ըսաւ ուսուցիչը. բայց գիտէ՞ք թէ ի՞նչ գէշ բան է շուներուն կատղիլը: Չալօն հիմա հասած մարդը խածնել կուզէ. և անգամ մը որ մէկը խածաւ, ալ այդ մարդուն կեանքը վտանգի տակ է:

— Ինչպէս, ինչպէս, հարցուցին տղաքը:

— Ըսեմ թէ ինչպէս? օրինակի համար, եթէ Չալօն խածնէր հովիւ Սահակը, Սահակն ալ քանի մը շաբաթ ետք, կը սկսէր կատղիլ. ինք ալ կը յարձակէր դէմը ելլողին վրայ, կը խածնէր, կը փարատէր. ալ չէր ազատեր և մեծ տանջանքներով կը մեռնէր:

3

Տղաքը քիչ մը լուռ կեցան, յետոյ հարցուցին.

— Դարման չի կայ այս հիւանդութեան:

— Հարկաւ կայ: Կատաղութիւնն ալ հիւանդութիւն մըն է՝ ամէն հիւանդութեան պէս: Այդ հիւանդութեան թոյնը կը գտնուի կատղած շան շողիքին մէջ. երբ շունը խածնէ, շողիքը կը խառնուի մարդուն արիւնին հետ և մարդն ալ կը վարակուի: Փասթէօն անունով գիտուն բժիշկ մը գտաւ դեղը: Անոր գտած դարմանը հեղուկ մըն է որ շիճուկ կը կոչուի:

— Ի՞նչ կընեն այդ շիճուկը, հարցուցին մանուկները:

— Այդ շիճուկը կը ներարկեն վարակուած մարդուն մարմինին մէջ: Այսպէս, մարդը կա-

ղէկնայ. բայց ատեն կորսնցնելու չի գար. պէտք է որ հիւանդը անմիջապէս բժիշկին բով տարուի:

4

— Հապա մեր գիւղին մէջ որ շիճուկ չի կայ, ի՞նչ պէտք է ընենք, հարցուց Սարգիս:

— Այն ատեն, պէտք է ուրիշ ճար մը խորհինք, ըսաւ ուսուցիչը. կամ անմիջապէս խածուած տեղը տաղելու ենք, կամ շուտով քաղաք տանելու ենք հիւանդը:

— Այդ շիճուկը գտնուելէ առաջ՝ ի՞նչ կընէին մարդիկ հապա, հարցուց Գրգօն:

— Ի՞նչ պիտի ընէին, գաւակս, բան մըն ալ չէին կրնար ընել. հազարաւոր մարդիկ կը մեռնէին պարապ տեղը: Գիտուն Փասթէօնը իր դեղը գտաւ և ամբողջ աշխարհին բարիք ըրաւ: Ասոր համար է որ՝ Փասթէօնը մարդոց մեծ բարերարներէն մէկն է. պահեցէք անոր անունը ձեր միտքը:

1. Զուրը հեղուկ է. ա'լ ուրիշ ի՞նչ բաներ հեղուկ են:

2. Ի՞նչու Փասթէօն բարերար կը կոչուի:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹՅՈՒՆ

Առնա՞ծ թէ բարդ բառ է՝

1. Գեղ	4. Հիւանդ	7. Մեծանուն
2. Սեւ	5. Սեւագոյն	8. Միտք
3. Ներարկել	6. Անուն	9. Մրամիս

ՔԱԶԱՍԻՐՏ ՔՈՅՐԸ

1

Անահիտ, իր փոքրիկ եղբայրը գրկած, կը քալէր փողոցէն: Յանկարծ, մեծ աղմուկ մը լսեց ետեւէն: Ետին դարձաւ և ի՞նչ տեսնէ աղէկ:

Կառք մը կու գայ սաստիկ արագութեամբ: Կատրած ձիերը կը վազեն բառասմբակ:

Փողոցը նեղ ու ամայի էր:

Անահիտ սարսափեցաւ. ուր երթայ, ի՞նչպէս ազատէ ինքզինք ու իր գրկին մանկիկը:

Կը նայի չորս կողմը, ոչ բաց դուռ կայ, ոչ ալ փախելու ճար:

Կառքը կը մօտենայ սակայն:

Անահիտ մտածեց և մէկ վայրկեանի մէջ որոշեց ընելիքը: Մէկ ճար մը միայն կայ՝ իր փոքրիկ եղբայրն ազատելու համար:

Անահիտ ինքզինք չի խորհիր, միայն կը մը-

տածէ թէ ինչպէս փրկէ իր փոքր եղբայրը:

Ահա արագ ոստիւնով մը ցատկեց դրան մը առջև. գրկին մէջ պինդ սեղմեց մանկիկը, իր երեսը դարձուց դէպի պատը և կեցաւ անվախ:

Գիտէ որ կառքը պիտի գայ, պիտի տրորէ զինք, բայց պիտի ազատի իր եղբայրը:

2

Կառքին մէջ նստած անցորդները կը տեսնեն փոքր աղջիկն ու անոր գրկին մանուկը. սարսափի ճիշ մը կը հանեն. փողոցը նեղ է և կառքը լայն. երկու մանուկներուն ալ կեանքը վտանգի տակ է:

Հնար չի կայ ձիերը կեցնելու:

Անահիտ կանգնած է՝ երեսը դեփ դեղին, բայց հանդարտ, անշարժ և բաշխախրտ:

Կառքը կը հասնի, կանցնի, ահա անցաւ...

Քոյր ու եղբայր տապալեցան գետին, բայց, փառք Աստծու, բոլորովին շախշախուած չեն:

Քոյրը ոտքի կելլէ անմիջապէս, և առանց ինքզինք հոգալու՝ կը

վազէ եղբօրը մօտ ու վեր կը վերցնէ:

Եղբայրը փնասուած չէ. բայց ճգմուած է Անահիտին մէկ թեր:

Անահիտ կը գրկէ մանկիկը. կը գրկէ և կը սկսի քալել. իր թեր սաստիկ կը ցաւի, սակայն չիմանար իր ցաւը, կը ժպտի փոքրիկ եղբորը երեսին: Կը ժպտի՝ հպտրտ ու քաղցր ժպտով, որովհետեւ գիտէ թէ փրկած է անոր կեանքը:

1. Եթէ դուք ըլլայիք Անահիտին տեղ՝ ի՞նչ պիտի ընէիք:
2. Անահիտ միայն քաջախի՞րտ ազնիկ մըն էր:
3. Ինչո՞ւ հպարտ ու քաղցր ժպտով կը ժպտէր Անահիտ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ամա՞ս թէ բարդ բառ է՝

1. Մեղու	4. Լեռ	7. Խոտ
2. Գոմէ	5. Լեռագագաթ	8. Խոտակեր
3. Մսակիր	6. Նուշ	9. Միտ

Մ Է Գ Ի Ն Մ Է Զ

Մըռայլ մէզը ծածկեց ծովը,
լայնատարած, կապոյտ ծովը:
Մուրթ մէզին մէջ, տեսէք, վայ, վայ,
մոլորուեց իսեղճուկ մէկ ճայ...:

Ծովն է անհուն, լայն ու անծայր,
մէզն է թանձրը, խաւար ու չար:
Էհ, ի՞նչ ընէ, լայ թէ ճրչայ,
իսեղճ ու անճար, փոքրիկ մէկ ճայ:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Արեւելի թագաւորը պատճառ կը փնտռէր,
որ կռիւի բռնուի արեւմտեցի թագաւորին հետ:
Գիր ղրկեց ու մէջն ալ այսպէս գրեց.

«Արեւմտեցի թագաւոր, քու ձիդ որ այդ-
տեղ խրինջաց, իմ ձիս այս տեղ վախցաւ:»

Արեւմտեցի թագաւորը չի հասկցաւ արեւել-
քի թագաւորին միտքը: Կանչեց իր նազիր-վե-
զիրները, որ բացատրեն թէ ի՞նչ ըսել կուզէ արեւելի թագաւորը:

Բայց, մէկը չեղաւ որ բացատրէր:

Տեսաւ որ չըլլար, դեսպաններ ղրկեց գիւղ
ու քաղաք:

Ղրկեց որ իմաստուն մէկը գտնեն ու իրեն
բերեն:

2

Դեսպանները շատ պտտեցան, հոս ու հոն
ինկան, բայց մէկը չի գտան՝ որ արեւելքի թա-
գաւորին միտքն հասկնար:

Յուսահատած, ետ կը դառնային:

Վերջը, գիւղէ մը անցած ատեն, տեսան որ
քարին վրայ մանուկ մը նստած է:

— Էյ, տղայ, հարցուցին զդեսպանները, —
մըր է հայրդ:

— Հայրս, պատասխանեց մանուկը, — վեճ կը ցանէ :

— Ի՞նչպէս թէ վեճ կը ցանէ, ի՞նչ ըսել է վեճ ցանել, հարցուցին դեսպանները :

— Այ, սա ճամբուն վրայ, մատով ցոյց տուաւ մանուկը, — հայրս պարտէզ է տնկեր : Անցող-գարծողը կը մտնէ՝ վարունգ կը կտրէ, ձմերուկ կը փրցնէ, սոխ կը քաղէ : Հայրս ալ անոնց հետ շարունակ կը վիճի ու կը կռուի :

— Մայրդ ո՛ւր է հապա :

— Մայրս ալ արցունք փոխ կու տայ :

— Ա՛տ ի՞նչ կը նշանակէ :

— Հա՛ թէ ինչ կը նշանակէ : Գեղին մէջ մէկը որ մեռնի, մայրս մեռելտունը երթալով՝ կու լայ, արցունք փոխ կու տայ :

3

Դեսպանները տեսան որ այս տղան շատ սըրամիտ ու իմաստուն տղայ է : Մտքերուն մէջ ըսին. «Կայ, չի կայ՝ այս տղան է որ պիտի կըրնայ հասկնալ արեւելի թագաւորին միտքը :»

Կառնեն մանուկը ու կը տանին թագաւորին քով :

Եւ թագաւորին կը պատմեն հալ-հեքիաթ այսպէս ու այսպէս :

Թագաւորը կըսէ .

— Խելո՞ք տղայ, թէ որ արեւելի թագաւորին միտքը բացատրես, թագաւորութեանս կէսը քեզի պիտի տամ : Արեւելի թագաւորը ինծի գիւր-

է գրեր՝ թէ քու ձին հոտ որ խրխնջ սց, իմ ձիս հոտ վախցաւ, ի՞նչ ըսել է աս. այդպէս բան կարելի՞ է :

— Թագաւորը ապրա՛ծ կենայ, ըսաւ մանուկը. արեւելի թագաւորը պատճառ կը փնտռէ՝ որ կռուի քեզի հետ : Ինծի երեք հարիւր ձիաւոր տուր, ես անոր պատասխանը տամ :

4

Մանուկը առաւ երեք հարիւր ձիաւորը, և անոնց գաղտուկ խրատներ տուաւ. խրատներ տուաւ ու ճամբայ հանեց :

Երեք հարիւր ձիաւորները գացին, մտան արեւելի թագաւորին մայրաքաղաքը ու ջարդեցին բոլոր շուները :

Արեւելի թագաւորը աս որ իմացաւ, իր քով կանչեց ձիաւորները և հարցուց .

— Ինչո՞ւ ջարդեցիք իմ քաղաքիս շուները :

— Մեր թագաւորին հօտին մէջ գայլեր էին ինկեր, — պատասխանեցին ձիաւորները : Մեր հովիւները ձայն տուին, պողացին ձեր շուներուն. բայց ձեր շուները չեկան ու չեկան. ասոր համար, մենք ալ եկանք, կոտորեցինք զանոնք :

— Ատ ի՞նչպէս կարելի է. այնտեղէն հոս ձայն կը լսուի, — հարցուց թագաւորը :

— Հապա ատ ի՞նչպէս է որ մեր թագաւորին ձիուն խրխնջը հոս կը լսուի և մեր հովիւներուն ձայնը չի լսուիր, ըսին ձիաւորները :

Արեւելի թագաւորը մատը խածաւ՝ զար-

մանքէն, ու հասկցաւ թէ բանն ինչ է, հասկցաւ թէ ուժի դէմ ուժ կայ, և ալ կռիւի չելաւ :

Իսկ, արեւմուտքի թագաւորը՝ իր թագաւորութեան կէսը տուաւ իմաստուն մանուկին, ու զայն իր խորհրդատուն ըրաւ :

Անոր հայրն ու մայրն ալ գեղէն բերաւ, և իր պալատին մէջ բնակեցուց :

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Դրեցէ՛ք սա բարդ բառերը. ըսէք թէ ի՞նչ երկու առանձին բառերէ կազմուած են եւ ի՞նչ յօդակապով միացած իրարու :

1. Զիւնագնդակ	4. Զիւնձողիկ	7. Ծովկը
2. Խոտակեր	5. Ոսկերեղ	8. Գետեղ
3. Որդեսէր	6. Մեծափօր	9. Ծնողասէր

ՄԱՐՈՅԻՆ ԽՈՐՈՎԱԾԸ

1

Մայրիկը միսերը չարեց շամփուրին վրայ, կրակը փռեց անոր տակ, և ըսաւ Մարօին .

— Մարօ, աղջիկս, կեցիր հոս և նայիր խորովածին. ես մառանը գործ ունիմ. նայիր որ խորովածները չայրին. շուտ շուտ դարձուր զանոնք. . . յետոյ, աչքդ անոնց վրայ ըրէ. չըլլայ թէ ձգես՝ ուրիշ տեղ երթաս, կատուները կուգան, կուտեն :

Մայրիկը զնաց մառան. Մարօն կեցաւ խորովածին քով :

Բայց, ահա յանկարծ, դուռը կը ծեծեն :

— Ո՛վ է, կը հարցնէ Մարօ :

— Ե՛ս եմ, բաց...

Մարօ կը ճանչնայ ձայնը. իր ընկերուհին՝ Գոհարն է : Կը վազէ սանդուխներէն վար, և աճապարանքին մէջ կը մոռնայ խոհանոցին դուռը գոցել իր ետեւէն :

2

Ֆինօն, Մարօենց փոքր շունը՝ կոչը երեքնելով, հանդարտ հանդարտ, ներս կը մտնէ խոհանոցէն : Քիթը լայն-լայն կը բանայ. խորովածին անուշ հոտն է առեր :

— Օ՛խ, ինչ պատուական խորոված, կըսէ՛ ներս մտնելով . . .

Թաթերը կերկնցնէ, անոնց վրայ կը դնէ գլուխը, ու փայլուն աչքերով՝ անթարթ կը նայի մսի կտորներուն :

— Ը՛հ, ի՞նչ կըլլայ, Ֆինօն կըսէ մաքէն :

Թաթ մը զարնեմ ու սա կտորներէն մէկ քանի հատը վերցնեմ...

Կը մտածէ, բայց չի համարձակիր: Գիտէ որ աղէկ բան չէ մտքէն անցածը:

Մարօն, վարը խօսքի բռնուած է Գոհարին հետ:

Շատախօսութիւնը աղէկ բան չէ, բայց Մարօն ունի այդ պակասութիւնը: Բոլորովին մըտքէն ելած է թէ՛ կրակին վրայ խորոված ունի. կը խօսի, կը խօսի ընկերուհիին հետ:

3

Ահա, ճորորալէն, ճորորալէն՝ խոհանոցէն ներս կը մտնէ փխիկն ալ: Անոր ալ քիթն է ինկեր խորովածին անուշ հոտը:

Կը նայի չորս բոլորը, կը տեսնէ Ֆինօն՝ որ վրդը երկնցուցած թաթերուն վրայ, նստեր է ու կը դիտէ խորովածը:

— Այ, սատանայ, կըսէ կատուն ինքնիրեն. տես անգամ մը, ի՞նչպէս Ֆինօն մինակը եկեր, տեղաւորուել է խորովածին առջեւ. առաջ հոտը կը քաշէ, որ ետքէն ալ խորովածը վայելէ... հո՛ւմ, չի գիտեր որ փխիկն ալ իրեն բաժինը կուզէ... միա՛ ու...:

Միտուն լսածին պէս, Ֆինօն գլուխը վեր կը վերցնէ, կը շարժէ պոչը ու կը նայի փխիկին:

Փխիկը, յուշիկ յուշիկ, կուգայ կրակարանին քով, ու կը կենայ Ֆինօնին մօտիկը:

4

— Քէֆդ աղէկ տեղն է, աղա Ֆինօ, կըսէ կատուն՝ պէտքերը շարժելով. բայց, չես ըսեր որ փխիկն ալ այս տանը ծառան է, ան ալ շատ կը սիրէ խորովածի հոտը...

— Քէֆս տեղն է, բայց բերանս բան չերթար,— կը պատասխանէ Ֆինօն:

— Եկո՛ւր, քրոջ-աղբօր պէս՝ բաժնենք խորովածը մեր մէջ,— կառաջարկէ փխիկը: Մարօն հոս չէ, մինչև գայ՝ մենք մեր գործը կը տեսնենք...

— Ձէ, աղէկ բան չէ ըսածդ, խանրմ փխիկ. գողութիւնը աղէկ բան չէ. ես չեմ ուզեր գող ըլլալ:

5

Կատունին խելքին չի պառկեցան շանը խօսքերը. երբ տեսաւ որ Ֆինօն չընկերանար իրեն, մէկ ոստումով ցատկեց շամբուրին մօտ, և զարկաւ բերանը խորովածներուն:

Բայց, բերանը մսի կտորներուն դպաւ թէ չէ, սաստիկ այրեցաւ: Միա՛ ու, միա՛ ու, փխիկին բերանը այրեցաւ:

Ֆինօն արդէն ոտքի էր լելեր և կը հաշէր բարկութեամբ, կը հաշէր գողին վրայ:

Այս գողութեան մէջ, տապալներ էր շամփուրը, վար էին թափեր խորովածները և թաթ-խուներ էին մոխիրով:

Մարօն ներս մտաւ. «վա՛յն իմ գլխուս» ըսելով՝ վազեց կրակարանին բով. արտորանքով, մէկիկ մէկիկ, վերցուց խորովածները, թոթուեց մաքրեց, ու նորէն շարեց շամփուրին վրայ:

Ֆինօն, խելօքիկ, պառկեր էր իր տեղը. գիտէր որ ինքյանցաւոր չէ, անոր համար՝ վախ չունէր:

Իսկ փխիկը՝ փախեր, գացեր պահուէրտեր էր հացի ամբարին ետև:

Մարօն, երբ կարգի դրաւ խորովածները, առաւ հաստ փայտ մը, ու ինկաւ փխիկին ետև:

Փխիկը դուրս ելաւ պահուած տեղէն՝ որ փախի. փախաւ, փախաւ, բայց կռնակէն կերաւ խոշոր փայտը:

1. Կատուն ձեր կերակուրն ալ այդպէս կերե՞ր է:

2. Ձեզի ալ պատահե՞ր է այն բանը՝ ինչ որ պատահեցաւ Մարօն:

3. Ի՞ր կենդանիներուն միտք կուտենք եւ խորոված կը պատրաստենք:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃԱԹԻԹԻՒՆ

Դրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. Աճեմ — Քուն չունեցող

4. Անյառակ — Յատակ չունեցող

2. Անյոյս — Յոյս չունեցող

5. Անպատիւ — Պատիւ չունեցող

3. Անհետ — Զոհանում

6. Անարգել — Առանց արգելի

Երբ որ արմատ բառի մը սկիզբը առն մասնիկը դնենք բառին իմաստը հակառակ նշանակութիւնը կառնէ:

Վերի բառերը ո՛չ արմատ են եւ ո՛չ ալ բարդ:

Այս տեսակ բառերուն կըսենք ածանց բառեր:

ԱՐԴԱՐԱՍԷՐ ԴԱՏԱԻՈՐԸ

1

Ես ձեզի ըսեմ, որ դուք ալ ուրիշներուն պատմէք. ուրիշները լսեն և աշխարհն իմանալ թէ՛ ժամանակին արդարասէր դատաւոր մը կար:

Օր մը, այրի կին մը, գնաց անոր դուռը ծունգի եկաւ անոր առջեւ և ըսաւ:

— «Արդար դատաւոր, լսէ՛ այս աշխարհի զօրաւորներուն գործը, և դատ ու դատաստան կտրէ:

«Ես արտ մը ունէի, որ կը վարէի, կը ցանէի ու քրտինք թափելով՝ անկէ կը հանէի իմ ու իմ զաւակներուն հացը:

«Եղաւ որ արտիս բով գտնուի թագաւորին պարտէզը: Ու թագաւորին սիրտը, օրին մէկը, քէօշկ մը ուզեց. մարդ ղրկեց, որ արտս ծախու առնէ, և անոր վրայ շինէ իր քէօշկը:

«Ըսի թագաւորին մարդոց թէ՛ ծախու չէ հողս. արտս ես ժառանգեր եմ իմ մօրմէս, մայրս ալ ժառանգեր է իր նախնիքներէն. անոր հողի ամէն մէկ հատիկը՝ ոսկիի փոշի է իմ աչքիս: Ձեմ ծախեր, պատասխանեցի, եթէ թագաւորը արտիս երեսը ազամանդով ծածկէ, և այդ ազամանդներն ալ ինծի տայ...

«Չանցաւ շաբաթ մը երկուք, և ահա, թագաւորին վերակեցուն, իր տիրոջը անունով՝ գրաւեց արտս, և անոր վրայ շինեց արքայական քէօշկը։

«Թագաւորը լուր ունէ՞ր թէ չէ, չեմ գիտեր. միայն, աս գիտեմ որ՝ ես զրկուեցայ իմ արտէս, մնացի չքաւոր և աւուր հացի կարօտ։

«Լսեցի որ դուն արդար դատ ու դատաստան կը տեսնես. ճամբայ ելայ, ոտքով օր ու գիշեր քալեցի, եկայ՝ ցաւս քեզի գանգատելու...»

Դատաւորը ձեռքով շփեց իր ճերմակ մօրուքը, մտածեց քիչ մը և ըսաւ.

— Վերադարձիր գեղդ. դատիդ տէրն ու տիրականը ես եմ ասկէ ետք...

2

Թագաւորը ուրախ նստեր էր, նորակառոյց գեղեցիկ քէօշկին մէջ. թիկնապահները, ձեռք կապած, կանգնել էին անոր դէմ. հոն էին արքունական մարդիկը՝ ոսկեթել ուսնոցներով և շողշողուն զգեստներով։

Յանկարծ, կը տեսնէ որ անդիէն ծերունի դատաւորը կուգայ, հեծեր է իշու մը վրայ, և ձեռքը պարապ պարկ մը բռնած է։

Կուգայ, կը կենայ քէօշկին դիմաց։ Վար կիջնէ էշէն, խոնարհութիւն կընէ թագաւորին, և կը հարցնէ.

— Տէր թագաւոր, թոյլ կու տամ որ պարկիս մէջ քիչ մը հող լեցնեմ այս գետինէն։

Հող ըսածդ ինչ։

— Լեցնուր, կը հրամայէ թագաւորը։

3

Դատաւորը կը լեցնէ հողը պարկին մէջ՝ բերնէ բերան. յետոյ, մօտենալով թագաւորին՝ կըսէ.

— Մեծ թագաւոր, կը տեսնես որ ծեր եմ, ուժս հատեր է, առջի կարողութիւնս չէ մնացեր. նեղութիւն կրէ և օգնէ ինծի, որ պարկս բառնամ իշուս վրայ...

Թագաւորը կը ժպտի, շուգեր կոտրել ծերունիին խօսքը։ Ոտքի կելլէ, կերթայ որ բեռ բառնայ ծերունիին հետ։

Բայց, թագաւորը ճիշդ տեսած է բեռ վերցընել։ Հազիւ թէ պարկը քիչ մը վեր կառնէ, անմիջապէս վար կը ձգէ՝ ըսելով.

— Իւժ, ինչ ծանր է եղեր անիծածը...

Դատաւորը կը կենայ, կը նայի թագաւորին երեսը և կըսէ.

— Տէր, ծանր է կըսես այս պարկին համար, որուն մէջ քանի մը թի հող հազիւ լեցուցի ամբողջ արտին մէջէն. իսկ այդ արտը, դուն բռնութեամբ յափշտակեցիր խեղճ այրի կնոջ մը ձեռքէն... հապա ինչպէ՞ս ամբողջ արտին ծան-

րութեան պիտի դիմանաս, երբ վաղը Աստուծոյ
դատաստանին առջե ելլես :

Թագաւորը խելքի ինկաւ, բռնեց արդարա-
սէր դատաւորին ձեռքը, համբուրեց ու գլխուն
դրաւ :

Ապա, անմիջապէս, հրամայեց որ արտը ետ
տան այրիին. ետ տան՝ մէջի քէօշկով ու բոլոր
հարստութիւններով միասին :

Երկինքէն ինկաւ երկու ոսկի խնձոր. մէկը
արդար դատաւորին, մէկն ալ . . . դուք ըսէք թէ
որո՞ւ :

1. Ի՞նչ ըսել է «աշխարհի զօրաւորներ». որո՞նք են աշխարհի զօ-
րաւորները, մինակ թագաւորները :

2. Կինը ինչո՞ւ չե՞ր ուղեր իր արտը թագաւորին ծախել :

ԲԱՆԻՆԻՆԻ ԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դրեցէ՛ք հետեւեալ բառերը :

1. Դժգոհ — Գոհ չեղող
2. Դժբախտ — Բախտ չունեցող
3. Ապիւրախ — Էրախիւ (բարիք) չգիտցող
4. Ապաւ — Ու (խելք) չունեցող
5. Տգեղ Գեղ (գեղեցկութիւն) չունեցող
6. Տկար — Կար (կարողութիւն) չունեցող

Այս ածանց բառերուն մէջ դժ, ապ եւ Տ մասնիկներն ալ՝ առ
մասնիկին պէս երբ բառերուն սկիզբը դրուին, հակառակ իմաստ
կուտան :

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ

Կըռո՛ւնկ, ո՛ւսկէ կու գաս,
ծառայ եմ ձայնիդ,

Կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն
խապրիկ մը չունի՞ս :

Մի՛ վազեր, երամիդ շուտով
կը հասնիս,

Կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն
խապրիկ մը չունի՞ս :

Թողեր եմ ու եկեր արտերս
ու այգիս,

քանի որ ա՛խ կընեմ, կը քաղուի հոգիս.

Կըռո՛ւնկ, պահ մի կեցիր, ձայնիկդ հոգիիս,
Կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս :

Ո՛չ լուր օր գիտե՛մ, ոչ ալ կիրակին,
շամփուրն է զարկեր զիս՝ բըռնած կըրակին,
այրիւս չեմ հոգար, ձեզմէ կարօտ եմ :
Կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս :

Աշունն է մօտեցեր, կերթաս տարագիր,
երամ ես ժողվեր հազարներ ու բիւր.
Ինձ պատասխան չի տուիր, ելար ու գացիր,
Կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն գընա՛, հեռացիր :

Պաղտատէն կու գաս, կերթաս անապատ,
թուղթ մը գրեր եմ, տամ քեզ ամանաթ.
Աստուած թող վրկայ ըլլայ քու վրրադ՝
տանիս, հասցնես զայն զաւկրներուս:

1. Պանդուխտը ի՞նչ կը հարցնէ կռուներն,
2. ինչո՞ւ պանդուխտը ախ կը քաշէ:
3. ի՞նչ տեսակ թռչուն է կռուները, ճմբռո՞ղ թէ տարագնաց:
4. կռուները ինչպէ՞ս կը կատարեն իրենց աշնան ճամբորդութիւնը եւ ո՞ւր կերթան:

ԲԱՆՔԵՐՈՒ ՎԱՐՓՈՒԹԻՒՆ

Գրենք սա բառերը.

1. Հայ — Հայաստան	Ծառ — Ծառասան
2. Ռուս — Ռուսաստան	Պարսիկ — Պարսկաստան

Ըսէ՛ք թէ երբ աստան մասնիկը բառերուն վերջը աւելցնենք
ի՞նչ իմաստ կուտայ:

Գ Ա Յ Լ Ի Ն Ջ Ա Գ Ե Ր Ը

Մայր-գայլը շատ չար ու կատաղի է: Կը
խածրտէ իր ձագերը, կը գրգռէ, կը բարկացնէ
ղանոնք՝ որ անգուլթ դառնան:

Սակայն մայր-գայլը շատ կը սիրէ իր ձագերը:

1.

Անգամ մը, մայր-գայլը՝ ետեւ ձգած իր ձա-
գերը, կերթար մարգագետինն մէջէն. կերթար
և շարունակ կը բարկանար անոնց:

Ձագերը կը նեղանային և իրենց աղաւթները
կը կրճրտէին. վերջապէս ըսին.

— Դուք մեզ չես սիրեր: Դուք մեզ կը չար-
չարես: Դուք քար սիրտ ունիս...

Մայրը ձայն չի հանեց:

Մէյ մըն ալ, յանկարծ, լսուեցաւ շան հաջոց,
յետոյ ալ ձիու փոնգտոց: Հեռուէն երեցաւ
ձիաւոր որսորդ մը:

— Մո՛ւս, ըսաւ մայր գայլը իր ձագերուն.
ձայն չի հանէք, պառկեցէ՛ք գետինն վրայ և զը-
լուխնիդ չի բարձրացնէ՛ք խոտերէն վեր:

Ձագերը, իսկոյն, պառկեցան գետինը. իսկ
մայրը, բոլոր ուժով, սկսաւ վազել դաշտին մէջէն:

2

Շուները տեսան մայր-գայլին փախուստը,
և ինկան անոր ետեւէն: Որսորդն ալ իր ձին քշեց
շուներուն կողմը:

Չագերը իրենց թափստոցէն նայեցան փախ-
չողներուն, և ըսին իրարու.

— Ահա թէ ինչ տեսակ մայր ունինք. մեզ
ձգեց անտէր, անտիրական, ու ինք փախաւ՝
վտանգէն ազատելու համար:

3

Մուկը կոխեր էր, երբ մայրը վերադարձաւ
ձագերուն մօտ: Վիրաւորուած էր իր ոտքին մէ-
կը, ուսերն ու վիզն ալ արիւնթաթախ:

— Տէ՛, տուն երթանք, ըսաւ մայրն իր ձա-
գերուն: Երբ դուք ալ օր մը ձագեր ունենաք,
ըրէ՛ք ինծի պէս. շուներն ու որսորդները ձեր
ետեւէն վազցուցէք՝ որ ազատին ձեր ձագերը.
տեսէ՛ք, ես այսօր այդպէս ըրի:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎՊՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կը նշանակեն երբ ան մասնիկը աւելցնենք հետեւեալ բա-
ռերուն սկիզբը:

1. Տառ

4. Տէր

7. Սիրս

2. Միս

5. Հայր

8. Տուն

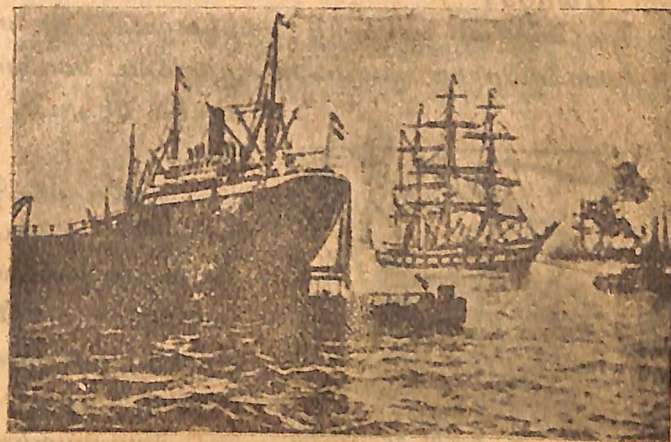
3. Խելք

6. Մայր

9. Խօս

Դէպի դպրոց

ԿՏՐԻՃ ՍԱԳՕՆ

1

Սագօն տասներկու տարեկան էր, երբ ծառայ եղաւ նաւու մը մէջ :

Նաւը ճամբայ ելաւ. եղաւ իրիկուն. նաւաստիները ընթրիքի նստեցան, և սկսան օղի խմել : Կանչեցին Սագօն, և գաւաթ մըն ալ օղի իրեն տուին՝ որ խմէ :

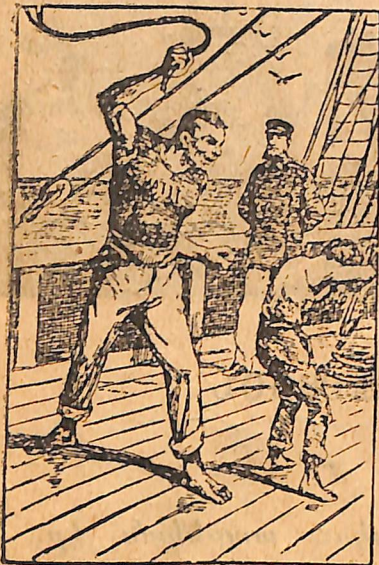
— Ներեցէք, ըսաւ պատանին, ես օղի չեմ խմեր : Նաւաստիները սկսան քահ քահ խնդալ՝ Սագօն վրայ. պնդեցին որ անպատճառ խմէ :

Բայց, տղան մնաց հաստատակամ, անդրդուելի :

Վրայ հասաւ նաւապետը, և ան ալ հրամայեց որ խմէ :

— Ներեցէք, նաւապետ, չեմ ուզեր խմել, ըսաւ Սազօն:

Նաւապետը սաստիկ բարկացաւ՝ որ տղան չէր կատարեր իր հրամանը. դարձաւ նաւաստիներէն մէկուն, և ըսաւ.

— Ա՛ռ սա հաստ պարանը, և լաւ դաս մը տուր թշուառականին. տեսնենք, ինչպէս շուգեր իմ խօսքս լսել:

Նաւաստին, առաւ պալանը և լաւ մը ծեծեց տղան:

— Հիմա պիտի խմե՞ս թէ ոչ, հարցուց նաւապետը

— Եթէ կը հաճիք, պիտի չխմեմ,

նաւապետ, ըսաւ Սազօն, արցունք թափելով:

— Այն ատեն, շուտ, բարձրացիր սա երկայն կայմին գագաթը, և կեցիր հոն մինչև լոյս:

Խեղճ տղան վեր վերցուց աչքերը, և նայեցաւ մեծ կայմին. սկսաւ դողդղալ, մտածելով թէ՛ ինչպէս, մինչև առաւօտ, այդ վտանգաւոր տեղը պիտի մնայ:

Բայց, ճար չի կար, և հնազանդեցաւ:

2

Միւս առտուն, երբ նաւապետը կը պտըտէր կամրջակին վրայ, յանկարծ միտքը ինկաւ թէ՛ կայմին գլուխը բանտարկուած է Սազօն, և պտտաց անոր,

— Էյ, տղայ:

Պատասխան տո՛ւող չեղաւ:

— Վա՛ր իջիր, կը լսե՞ս:

Դարձեալ պատասխան չի կայ:

Այն ատեն, նաւաստի մը շուլլուեցաւ երկար շուաններէն վեր, և տեսաւ որ՝ Սազօն կէս մը սառած, թմրեր, մնացեր է:

Խեղճ տղան, վախնալով թէ կրնայ յանկարծ քնանալ ու ծովն իյնալ, թեւերով այնպէս պինդ փաթթուեր էր կայմին, որ նաւաստին հագիւ կրցաւ քակել անոր ձեռքերը:

Նաւաստին՝ շալկած վար իջեցուց Սազօն, և պառկեցուց կամրջակին վրայ:

Անմիջապէս սկսան արագ արագ և ուժով շփել անոր մարմինը, որպէսզի սթափի:

Տղան, ցուրտէն ու անօթութենէն, բոլորովին թմրեր, սառեր էր. դիւրին բան էր գիշեր մը ամբողջ սառ հովուն դէմ կենալը:

3

Երբ տղան աչքերը բացաւ և նստեցաւ, նաւապետը գաւաթ մը օղի լեցուց և ըսաւ անոր.

— Հիմա խմէ՛ այս մէկ գաւաթը որ տաք-նաս, տղաս:

— Եթէ կը հաճիք, տէր, պիտի չխմեմ, ըսաւ նորէն Սագօն: Մի բարկանաք և թող տուէք որ ըսեմ թէ ինչո՞ւ չեմ խմեր:

Եւ պատանին այսպէս պատմեց.

«Մենք ատեն մը կար որ շատ երջանիկ էինք բոլոր ընտանիքով. բայց, ահա, հայրս սկսաւ օղի խմել, գինովալ:

«Այ մեզի գրամ չէր տար որ՝ հաց գնենք և ուտելիք առնենք, եղանք թշուառ, խեղճ: Օր մըն ալ ծախու հանեցին մեր տունն ու տեղը, և մենք մնացինք չբաւոր:

«Այս ցաւը մօրս սրտին վարկաւ. հալեցաւ, մաշեցաւ, կաշի ու ոսկոր մնաց, և քիչ ժամանակ վերջ մեռաւ:

«Մեռնելէն քանի մը վայրկեան առաջ, զիս իր անկողնին քով կանչեց և ըսաւ.

«Ի՛մ պզտիկ զաւակս. տեսար թէ հօրդ գինովութիւնը ինչ վիճակի հասցուց մեզ. խոստացիր ինծի որ կեանքիդ մէջ երբեք բերանդ օղի ու գինի պիտի չառնես»:

«Խօսք տուի մօրս որ պիտի կատարեմ իր պատուէրը. հիմա, կուզէ՞ք, տէ՛ր, որ դրժեմ մեռնող մօրս տուած խոստումիս»:

Այս խօսքերը դպան նաւապետին սրտին, և աչքերը լեցուեցան արցունքով:

Նաւապետը գրկեց պզտիկ Սագօն իր թեւերուն մէջ, և ըսաւ:

— Ո՛չ, ո՛չ, հերոս տղայ. պէտք է որ պահես մօրդ պատուէրը. և եթէ, ասկէ ետք մէկը քեզի օղի խմել ստիպէ՝ եկուր, յայտնէ ինծի և ես պիտի ըլլամ քու պաշտպանդ:

1. Նաւապետը ինչո՞ւ հերոս ըսաւ Սագօն:

2. Դուք ալ ո եւ է խոստում ըրած էք ձեր մայրիկին:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃԱԹԻՐՈՒՆ,

1. Ա.կ.Ե	— Ա.կ.Եցի	4. Գ.ե.դ	— Գ.ե.դացի
2. Վ.ա.ն	— Վ.ա.նեցի	5. Ն.գ.ի.պ.ո.ս.	— Ն.գ.ի.պ.ո.ս.ացի
3. Պ.օ.լ.ի.ս.	— Պ.օ.լ.եցի	6. Ն.ա.ր.ե.կ.	— Ն.ա.ր.ե.կ.ացի

Ինչո՞ւ նշանակութիւն կուտան ցի, եցի եւ ացի մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք:

ՉՈՐՍ ՔՈՅՐԵՐԸ

— Եկէ՛ք, ըսին, մեծ-մայրիկին հարցնենք. տեսնենք ան ինչ կըսէ:

Եւ չորս քոյրերը, Սաթենիկ, Ատրինէ, Վարսենիկ և Գոհարիկ, գացին իրենց մեծ-մայրիկին քով:

— Ըսէ՛, մամա, մեզմէ ո՞ր մէկին դուն շատ կը հաւնիս...

Մեծ-մայրիկը խնդաց՝ բարի-բա՛րի և ըսաւ թոռնիկներուն.

— Խօսք կու տամ որ իմ խրատս պիտի լսէք:

— Խօսք կուտանք, մամա, խօսք կուտանք, ըսին աղջիկները :

Այն ատեն, մեծ-մայրիկը հանեց ակնոցը իր աչքէն, գոգնոցին վրայ դրաւ ձեռքին կարը, և պատրաստուեցաւ խօսելու :

Թոռնիկները շրջապատեցին զինք :

1

— Սաթենիկ, առաջ քեզմէ սկսիմ : Դուն շատ աղէկ ես, շատ խառ ես, բայց տես, թեիդ մեկ կոճակը փերթեր է և երեք օր է որ չես կարեր : Նայիր, նայիր, աջ թեիդ տակ ալ շրջադգեատիդ կարը քակուեր է և գնդասեղով բռներ ես քակուած կուլթերը . . . :

«Պակասութիւնդ ան է որ թափթփած և անհոգ ես. իսկ թափթփածութիւնը, աղջկան մը համար, մեծ յանցանք է . . .»

Սաթենիկ կարմրեցաւ, քիչ մը քիթը կախեց, բայց չի բարկացաւ :

2

— Ատրինէն թափթփածութիւն չունի. ընդհակառակը,— շարունակեց մեծ-մայրիկը,— շատ կը սիրէ գեղեցիկ, մաքուր և նորաձև լաթեր հագնիլը : Բայց, անգամ մը որ զարդարուի՝ խելքը միտքը լաթերուն վրայ կերթայ. ամա՛ն, չըլլայ որ ծալը ունենան լաթերս, ասոր համար՝ կը վախնայ շնորհքով նստիլ՝ ելլել, և չփ-

չոր փայտի պէս կը կենայ. կը սկսի օրը հազար անգամ հայելին նայիլ. անկարելի է որ հայելիին առջևէն անցնի և գաղտուկ աչք մը չնետէ անոր մէջ : Իր ձայնն անգամ կը փոխէ, կը սկսի շրթունքներուն ծայրովը, կոտրտուքով խօսիլ :

«Ատրինէ ամէն բան ունի, բայց բնականութիւն չունի. . .»

Ատրինէ կասկարմիր կտրած, առջեւը կը նայէր. իսկ չարաճճի Սաթենիկ կը խնդար :

3

— Գանք վարսենիկին : Վարսենիկ այդ թերութիւնները չունի. մինակ թէ, ան ալ շատ կը սիրէ ուրիշին պակասութիւնները ծաղրել, խելքը միտքը ան է որ՝ ուրիշին վրայ բան մը գտնէ և ետևէն խնդայ :

«Անցած օր խնամի Մարթան էր եկեր մեր տունը. երթալէն ետք՝ տեսայ որ վարսենիկ սկսաւ անոր պէս կուզիկ-կուզիկ քայել, և անոր կուզը ծաղրել. այդ օրէն ասդին, ամէն օր մըտքէս կըսեմ :

— «Չէ, աղէկ բաներ չունի մեր վարսենիկը. պէտք է մոռնայ այդ գէշ բնութիւնը. . .»

Վարսենիկ այնքան ամէջած էր՝ որ կարծես թէ հիմա պիտի լար :

— Կարգը եկաւ Գոհարիկին: Գոհարիկին վրայ շատ բան չունիմ ըսելիք. գիտեմ որ ձեռքը քիչ մը շուտ չէ գործի մէջ, բայց իր հեզութիւնն ու քաղցր բնավորութիւնը կը գոցեն այդ պակասը: Տանը մէջ, տունէն դուրս, ամէն տեղ՝ գիտէ ազնիւ շարժիլ, ազնիւ խօսիլ ու յարգանքով վարուիլ ամէնուն հետ. ասոր համար է որ սանամայր Նազիկը ամէն անգամ, երբ խօսքը գայ, կըսէ.

— «Իրաւ, ձեր բոլոր աղջիկներն ալ աղէկ են, աղէկ են, բայց Գոհարիկը մէկ հատիկ է անոնց մէջ...»

Մեծ-մայրը կատարեց իր թողնելուն խօսքը: Կարգը եկաւ խրատներուն:

Դուք ըսէք թէ ինչ խրատ տուաւ ամէն մէկուն:

ԲԱՆՈՒՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք այս բառերը:

1. Երգ — Երգարան

2. Վարժ — Վարժարան

1. Յիմար — Յիմարանց

2. Հիւր — Հիւրանց

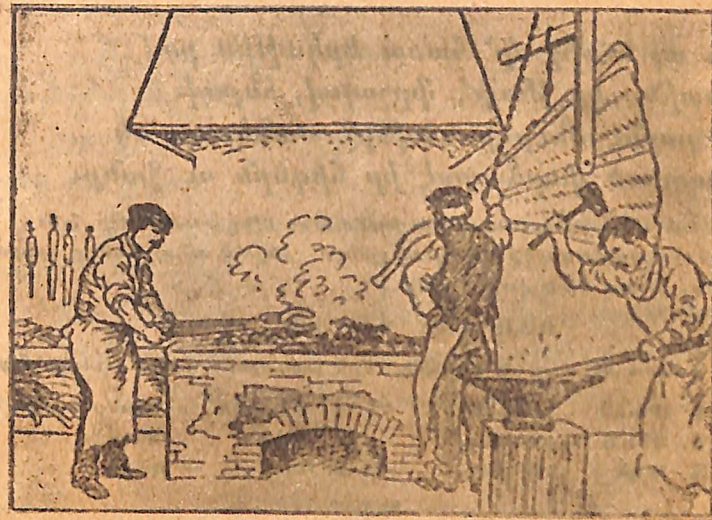
3. Կրակ — Կրակարան

4. Դաս — Դասարան

3. Հիւանդ — Հիւանդանոց

4. Ուրբ — Ուրբանոց

Ահա եւ անց մասնիկները ի՞նչ իմաստ տուին բառերուն:

ԴՍՐԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Վարպետ ու աշկերտ կեցած դէմ դէմի, կրակն են խոթեր ձողերն երկաթի. աշկերտ մ'ալ փոփ-փոփ, կը փչէ փրփոց, եւ վառարանէն կելլեն ծուխ ու բոց:

Ծանրը մուրճերով՝ կարմիր երկաթէն ոլէս պէս գործիքներ անոնք կը կոփեն, կը կոփեն շուտով, թաքը թիքը թաք, մանգաղ, բահ, բրնձ, գամ, խոփ և ուրազ:

Տես, հոն, աշկերտ մը բռնած է ձեռքին յեսանին վրայ դեռ բուր մէկ կացին. շուտ կը դարձնէ անիւր խոռ-խոռ, սրբելու համար գործիքն ամրակուռ:

Հոս ալ ուրիշ մը՝ հաստ երկաթին քով
քրրտինք կը թափէ ֆըշալով, հեքով.
կը զարնէ մուրճը անվերջ տանկատանկ,
Աստուած վարձատրէ իր ճիգերն ու ջանքը:

1. Դիտած էք երկաթագործին խանութը: Ի՞նչ տեսած էք հոն:
2. Եթէ երկաթագործը մանգաղ չընէր՝ ինչո՞վ պիտի հնձէր երկրագործը. հապա եթէ բա՞հ չընէր...:

ԲԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ իմաստ կուտայ ոց ժամնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք.

1. Մասն — Մասնոց	4. Գարին — Գարբնոց
2. Ձեռն — Ձեռնոց	5. Դպիր — Դպրոց
3. Ակն — Ակնոց	5. Փուխ — Փխոց

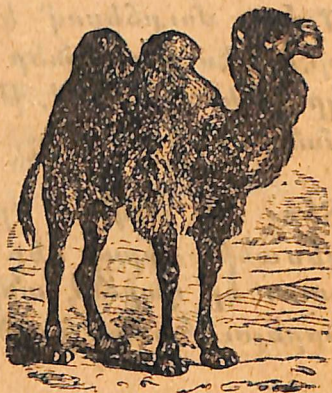

ՈՒՂՏԸ ԵՒ ԶՈՐԻՆ

1

Զորին իր կեանքին մէջ դեռ ուղտ ըստածը
չէր տեսեր:

Օր մը որ լեռնէն
նոր էր իջեր վար, և դաշ-
տին մէջ կարծէր, տեսաւ
որ երկար ու կոր վիզով,
կռնակին վրայ խոշոր կուղ
մը շալկած՝ կենդանի մը
կուգայ անդին: Գլուխը
վեր վերցուց և ժիր-ժիր
նայեցաւ. նայեցաւ ու զար-
մացաւ:

— Էշ, դիմացէն եկող սա բարեկամը կը
ճանչնամ, ո՞վ է:

Էշը զարմացաւ ջորիին այս տգէտ խօսքին
վրայ ու ըսաւ.

— Ձե՞ս գիտեր, հօրեղբայր, ուղտն է, անա-
պատէն կուգայ:

Զորին որ ուղտին անունը լսեց, փափաքե-
ցաւ հեղ մը երթալ անոր քով, ճանչուորութիւն
տալ, և բարեւ. Աստուծուբարին մը ընել:

2

Արծելով, արծելով՝ ջորին կամաց կամաց,
մօտեցաւ ուղտին,

— Բարեւ, բե՛ռի, բարի ես եկեր մեր կող-
մերը:

Ուղտը իր ծուռ վիզը տնկեց, փոքր գլուխը
բարձրացուց, սև աչքերովը նայեցաւ ջորիին
վրայ, և որոճալով, առաւ ջորիին բարեւ:

Ուղտն ու ջորին սկսան անուշ անուշ խօսիլ
իրարու հետ:

Բայց, ջորին մեծ հետաքրքրութեամբ կը դի-
տէր ուղտին վրան գլուխը. հեղ մը կը նայէր
անոր ոտքերուն՝ որ լայն լայն կճղակներով կը
բացուէին գետնին վրայ. հեղ մը կը նայէր եր-
կայն, մերկ սրունքներուն. կը զարմանար որ
այդքան խոշոր հասակին վրայ՝ այդքան կարճուկ
պոչ մը կախուած է...

— Է՛ք բե՛ռի, ըսէ տեսնենք, ձեր կողմերն ալ առատութիւն կայ. խոտերն ի՞նչպէս են այս տարի:

— Մեր կողմերը, ըսաւ ուղտը. մեր կողմերը տաք արեւ կայ, տաք աւազ կայ. դուն անապատ չե՞ս տեսեր, զաւակս, որ խոտ կը հարցնես. . .

— Չէ, բեռի. անապատը չեմ գիտեր թէ ինչ բան է. շատ կուզէի որ անգամ մը տեսնէի. գիտ հետդ չե՞ս տանիր, քու բեռիդ մէկ մասը ես կը շալկեմ:

Ուղտը լաւ մը դիտեց ջորին և ըսաւ անոր.

— Բայց, տղա՛ս, տե՛ս, դուն ինծի պէս կըճղակներ չունիս. դուն չես կրնար քալել աւազին մէջէն, կը թա՛ղուիս կը մնաս: Դուն չունիս ինծի պէս կուտկէն, և չե՛ս կրնար օրերով ու շաբաթներով անօթութեան դիմանալ:

«Անապատին մէջ ո՛չ ջուր կայ և ո՛չ ալ խոտ. երկու օր որ քալես մեզի հետ, կայրիս, կը պապակիս, կը մեռնիս:

«Եթէ ես ալ չունենայի իմ կճղակներս, եթէ ես ալ չունենայի իմ կուտկէնս՝ ես ալ չէի կըրնար անապատին մէջ ճամբորդել:

«Չէ, տղա՛ս. չէ, դուն քու սմբակներովդ կրնաս լաւ լեռը բարձրանալ, քարուտ ճամբաներէ քալել, նեղ շաւիղներէ անցնիլ, բայց անապատին մէջ բան մըն ալ չես կրնար ընել: Դուն քու գործիդ, ես իմ գործիս»:

Եւ ուղտը, բաժնուելով ջորիէն, հեռացաւ և սկսաւ ուղտափուշ փնտռել:

Ջորին կեցած էր իր տեղը, և կը նայէր ու կը նայէր անոր ետէն:

1. Ի՞նչու համար ուղտին ստքերը կճղակներ ունին:

2. Ի՞նչու համար ուղտը կուտկէն ունի. անկէ ի՞նչպէս սնունդ կառնէ:

3. Ջորին ստքերը ինչո՞ւ համար սմբակ ունին:

4. Ջորին ի՞նչ տեսակ տեղերէ կրնայ լաւ բեռ կրել:

5. Ուրիշ ի՞նչ կճղակաւոր եւ սմբակաւոր կենդանիներ կը ճանչնաք:

ԻՐ ՓՈԽՇԵՐԷՆ ԴԺԳՈՂ ԾԱՌԸ

1

Անտառին մէջ փոքր ծառ մը կար:

Այս ծառը, տարուան ամէն եղանակին մէջ, ծածկուած էր սուր սուր փուշերով. վրան տեւրեւ ըսուած բանը չէր երևնար:

Փոքր ծառը, օր մը, ըսաւ ինքնիրեն.

— Իմ բոլոր ընկերներս ալ գեղեցիկ տերևներով զարդարուած են. մինակ ես եմ որ փուշէ գատ ուրիշ բան չունիմ վրաս. անոր համար՝ ո՛չ մարդ կը մօտենայ քովս, ո՛չ ալ ձեռք մը կը դըպնայ ինծի: Ախ, ի՞նչ կըլլար որ ձայնս լսուէր և ոսկիէ տերևներ ունենայի. . .

Գիշեր եղաւ, ու փոքր ծառը քնացաւ:

Առտուն որ արթնցաւ, տեսաւ թէ իր ճիւղերը, վերէն վար, ծածկուած են ոսկի տերևներով: Ծառը հպարտացաւ, ու խրմնջեց:

— Հիմա, աշխարհիս երեսը, ամէնէն գեղեցիկ ծառը ես եմ. իմ տերևներս ոսկի են...

Բայց ահա, իրիկ- ուան կողմը, հովիւն եկաւ անտառէն ան- ցաւ. տեսաւ ոսկի տե- րևները՝ քաղեց, քա- ղեց ամէնքն ալ, լե- ցուց իր մաղախը, չոփ- չոր թողուց ծառն ու անցաւ գնաց:

2

Փոքր ծառը տրտ- մեցաւ ու ըսաւ.

— Մեղք, մեղք ոսկի տերևներուս. հի- մա մերկ մնացի. ինչ- պէս նայիմ իմ ըն- կերներուս երեսը: Ա- նոնք, ամէնքն ալ, գե-

ղեցիկ տերևներ ունին, իսկ իմ վրաս բան մըն ալ չի կայ: Երբ նորէն տերևներ ունենայի, կու- ղէի որ անոնք ամէնքէն գեղեցիկ ըլլային. կուզէի որ շինուած ըլլային ապակիէ...

Նորէն քնացաւ փոքր ծառը, և առտուն նո- րէն արթնցաւ: Ինչ տեսնէ աղէկ: Տեսաւ որ ծածկուած է ապակիէ նուրբ տերևներով:

Փոքր ծառը ըսաւ.

— Հիմա ուրախ եմ. անտառին մէջ մինակ ես եմ որ արեւին տակ կը փողփողիմ. ինծի պէս ուրիշ ծառ մըն ալ չի կայ...

Անցաւ քիչ մը ատեն, և յանկարծ երկինքը ամպեց. մեծ փոթորիկ մը արագ արագ անցաւ բոլոր ծառերուն վրայէն, եկաւ ջարդ ու փշուր ըրաւ ապակիէ տերևները, և գետին թափեց:

3

Փոքր ծառը հեծեծեց ու ըսաւ.

— Ապակիէ տերևներս կոտրտեցան ու գետ- նի հողին հետ խառնուեցան. տես անգամ մը թէ միւս ծառերուն բան մը եղաւ. անոնց կա- նաչ տերևները մնացին իրենց տեղը, և չի վնաս- ուեցան: Ախ, եթէ անգամ մըն ալ տերեւ ունե- նայի, կուզէի որ անոնք կանաչ ըլլային...

Նորէն քնացաւ ծառը, ու առտուն նորէն արթնցաւ: Արթնցաւ, ու տեսաւ թէ քողբուած է կանաչ տերևներով:

Ուրախացաւ փոքր ծառը և ըսաւ.

— Վերջապէս, ես ալ տերեւ ունիմ, և չեմ ամչնար ընկերներէս:

Բայց ահա, մօրուքը երերցնելով, ծերուկ այժ մը մտաւ անտառը. իր խոշոր ծիծերը դա- տարկ էին, և յայտնի էր որ ուտելիք կանաչ կը փնտռէր. տեսաւ թէ չէ փոքր ծառը, սկսաւ կրծելով ուտել անոր տերևները՝ կոթերով-մո- թերով միասին:

Նորէն փոքր ծառը մնաց մօրէ մերկիկ-
տրտմեցաւ և հառաչելով ըսաւ.

— Չէ՛, ալ ոչ կանաչ, ոչ կարմիր, ոչ ալ դե-
ղին տերևի կը փափաքիմ: Կուգեմ որ իմ հին
փուշերս ունենամ. ա՛խ, ի՜նչ կ'ըլլար որ նորէն
բուսնէին անոնք...

Ու փոքր ծառը տխուր տրտում քնացաւ, և
այդպէս ալ արթնցաւ: Աչքերը բացաւ, և նայե-
ցաւ իր վրայ, նայեցաւ ու խնդաց, խնդաց:

Միւս ծառերն ալ կը ծիծաղէին:

Փոքր ծառը ծածկուած էր իր հին փուշերովը:

Բայց, ինչո՞ւ խնդաց փոքր ծառը, և ինչո՞ւ կը
ծիծաղէին իր ընկերները:

ԲԱՆՈՒՅԻՆ ԳԱՐՅՈՒԹԻՒՆ:

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. Դառն — Դառնագին

2. Յաւ — Յաւագին

3. Տխուր — Տխրագին

1. Մեծ — Մեծագոյն

2. Լաւ — Լաւագոյն

3. Փոքր — Փոքրագոյն

Գին եւ գոյն մասնիկները երբ ու բառերուն ծայրը դրուին՝ տախի-
տա՞ս ցոյց կուտան: Այս պարագային տակ, զինք՝ արժէք, եւ գոյնը՝
ճերմակ կամ կանաչ չի նշանակեր:

Ո՛Վ Է ԹԱԳԱՒՈՐԸ

1

Թագաւորին մէկը որսի էր ելեր: Ի՜նչպէս
եղաւ, անտառին մէջ իր հետևորդները մէկ կողմ
գացին, ինք միւս կողմը:

Երբ այսպէս միամիտակ, իր ձիուն վրայ հե-
ծած, կանցնէր՝ գեղացի մը տեսաւ:

Գեղացին նստեր էր
ճամբուն եզերքը, ծառի
մը տակ և կը հանգչէր:

— Բարե՛, ըսաւ Թա-
գաւորը գեղացիին. ինչո՞ւ
հող այդպէս նստեր ես:

— Լսեցի որ Թագա-
ւորը իր մարդոց հետ
որսի է ելեր. անոր հա-
մար, նստեր եմ որ երբ անցնի՝ տեսնեմ զինքը,
պատասխանեց գեղացին:

— Ըսել է, դուն Թագաւորին երեսը չե՞ս
տեսներ...

— Ո՛րկէ պիտի տեսնեմ, նորէն պատաս-
խանեց գեղացին՝ զարմանքով. մարդ, դիւրին
դիւրին, Թագաւորի երես կրնայ տեսնել...

— Քանի որ այդպէս է, ըսաւ Թագաւորը,
հեծիր ձիուս քամակը. քեզ տանիմ աւելի լաւ
տեղ մը, որ աղէկ մը տեսնես Թագաւորին երեսը...

Գեղացին հեծաւ Թագաւորին ձիուն ետեւ,
և սկսան երթալ:

Երբ բանի մը քայլ առին, գեղացին դարձաւ՝ հարցուց իր ընկերոջը .

— Բարեկամ, շատ աղէկ ըսիր, բայց ի՞նչ պէս ճանչնամ թէ թագաւորը ո՞ր մէկն է. հետը ահագին բազմութիւն կայ :

— Դիւրին է, վրայ բերաւ թագաւորը. երբ որ ամէնքը բարեկիցներն և իրենց գլխարկները վար առնեն, տես թէ, ո՞վ է միայն որ իր գլուխը չի բանար. ահա այդ գլուխը չբացող մարդը՝ թագաւորն է :

Քանի մը ընդհատեց թագաւորը հասաւ իր աւագանիին քով. ամէնքն ալ, անմիջապէս, բարեկիցան՝ իրենց գլխարկները վար առնելով :

Այն ատեն, թագաւորը դարձաւ իր հետի գեղացիին և հարցուց .

— Ըսէ՛ նայի՛մ հիմա, ո՞ր մէկն է թագաւորը :

— Աստուած վկայ, ըսաւ ապշահար գեղացին, կամ ես ըլլալու եմ, կամ դուն . որովհետեւ, մինակ ես ու դուն մեր գլխարկները վար չառինք :

ԲԱՆՈՒՄԻՆ՝ ՎԱՐԺԱՌԻՆԻՆ՝

Ի՞նչ իմաստ կուտայ ուս մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք. այսպէս՝

1. Տիգմ — Տիգմուս

2. Բար — Բարուս

Հապա ուս մասնիկը

1. Արիւն — Արիւնոս

2. Փանգ — Փանգոս

3. Կեղս — Կեղսոս

3. Աւագ — Աւագոս

4. Ապառաժ — Ապառաժոս

Հապա որդի մասնիկը

1. Համբայ — Համբայոյ

2. Ուս — Ուսուոյ

3. Փառանգ — Փառանգուոյ

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ԱԿՆՈՅԸ

Մեր կապիկը ծերացեր էր, աչքերն աղէկ չէին տեսներ . ինչպէս եղաւ լաւ չեմ գիտեր, մէկուն մէկը, կարճ խելքի տէր, ըսաւ անոր. «կապիկ աղբար

«եկնուր, աչքիդ ալ-նոց մը առ, «դիր անգամ մը, տես թէ ինչպէս «ասեղէն մագն իսկ կանցընես» :

Կապիկն հաւտաց . ելաւ տեղէն՝ ցուպը առաւ, տըք-տըքալէն

հոս հոն գընաց, ինչպէս ըրաւ, ինչպէս չըրաւ, վերջապէս լաւ ահնոց մ'առաւ ու եկաւ տուն : Գալը բարի, բայց տես որ դուն՝ չի գիտեր թէ ինչպէս պէտք է ահնոցն հիմա ինք գործածէ : Մէյ մը գըլխուն կը դնէ, մէյ մը պոչին կանցնէ . կը հոտուրտայ, կը լըղէ, վեր կը ցատկէ, կը վազէ,

կը փորձէ հա՛ կը փորձէ,
խելքին բան մը չի պառկիր :

«Այդպէս, հա՛ տէ՛ կեցիր»,
կըսէ յանկարծ, ու քարին
պինդ կը զարնէ ապակին՝
որ կը կոտորի, կը փշրի,
կըլլայ աւազ ու փողի :
Բայց տեսէք թէ իր խելքէն վեր
ինչ վճիռ ալ կուտայ դեռ .

— «Աշխարհքիս մէջ ով որ գիտուն
«կըսէ թէ կայ, մոռնա գըլխուն . . .

1. Ի՞նչ է ակնոցը եւ որո՞նք կը գործածեն վայն :

2. Կապիկը ինչո՞ւ կոտորեց ակնոցը :

3. Յանցանքը ակնոցի՞նն էր թէ կապիկինը :

ՁՄԵՌԸ ԵԿԱԻ

Տեսէք, տեսէք, երկինքէն ձիւն կու գայ :

Ճերմակ ձիւնը կու գայ՝ թիթեռնիկներու
պէս, թևերը բացած, օրօրուելով, օրօրուելով :

Սուրբ Յակոբ պապան մօրուքը ճերմկցուց :
Ձմեռ է, ալ շիտակ ձմեռ :

Արտաշէս դուրս կը նայի պատուհանէն, կը
նայի գետինը՝ որ ճեփ-ճերմակ է, կը նայի ի-
րենց դռան թթենիներուն՝ որ ծածկուած են
սպիտակ պատանքով. կը նայի ու կը զարմանայ :

Կառնէ զրբերը ու դուրս կելլէ : Կը կոխէ

գետինը, և կակուղ ձիւնը, իր ոտքին տակ, ճրճ-
ճրճ ձայն կը հանէ :

Ձայն կը հանէ ու կըսէ .

— Ես ամպերուն մէջէն կուգամ, աղուհոր
տղայ . հիւր եմ ձեզի : Շատ պիտի չկենամ ձեր
քով. քանի մը ամիս ետքը պիտի անցնիմ, երթամ :

«Պիտի բերեմ ձեզի Սուրբ Սարգիսն ու
Ծնունդը . պիտի բերեմ Բարեկենդանը :

«Իմ ընկերներէս շատերը նստեր են լեռնե-
րուն վրայ, շատերն ալ տեղաւորուել են դաշ-
տերուն մէջ :

«Երբ զարունը մօտենայ, մենք մնաս-բարով
պիտի ըսենք ձեզի . լեռան ընկերներս հեղեղ
պիտի ըլլան, և վար վազելով՝ գետերն ու գե-
տակները պիտի շատցնեն, դաշտի ընկերներս ալ
հալելով՝ հողին տակ պիտի երթան. պիտի եր-
թան՝ որ ձեր աղբիւրներուն ջուր տան :

«Քալէ, շո՛ւտ քալէ, աղուհոր տղայ, մեղք ես,
ձեռքերդ կը մսին. քալէ, ձեր դպրոցը տաքուկ
է, սերտողութեան ժամը կանցնի» :

Ու Արտաշէս կը վազէ . կը վազէ փափուկ
ձիւններուն մէջէն, որոնք, ճրճր-ճրճր, ձայն
կը հանեն :

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտան ուիի, անոյց եւ դուխս մաս-
նիկները, երբ բառերուն ծայրը դնենք. այսպէս՝

1. Ընկեր — Ընկերուի

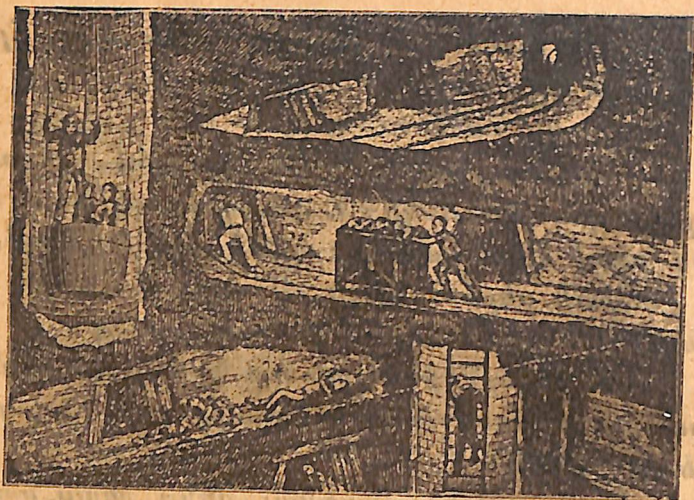
2. Տիգրան — Տիգրանուի

3. Հայկ — Հայկանոյ

4. Վարդ — Վարդանոյ

5. Սան — Սանդուխս

6. Շահան — Շահանդուխս

ՋՈՒՐԸ, ՋՈՒՐԸ

Յովհաննէս աղբար հանքագործ էր։ Այդ օրն ալ, առտուն կանուխ, ամէն օրուայ պէս, գնաց գործի։

Իջաւ հորին անհամար աստիճաններէն վար՝ լապտերը բռնած իր ձեռքը։ Իջաւ կէս ժամ, հանգչելով-հանգչելով, որովհետեւ՝ հորը շատ խորունկ էր։

Դժուար էր անշուշտ մութ ու խոնաւ հանքին մէջ աշխատիլը. բայց հանքագործը պարտաւոր էր բանիլ, որպէսզի կերակրէ իր զաւակները։

Հասաւ ահա այն նրբանցքը, ուր պիտի աշխատէր։ Հանեց վերարկուն, սոթտեց թևերը, դրաւ լապտերը դէմը, առաւ բլունկը և սկսաւ գործի։

Գործ, բայց ինչ գործ. պէտք է իր թևին ուժով քակէ քարի խոշոր կտորները. պէտք է շատ անգամ այդ նեղ տեղը պառկի՝ կռնակի վրայ, որ ուժ առնէ քլունկը, ու փրցնէ հանքին կտորները։

2

Յովհաննէս աղբար աշխատեր էր բաւականատեն, երբ, յանկարծ, տեսաւ թէ՛ ապառաժներուն մէջէն բաժնուող ջուրը կը շատնայ։

Ոտքի ելաւ. առաւ ճրագը ու աղէկ մը սկսաւ դիտել իր չորս կողմը։ Չէ՛, տեսաւ որ ջուրը կը հոսի ամէն դիէ, ու երթալով կը շատնայ։

Հանքին մէջ կաշխատէին իրեն պէս հազարաւոր բանուորներ։

Յովհաննէս աղբար առաւ լապտերը, և սկսաւ քալել դէպի կեդրոնական ճամբան. հաղիւ հոն հասած էր, լսեց որ զանազան նրբանցքներէ բանուորները սարսափով կը պոռային։

— Զնւրը, ջնւրը... :

Այդ աղաղակին հետ՝ ականջին հասաւ ուրիշ խուլ աղմուկ մըն ալ. և երկու վայրկեան չանցած՝ տեսաւ որ վարի նրբանցքներէն մէկուն մէջէն կուգայ հեղեղ մը։

Այդ նրբանցքին մէջ կաշխատէին հարիւրաւոր մարդիկ. Յովհաննէս աղբար հասկցաւ որ խեղդուած են անոնք։

Այս միջոցին էր որ հանքագործները սկսան լեղապատառ պոռալ։

— Կրցողը թող ազատէ իր հոգին... :

Հանքագործները զարհուրանքով կը վազէին դէպի սանդուխը, կը մագլցէին դէպի վեր, իրար կը հրէին ու շատեր կը թաւալէին դէպի անդունդը:

Ահագին բազմութիւն խոնուեր էր դէպի վեր քաշուելիք բեռի պարանին շուրջը. ամէնքն ալ կախուեր էին անկէ. իսկ ջուրը կատաղութեամբ կը հոսէր, կը լեցուէր ամէն կողմ ու կը բարձրանար: Վերէն, սկսան քաշել պարանը. բայց, պարանէն հարիւրաւոր ձեռքեր էին կախուեր. յանկարծ, պարանը փրթեցաւ, և մարդիկը վար գահավիժեցան՝ զարհուրելի ճիչեր բարձրացնելով:

Չուրը կը վազէր անընդհատ, ու հեղեղը կը շատնար:

Բայց, դեռ այնքան հազար մարդիկ կային, որ կաշխատէին ընդարձակ հանքին մէջ, և լուր չունէին. անշուշտ ամէնքն ալ պիտի խեղդուէին:

Յովհաննէս աղբար նայեցաւ ահազանգին. մտածեց որ քաշէ չուանը, հնչեցնէ ու վտանգը իմաց տայ ամէնուն:

Լաւ է որ մէկ մարդ մեռնի՝ քան թէ հազարաւոր հոգի, խորհեցաւ ազնիւ գործաւորը:

Կեցաւ վայրկեան մը. աչքին առջև բերաւ իր կիներն ու զաւակները, և ախ մը քաշեց սրտէն:

«Չէ՛, աւելի լաւ է որ հազարաւոր որբերու տեղ՝ միայն իմ զաւակներս որբ ըլլան», ըսաւ ինքնիրեն:

Եւ, քաջասիրտ հանքագործը ցատկեց դէպի ահազանգին չուանը, բռնեց զայն, կախուեցաւ, և սկսաւ հնչեցնել, հնչեցնել . . .

Ձանգակին տխուր ձայնը տարածուեցաւ խորունկ ու մութ հանքին կամարներուն տակ:

Հանքագործները, լսելով վտանգին նշանը՝ սկսան վազել չորս կողմէն: Կը վազէին ու կը բարձրանային սանդուխներէն վեր, սարսափի և փրկութեան աղաղակներով:

Ձանգակը կը հնչէր անդադար, ու ջուրը կը բարձրանար միշտ:

Ահա, արդէն, Յովհաննէս աղբար կէս մէջքով ջուրին մէջ է. փախչելու հնար չի կայ, ալ յոյս չունի ազատումի:

Դիւցազն հանքագործին ձեռքերը, մինչև վերջը, կախուած մնացին զանգակին չուանէն, և հնչեցուցին, հնչեցուցին զայն, — մինչև որ ջուրը շատցաւ, անցաւ անոր գլխուն վրայէն և թաղեց զայն իր մէջ:

Ահա, այն ատեն միայն, լռեց զանգակը:

1. Գտածոցէ՛ք այս պատմութիւնը:

2. Ինչ պիտի պատահէր, եթէ Յովհաննէս աղբար ահազանգը չհնչեցնէր:

3. Ինչո՞ւ դիւցազն կրօնք Յովհաննէս աղբոր:

ՀԱՅԻ ՏԵՂ

Օր մը, դասի ատեն, Արամ հարցուց իր ուսուցիչին .

— Ծի՞շտ է որ գետնախնձորն ալ, ցորենի պէս, մանդարար է, և շատ տեղեր մարդիկ հացի տեղ՝ գետնախնձոր կուտեն : Անցած օր, այսպէս կըսէր հօրեղբայրս :

— Հարկաւ, պատասխանեց ուսուցիչը. չէ՞ր գիտեր մինչև հիմա, Արամ :

— Ո՛չ, ո՛չ, ձայն տուին Արամին հետ՝ իր ընկերներն ալ՝ ամէն կողմէ. մենք ալ չէինք գիտեր : Մենք այնպէս կը կարծէինք թէ՛ ուրիշ բան մը չի կայ որ հացին տեղը բռնէ :

— Եթէ այդպէս է, լսեցէ՛ք ուրեմն, ըսաւ ուսուցիչը : Գետնախնձորը տունկի մը ուռն է, որ կաճի հողին տակ. շատ կը սիրէ խոնաւութիւնն ու մթութիւնը : Քիչ տնկուելով՝ շատ արդիւնք կու տայ : Այնպէս որ, թէ՛ հացի չափ մանդարար է, և թէ՛ աժան :

«Դժբաղդաբար, տակաւին Հայաստանի շատ գաւառներուն մէջ չէ. ընդհանրացած. մեր գիւղացիները գաղափար չունին անոր վրայ : Անգամ մը որ հայ գիւղացիները հասկնան անոր օգտակարութիւնը՝ պիտի սկսին մշակել զայն. այն ատեն, ցորենին սղութիւնը մեր աչքը շատ պիտի չվախցնէ :

«Գետնախնձորը այսօր ուրիշ երկիրներու

մէջ՝ հացին հետ կը մրցի, և հացի տեղ կը գործածուի : Իրա՛ւ, հու՛ւմ վիճակի մէջ քիչ մը դժուարամարս է, բայց երբ լաւ խաշուի և լաւ եփուի, կըլլայ դիւրամարս և մանդարար :»

Մանուկները շատ զարմացան. ուղեցին որ գտնեն քանի մը հատ գետնախնձոր, և փորձի համար տնկեն հողին մէջ :

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԹԴՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա՛ բառերը եւ ըսէք թէ ուե՛ս մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ անոնց.

1. Հոս — Հոսաւէ

3. Ծաղիկ — Ծաղկաւէ

2. Խոս — Խոսաւէ

4. Պետիկ — Պետաւէ

Գրեցէք սա բառերն ալ.

1. Հայր — Հայրիկ

1. Նաւ — Նաւակ

2. Մայր — Մայրիկ

2. Գետ — Գետակ

1. Պառն — Պառնուկ :

3. Սփ — Սփուկ :

3. Տափ — Տափուկ :

Ի՞նչ իմաստ տուին իկ, ալի, ուկ մասնիկները :

ԵՐԿՈՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ

1

Օր մը Չղջիկն ու Ճայն եղան երկու խելօք վաճառական. խօսքերնին խօսք, գրքեցին գիր, տրուին առին պայմանագիր. բայց, տե՛ս որ դուն, գործի համար ո՛չ դրամ կայ, ո՛չ ալ գումար : Շատ խորհեցան թէ ի՞նչ ընեն՝ որ այս բանին ելլեն տակէն :

Ուստի Փուշին քովը գացին,

երգում ըրին վրայ
հացին,

ոտքը ինկան, ձեռքը
ինկան

և մուրհակով, շահն
այ վրան,

դրամն առին
վաշխառուին:

Չղջիկն եղաւ խանութպան,

Ճայն ալ ճամբորդ պէզիրկան.

դրամն առաւ, նստաւ նաւ,

գընաց, գընաց ու հասաւ

մինչև Մըսըր, Հնդկաստան,

Արաբիա, Պարսկաստան:

Ա՛լ թանկագին գորգ, շալ հագար,

ալ մարգրիտ, գմրուխտ, գոհար,

Հինդու արմաւ, նուշ համադամ,

և... որ մէկին անունը տամ,

ինչ որ տեսաւ, տըռաւ փարան,

նաւը լեցուց բերնէ բերան:

Նաւը լեցուց հագար բարով

ու իր եկած ճանապարհով,

ուրախ ուրախ, տուն կը դառնար:

Ճամբան ծովն էր մըրըրկավար,

կար փոթորիկ, ալեկոծում.

ահա յանկարծ, ա՛խ ինչ սոսկում,

ծովն անյատակ

Ջուրերուն տակ

առաւ նաւը. Ճայր գորով

ազատեցաւ իր թևերով:

Ազատեցաւ, փա՛ռք իր Աստծուն,

բայց ի՞նչ սրբտով խեղճը գայ տուն.

գայ ի՞նչ ըսէ պարտատէրին

որ կուզէ շահն օրը օրին:

2

Ընկերն ասդին, աչքը ճամբուն,

գիշեր ցորեկ միշտ անբուն՝

կըսպասէ ժամ ժամի վրայ

թէ Ճայր ե՛րբ պիտի գայ:

Շատ ըսպասեց ինք սրբտադող,

բայց ո՛չ եկող, ո՛չ գացող.

Տեսաւ բարի ու չար երազ,

մինչեւ որ օր մ'ալ վազնէ վազ

Փուշը մուրհակն իր ձեռք բըռնած,

տընկուեցաւ անոր դիմաց.

— «Է՛, բարեկամ, լա՛ւ էք, նայինք,

«ալ չէք ըսեր թէ պարտք ունինք...

«գործ բռնեցիք, առիք տուիք,

«անցաւ Ծ'նունդ, եկաւ Զատիկ.

«Փարաս տուէք, խօսք չեմ լըսեր,

«իմ բարիքիս դէմը ա՛ս էր...

«Թալա՛ն է, ի՛նչ, մեղք եմ ես ալ...

«չէ՛, չեմ կընար ալ դիմանալ:

«Տէ՛հ, եկուր ու ասկէ ետք դուն

«բարիք ըրէ աղքատ մարդուն...»
 ձայնն էր ձրգեր ու կոպտաբար
 կը նախատէր, կը պոռպոռար:
 Ով որ եղածն այս կը լսէր՝
 Պարտականը կը բամբասէր.
 — Ամօթ, ամօթ, Չղջիկ ու Ճայ,
 «մեղք ձեր պատուին, վայ, հազար վայ...
 «անուննին ալ վաճառական,
 «ինչ խայտառակ, անպատիւ բան...
 «ամօթ, ամօթ, Չղջիկ ու Ճայ»

3

Խեղճ Չղջիկը, գլուխը ծուռ,
 լեզու չունէր, կը մնար լուռ.
 կը զայրանար ինքն իր մըտքէն,
 բայց ի՞նչ կուգար խեղճին ձեռքէն.
 «Տունը՛դ աւրի, Ճայ, Ճայ, ուր ես,
 «եղանք երկուքս ալ սևերես.
 «աս ինչ փորձանք բերիր գլխուս...»
 Եւ տրամութեամբ, դէմքով անյոյս՝
 կը կողկողէր. «Մի բարկանար,
 «փոշ բարեկամ, երէկ թուղթ կար
 «Ճայէն որ շուտ ճամբայ ելած,
 «կը հասնի հոս. վրկայ Աստուած,
 «կուտանք պարտքդ մենք անարգել
 «եւ դեր բան մ'ալ էլել էլել...»
 — «Ես աւելի բան չեմ ուզեր,
 «աղբւր, տըռած գրամս բեր.

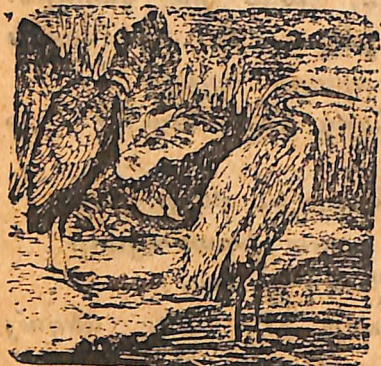
«գրեր էք շահ, պայմանաժամ,
 «տըռէք հախս, գործիս երթամ...»
 — «Չէ աղա Փուշ,
 «թէ՛ վաղ, թէ՛ ուշ
 «փողն իր կարգին, շահն իր կարգին.
 «պատուի խօսք քեզ... ո՞ր սև հոգին
 «կուրանայ իր պարտքը հալալ...
 «ախլ՛ր, չէ՞ որ մարդ ենք մենք ալ...»

4

Չղջիկն առաւ թուր ու մուր, ցաւ,
 շատ յոյս տուաւ, շատ խոստացաւ,
 բայց ընկերը մէջտեղ չի կայ.
 — Աս ի՞նչ փորձանք, Տէր, քեզ մեղայ
 «իմ ի՞նչ բանս էր մըտնել մէջը,
 «որ խայտառակ ըլլամ վերջը...
 «իմ ի՞նչ գործս վաճառական,
 «Արաբիա ու Հնդկաստան...
 «ո՞ր ջուրն իյնամ, ո՞ր մօտ երթամ.
 «ո՛չ մոմ մընաց, ո՛չ սուրբ, ո՛չ ժամ...»

Շատ մըտմըտաց,
 վայեց, ողբաց,
 ինչ որ ունէր ասդին անդին,
 լաթերն անգամ իր նոր թէ հին՝
 ժողվեց, տարաւ, տուաւ պարտքին.
 մընաց միայն իր չոր հոգին:
 Յետոյ թևեր
 առաւ ու մեր
 Չղջիկն անցաւ, թըռաւ գընաց՝
 սուգի ըզգեստ, սևեր հագած:

Ու այն օրէն մինչեւ հիմա,
քանի մեր այս աշխարհքը կայ,
Չղջիկը միշտ ցորեկն անտես,
գիշերն է որ կու գայ հանդէս՝

որպէսզի իր պար-
տատէրին

չըլլայ տեսնէ զէմքը
կըրկին:

Ճայն ալ ծովուն
մէջը անհուն

կը լողայ դեռ
եւ անհամբեր՝

տարին բոլոր
կըսպասէ որ

փոխուի գուցէ բաղդն անկայուն,
եւ յատակէն մուկ ջուրերուն
առնէ կորուստն ու դառնայ տուն:
Իսկ Փուշն արդէն յոյսը կըտրած,
իւր սուր ակռան, ժանիքը բաց՝
քովէն ով որ կանցնի, իսկոյն
կը հարցնէ ամէն մէկուն՝
թէ չտեսան փախստական
երկու սընանկ վաճառական:
Բայց, խաչոր, այն օրէն ի վեր
դեռ իրարու չեն հանդիպեր:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերը, եւ ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ իջ մասնիկը-

1. Մեզ — Մեզիչ

2. Նեղ — Նեղիչ

3. Մարզ — Մարզիչ

4. Գիր — Գրիչ

ԽՈՐԹ ԵՂԲԱՅՐԱ

1

Թորոսը իմ խորթ եղբայրս էր: Ինք չէր
սիրեր մեզ, մենք ալ զինք չէինք սիրեր:

Թորոս արդէն 17-18 տարեկան էր հիմա,
բայց նորէն թախճոտ էր, լռակեաց և մեհաւոր:
Հայրս չէր սիրեր զինք, որովհետեւ յամառ էր ու
միշտ մռայլ. երբեք հօրս երեսին ուղիղ չէր
նայեր:

Օր մը, հայրս մեր այգիէն բերաւ որթա-
տունկի ճիւղ մը. կը կարծէր թէ Թորոսն է
կոտորեր զայն:

— Թորոս, — յանկարծ լսուեցաւ հօրս ձայնը:

— Հը՛, ըսաւ Թորոս:

— Հը կըսէ, հրամմէ ալ չըսեր: Նզովուխս,
ո՞վ է տեսեր որ հայ քրիստոնեան, Աստուածածի-
նէն երկու շաբաթ առաջ, խաղող ուտէ. հարա՛մ
է, չէ՞... նայի՛ր, ի՞նչ ես ըրեր:

Ես կը դողայի ամբողջ մարմնով, որովհետեւ
այդ ոստը ես էի կոտորեր:

2

Թորոսը՝ լուռ էր. այդ հպարտ ու յամառ
Թորոսը կեցեր էր հոն, իր թախճոտ աչքերով,
իւր արևառ զէմքով, և շրթունքները իրարու
սեղմած:

Հօրս աչքերուն մէջ կայծակ կը փայլատակէր. երբեք այդպէս սարսափելի տեսք չէր ունեցեր :

Եւ ես տեսայ որ՝ բարձրացաւ հոնիի դեղին փայտը, այն մրմուռ փայտը. բարձրացաւ հօրս գլխէն վեր և ճօճաց օդին մէջ...

Փայտը իջաւ եղբօրս թիկունքին, բարձրացաւ, մեկ ալ իջաւ՝ նոյնպէս թափով, նոյնպէս անողորմ :

Թորոս չի շարժեցաւ տեղէն. միայն, երկու կաթիլ արցունք գլորեցան իր մուայլ աչքերէն, իջան, իջան և քարացած մնացին այտերուն վրայ :

Օ՛, այդ երկու կաթիլ արցունքը... անոնք իջան իմ սրտիս վրայ : Կոկորդս կը սեղմուէր, կուրծքս ուռեր էր, և ես պոռացի :

— Ե՛ս եմ, հայրիկ, ես եմ կոտորեր. ես եմ կերեր խաղողը. Թորոսը մեղք չունի...

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. Ծահ — Ծահող	4. Ծին — Ծնող
2. Խօսք — Խօսող	5. Սէր — Սիրող
3. Տես — Տեսող	6. Յարք — Յարքող

Ի՞նչ իմաստ տուաւ ող մասնիկը՝ այդ բառերուն :

Ո՞Վ Է ԶՕՐԱԻՈՐԸ

— Ես եմ անտառին տէրը, ես եմ ամէնէն զօրաւորը, — ըսաւ բրդոտ արջը՝ անտառի գաղաններուն :

— Ո՛չ, մա՛րդն է, ըսաւ աղուէսը :

— Ի՞նչ պարապ պարապ կը խօսիս, աղուէս. ես մարդը կը ջախջախեմ, ջարդ ու փշուր կընեմ, պատասխանեց արջը :

— Իսկ ես, պատառ պատառ կընեմ զայն, ոռնաց գայլը :

— Կը տեսնենք, քի՞ն տակէն մըթմըթաց աղուէսը :

— Ի՞նչ է այդ մարդ ըսածդ, ճշաց արծիւը. կընամ ինծի պէս բարձր, բարձր թռչիլ ու մինչև ամպերուն հասնիլ. թե ո՞ւր :

— Ես ալ, կը լողամ, խորունկ ջուրին մէջ կիջնեմ, ըսաւ ձուկը. մարդը չի կընար ջուրին մէջ իջնել և ինծի հասնիլ :

— Մաղդուն ձեռքէն ինչ կուգայ, — մըրմնջեց որդն ալ անդիէն. մարդը ինծի անգամ վնաս չի կրնար հասցնել. ես հողին մէջ կը մտնեմ ու հանգիստ կը պառկիմ հոն:

Յանկարծ, երեւցաւ մարդը՝ հրացանը ուսին, մէկ ձեռքը թակարդ բռնած, միւսովն ալ ուռկան մը:

Ինչ ըրաւ մարդը:

ԲԱՅԱՆՐԱԻ ՎԱՐՃԱԹԻՐԻՒՆ

Թող ուսուցիչը ձեզի ըսէ թէ ի՞նչ իմաստ կ'ուտան սա մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք.

ակոն մասնիկը.

1. Յըբայր — Յըբայրական
2. Մայր — Մայրական
3. Զինուոր — Զինուորական

ԵՅԻ ԵՎ Ի մասնիկները.

1. Տանձ — Տանձենի
2. Հայր — Հայրենի

ային մասնիկը.

1. Գագա — Գագային
2. Յամաթ — Յամաթային
3. Գիւեւ — Գիւեւային

3. Աղ — Աղի
4. Ծիրան — Ծիրանի

ԱՐԵՒՐ

1

Մառախլապատ, մութ առաւօտ էր: Արդէն, քանի օր էր, ծանր ու մույլ ամպերը պատեր էին երկինքը:

Թէև անձրևը չէր մաղեր, բայց խոտը, քարերն ու ծաղիկները թաց էին: Դեռ չէին չորցրել երէկուան հեղեղէն: Թիթեռնիկները, ճանճերն ու բոռերը, իրենց երկիւղէն, պահուել էին ծածուկ տեղեր. կարծես մեռել էին:

Անտառին ծայրը, ահագին, հաստարմատ կաղնիին տակ՝ նոր էր բացուել պղտիկ մանուշակը:

Շտապեր էր խեղճը. կարծեր էր թէ արդէն գարունը եկել է, և ուզեր էր լոյս աշխարհք տեսնել: Հաններ էր գլխիկը գետնին տակէն, և բացեր էր իր կապոյտ բաժակը:

Բայց, որքան կը զղար իր ըրածին վրայ: Ախ, այս ինչքան ցուրտ է ու տխուր:

2

— Աս ինչ սև աշխարհ է, բուրուկ, — ըսաւ վերջապէս իր բովի խոտին: Աւելի լաւ է որ քնանայի՝ մնայի հողին տակ... աչքս բացի որ արև-աշխարհ տեսնեմ, բայց ահա պիտի մեռնիմ ցուրտէն ու ցաւէն...

— Խեղճ, պատասխանեց խոտը՝ որ շուշանն

էր: Ես ալ կը մսիմ, բայց յոյս ունիմ որ աղէկ օրեր պիտի տեսնեմ: Տերեւներս բաւական երկար կապրին և կը կշտանան աշխարհքին նայելով:

Այդ միջոցին, գետինն ինկած կաղնիի չոր տերեւին տակէն՝ մօզուկ մը գլուխը վեր վերցուց.

— Շիտակ է, շիտակ, ամէնքս ալ պիտի կորսուինք, — ըսաւ մօզուկը: Կեանք չի կայ՝ առանց առևի: Արևը փախաւ ու մենք պիտի մեռնինք:

— Ամբողջ յանցանքը այդ անպիտան ձիւն-ծաղիկինն է, ըսաւ մանուշակը: Այնքան գովեց գարունը, այնքան վրաս խնդաց թէ կուշանամ, ուշ կը բանամ բողբոջ՝ որ վախցայ կիզիչ արեւուն մնալու, և շտապեցի:

— Այո, սիրելիս, կերևի թէ դեռ ձմեռ է, պատասխանեց մօզուկը:

Ձիւնին անունը որ լսեցին, շուշանը դողդողալ սկսաւ, մանուշակն ալ քիչ մնաց որ ուշաթափուի:

3

— Էյ, խեղճ վախկոտներ, — ըսաւ անդիէն կարմիր քարը, որ մինչև այդ ատեն լուռ ու մունջ ականջ էր դրեր: Հա՛... հա՛... հա՛... ձիւնէն կը վախնան: Ձէ, հեղ մը ըսէք տեսնեմ, դուք ձիւն երբ էք տեսներ:

— Աստուած չընէ որ տեսնանք, — միաձայն պողացին մանուշակը, շուշանն ու մօզուկը:

— Վախկոտներ, վախկոտներ, շարունակեց քարը: Ես քանի քանի ձմեռներ եմ անցուցեր ձիւնի տակ. հապա դուք որ իմ տեղս ըլլալիք...

— Ատ խօսքին չենք հաւատար, անկարելի բան է, — բացականչեցին բոյսերը:

— Շատ ալ կարելի է, կրսեմ ձեզի: Միտքըս է... անգամ մը... ասկէ հարիւր տարի առաջ էր...

— Հարիւր տարի, — կրկնեցին բոյսերը: Դուն ռևրկէ գիտես թէ ինչ է եղեր հարիւր տարի առաջ:

— Հա՛, հա՛, հա՛, խնդաց քարը. սա մանուշակներուն նայի՛ր, հարիւր տարի առաջ ալ ես կապրէի՛ այսօրուան պէս:

— Ի՛նչ, ի՛նչ, ի՛նչ, — կը հարցնէր մօզուկը: Հա՛րիւր տարի առաջ. ամօթ է, քնոր, հերիք փչես:

— Իմացած եղիր, սիրելիս, որ հարիւր տարին ինծի համար վայրկեան մըն է: Քանի քանի հարիւր տարիներ եմ ապրեր ես. հա՛, սա կաղնին վկայ է խօսքիս: Ես ասոր հետ ծանօթացայ երեք հարիւր տարի առաջ. այն ատեն, դեռ պզտիկ ծառ մըն էր ան, իսկ ես նորէն այսօրուան պէս էի:

4

Մանուշակը, շուշանն ու մօզուկը աղաչեցին՝ որ քարը իր պատմութիւնը պատմէ:

— Ժամանակին, ես մեծ, մեծ, շատ մեծ ապառաժի մը մէկ մասն էի : Բայց մորիկը, հովը, ձիւնը, անձրևը անքան ծեծեցին զիս, որ վերջապէս փրթեցայ ապառաժէն, վար ինկայ : Այն ատեն, աւելի մեծ էի, բայց կը լողայի գետին մէջ. գետը զիս ու ընկերներս բռնեց, իրարու զարկաւ և մեզ կտոր կտոր բրաւ : Այդ անողորմ գետը կը փշրէր, աւազ կը դարձնէր զիս՝ եթէ ափը չեկէի :

— Քանի տարի առաջ եղաւ ատ ըսածդ,— հարցուց մօղուկը :

— Հինգ հարիւր տարիէն աւելի կայ :

— Թըհո՛ւ, Թըհո՛ւ,— բացականչեցին ապշահար բոյսերը :

— Մի զարմանաք, աղբրտա՛ք,— շալուճապէս քարը : Մենք, քարերս, անմահ ենք. մենք երբեք չենք մեռնիր : Այդ զարշելի գետը, շատ շատ, կրնար փշրել զիս ու աւազ դարձնել, բայց ես նորէն չէի մեռնել ու անվերջ կապրէի :

— Որ այդպէս է, զուն շատ իմաստուն ըլլալու ես,— շնչաց մանուշակը :

— Հարկա՛ւ,— պատասխանեց քարը. ես շատ զարմանալի բաներ եմ տեսներ : Եթէ տեսածներս մէկիկ մէկիկ պատմեմ՝ վերջ չի գար : Դուք բոլորդ կը մեռնէիք և նորէն իմ պատմութիւնըս չէր աւարտեր :

Բոլոր ունկնդիրները զարմանքէն բերանաբաց մնացեր էին :

— Լսեցէք, բարեկամներ, թէ ինչ կըսեմ ձեզի, — նորէն խօսեցաւ քարը : Ուրախ լուր մը պիտի տամ. շուտով արեւը պիտի ցաթի, և դուք ցրտէն պիտի չկորսուիք :

— Իրա՛ւ կըսես, ա՛խ, իրա՛ւ կըսես, անգին քար, ըսին մօղուկը, մանուշակն ու շուշանը :

— Ես որ կըսեմ, բան մը գիտեմ հարկաւ. ամպերը թափեցին իրենց արցունքը, արեւ այսօր կը ցրուէ զանոնք ամէնքն ալ... նայեցէք երկնքին... :

Եւ անոնք նայեցան երկնքին : Իրաւ որ ամպերը նօսրացեր էին և երկինքը կը կապուէր արեւին :

Քիչ ետքը, արեւին ոսկեգոծ շողերը ցոլացին օդին մէջ :

— Ահա արեւը, ահա արեւը, պոռացին բոլորը :

Մանուշակը լայն բացաւ իր թերթիկներուն թազը, և անուշ բուրեց. շուշանը օրօրուեցաւ հրճուանքէն. իսկ մօղուկը թռաւ բարձունքին մէջ, թռաւ միշտ դէպի վեր :

ԲԱՌԱՅՐՈՒ ՎԱՐՇԱՊԻՐՈՒՄ

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. Աղ	— Աղած	4. Բան	— Բանած
2. Ման	— Մանած	5. Գուր	— Գութած
3. Ողորմ	— Ողորմած	6. Յաւ	— Յաւած

Ի՞նչ իմաստ տուաւ ամ մասնիկը այդ բառերուն :

ԱՐԾԻՒՆ ՈՒ ԿԱՂՆԻՆ

Անգամ մը Արծիւն ու խոշոր Կաղնին
անտառի մը մէջ մեծ վէճ ունէին՝
թէ որն իրենցմէ շատ տարի կապրի,
որն է դիմացկուն, հըզօր աւելի :

Արծիւն ըսաւ՝ ես, Կաղնին ալ թէ՛ ես :
Երկուքն ալ յաւառ ու հպարտ, այսպէս
մեծ-մեծ պարծեցան, սաստիկ վիճեցան
եւ վերջը վերջը դռին սա պայման.

ըսին թող անցնի հինգ հարիւր տարի
եւ երբ այս օրը հեղ մ'ալ գայ հասնի՝
այն օրը դարձեալ գանք զիրար գտնենք
ու մէկըզմէկու քէֆ հարցընենք մենք :

Արծիւն հեռացաւ Կաղնիէն իսկոյն,
շարժեց թեւերն իր հզօր գորշագոյն.
Թրուաւ ամպերը, դէպի ժայռերը
ուր կանցընէր իր բարի օրերը :

Կաղնին ալ փրօեց ճիւղերն իր երկաթ,
գետնին մէջ խորունկ ձգեց լայն արմատ.
ու այնպէս կեցաւ հուժկու և արի՛
որ ալ վար չիյնայ հինգ հարիւր տարի :
Դարերը անցան :

Եւ ահա մէկ օր՝

Արծիւը եկաւ ծերացած, անզօր,
ժիր ձայնը կըտրած, տըկար, հեալով,
թոյլ թևերն ետին հազիւ քաշելով :

Եկաւ, տեղ հասաւ, նայեցաւ վերէն,
տեսաւ որ Կաղնին ինկեր է արդէն.
ինկեր է ահեղ փոթորկին առաջ՝
թէև ճիւղերն են դեռ թարմ ու կանաչ :

— Հէյ, պոռաց, գոռոց, պարծենկոտ կաղնի՝
դիս ու քեզ հիմա լաւ ճանչըցա՞ր մի.

հինգ հարիւր տարուան դեռ մէկ ժամ ալ կայ՝
ինկեր ես արդէն, անկոտորո՞ւմ հըսկայ... :

— Հինգ հարիւր տարի ապրեր եմ կանգնած,
այդքանն ալ կապրիմ այսպէս կէս պառկած՝
մինչև լըրանայ մէկ հազար տարին, —

պատասխան տըռուալ ինկած վիթխարին :

ԾԵՐՈՒՆԻՒՆ ՊՍՏՈՒԵՐՆԵՐԸ

1

Օր մը, մեր գիւղը ծերունի մը եկաւ. ճերմակ մօրուքով, ճերմակ մազերով ծերունի մը:

Բայց ի՞նչ ծերունի. առողջ, կարմիր երեսներով և երկաթի պէս զօրաւոր :

Գացի, ձեռքը համբուրեցի և նստեցայ իր քովը :

Միւս եղբայրներս ալ եկան, և ամէնքնիս շարուեցանք անոր շուրջը :

Ծերունին շատ երկիրներ էր պատեր, և շատ աշխարհներ էր տեսեր :

Գուրգէն եղբայրս՝ որ շատունց դպրոց կերթար, անոր հարցումներ կընէր : Եւ ծերունի

հիւրը աղուոր-աղուոր բաներ կը պատմէր :
Յանկարծ, Գուրգէն հարցուց .

— Հապա, տես, քանոր . կըսես որ դուն ութսուն տարեկան ես. իմ մեծ-հայրս ալ վաթսուն տարեկան է, բայց քեզի չափ առողջ չէ . առանց ցուպի չի կրնար քալել, աչքերը լաւ չեն տեսներ, ձեռքերը կը դողդղան. ինչո՞ւ դուն այսպէս առողջ մնացեր ես՝ և մեծ-հայրս այդպէս շուտ ծերացեր է :

Ծերունին շոյեց Գուրգէնին գլուխը, ժպտեցաւ և ըսաւ .

— Տղաս, մարդիկ կրնան շատ երկար ապրիլ և շատ առողջ մնալ, եթէ գիտնան իրենց մարմինին հոգ տանիլ : Ես ձեզի քանի մը պատուէրներ տամ, միտքերնիդ լաւ պահեցէք : Եթէ այդ պատուէրներս կատարէք, դուք ալ առողջ կըլլաք, կտրիճ կըլլաք և երկա՛ր, երկա՛ր տարիներ կապրիք :

2

Եւ ծերունին այս խրատները տուաւ մեզի :

1. Առաւօտուն, երբ արթննաք, չըլլայ, չըլլայ՝ որ անկողնին մէջ մնաք. անմիջապէս ելէք և հագէք ձեր լաթերը :

2. Ձեր մարմինը միշտ մաքուր պահեցէ՛ք մաքուր մորթը թէ՛ գեղեցկութիւն կուտայ, թէ՛ առաջը կառնէ շատ մը հիւանդութիւններու :

3. Ճաշի նստելէ առաջ, լաւ մը լուացէ՛ք ձեր ձեռքերը. աղտոտ ձեռքերով չըլլայ որ հաց ուտէք:

4. Գոնէ շաբաթը անգամ մը, բաղնիք գացէ՛ք. ամառը աւելի շուտ շուտ լողցէ՛ք: Բայց, երբեք ճաշելէ անմիջապէս ետքը չլողնաք: Հիւանդ եղած ատեննիդ լողնալը վնասակար է:

5. Բերաննիդ ու կոկորդնիդ մաքուր ջրով շուտ շուտ ցողուեցէ՛ք:

6. Առաւօտուն, և իրիկունը ընթրիքէ՛ն ետք, խոզանակով մաքրեցէ՛ք ձեր ակօսները:

7. Ով որ բերանը մաքուր պահէ՝ ոչ ակօսի ցաւ կունենայ, ոչ ալ շատ մը տեսակ հիւանդութիւն:

8. Հազալու ատեն, ձեռքերնիդ մի՛ մոռնաք ձեր բեռնին դէմ դնել:

9. Կերակուրը արագ-արագ մի՛ ուտէք և շատ ծամեցէ՛ք:

10. Քնացէ՛ք իրիկունը կանուխ և 8—10 ժամ:

11. Արևն ու մաքուր օդը՝ հացի ու ջուրի չափ անհրաժեշտ են մարդու: Անոր համար, սենեակներուն օդը միշտ մաքուր պահեցէ՛ք՝ շուտ շուտ բանալով լուսամուտները:

12. Ամէն ատեն քթով շունչ քաշեցէ՛ք. երբեք բերնով շունչ մի՛ առնէք՝ մանաւանդ երբ օդին մէջ փոշի կայ:

13. Միշտ ուղիղ նստեցէ՛ք, ուղիղ կանգնեցէ՛ք և ուղիղ քալեցէ՛ք: Չըլլայ որ ծռած նստիք՝ գիր գրած կամ ձեռագործ շինած ատեն:

14. Խաղի ատեն, պահպանեցէ՛ք ձեր աչքերը. ամէն տարի շատ մը մանուկներ կը կուրծնան, որովհետեւ անգգոյշ կը գտնուին կամ կը խաղան՝ մկրատի, դանակի, սուր երկաթի և քարի հետ:

15. Քրտնած ատեն չըլլայ որ ջուր խմէք կամ հովի դէմ նստիք:

16. Ոտքերնիդ թաց չպահէք. երբ գուլպանիդ կամ կօշիկնիդ թրջի, անմիջապէս փոխեցէ՛ք կամ չորցուցէ՛ք զանոնք:

Ծերունիին այս խօսքերը մինչև հիմա միտքըս են, և երբեք չեմ մոռնար զանոնք:

Ուսուցիչէն կը խնդրենք երկարօրէն կանգ առնել առողջապահական այս պատուէրներէն իւրաքանչիւրին վրայ, եւ բացատրել պատճառները:

ԲԱՌԱՅՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ընէ՛ք Թէ կոս մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Վախ	— Վախկոս	4. Դանդաղ	— Դանդաղկոս
2. Մոռացում	— Մոռացկոս	5. Դեղեւում	— Դեղեւկոս
3. Ամաչում	— Ամչկոս	6. Պարծենցում	— Պարծենցկոս

ԳԱՐՆԱՆ ՀՐԱԻԷՐ

1

— Ծառե՛ր, ծաղի՛կներ, խոտեր ու բոյսեր, բա-
լական է որչափ քնա-
ցաք, ըսաւ արեգակը,
գարուն է, օրերը տաք
են, շոտ, արթնցէ՛ք,
դուրս ելէք :

— Բարե՛ւ քեզ, բա-
րե՛ւ, սիրելի գարուն,
ըսին խոտերը, և կան-
չըցան :

Ծառերն ալ իրենց
ճիւղերուն վրայ բող-
բոջներ հանեցին. բող-
բոջները մեծցան ու
տերև եղան։ Ամէնքն
ալ զարգարուեցան
ճերմակ ու վարդագոյն
ծաղիկներով :

— Տը՛գ, աը՛գ, ըսին
մեղունները. շնորհակա՛յ ենք, նախշուն գարուն,
որ մեզ ազատեցիր ձմեռուան քունէն :

2

Եւ մեղունները խուժը խուժը թռան, գացին
խնձորենիին վրայ, այսպէս ըսին .

Կարմիր ծաղիկ խնձորենի,
ծաղիկդ բաց մեզի,

մեր փեթակը մեղր չունի,
 մեր բերանը համ չունի:
 Ծաղկրներդ բաց մեզի,
 որ գանք, ծրծենք բու հիւթէդ,
 հիւթդ առնենք տուն երթանք,
 երթանք շինենք մեղր ու մոմ:

— Ափսոս, շատ ափսոս, ծաղիկներս դեռ
 դուրս չեն ելեր, թէ չէ՝ ձեզի պէս հիւրերը իմ
 գլխու վրայ, իմ աչքիս վրայ...: Գացէ՛ք բալե-
 նիին մօտ, անոր ծաղիկները շուտ կը բացուին,
 ըսաւ խնձորենին:

3

Մեղուները թռան բալենիին քով: Բալենին
 ճիւղերը շարժեց ու ըսաւ.

— Բարո՛վ եկաք, հազա՛ր բարով, բայց պէտք
 է որ քանի մը օր ալ համբերէք. ծաղիկներս
 երբ որ բացուին, եկէք, ծծեցէք անոնց հիւթը՝
 ինչքան որ կուզէք:

Մեղուները տխրեցան:

— Հրամայեցէք, հրամայեցէք, ձայն տուաւ
 նշենին անդիէն. հոս հրամայեցէք. իմ ծաղիկներս
 բացուած են, եկէք անոնց վրայ:

Մեղուները, ուրախ-ուրախ, թռան դէպի
 նշենին, թափուեցան անոր վրայ, ծծեցին ծա-
 ղիկներուն հիւթը, կշտացան, և տըզտըզալով
 վերադարձան փեթակը:

ԱՅՐԻ ԿՆԿԱՆ ԵՐԳԸ

Մանէ, մանէ, ճախարակ,
նստինք բանի, ճախարակ,
անտէրին տէր, ճախարակ,
որբերուն հայր, ճախարակ :

Լուսնակը դուրս է եկեր,
աչքերուս լոյս է եկեր .
լուսնի լոյսով մանեմ ես,
ճերմակ կծիկ շինեմ ես,
աղքատ օրով ու լացով
որբեր պահեմ մանածով :

Մանէ, մանէ, ճախարակ,
նստինք բանի, ճախարակ,
անտէրին տէր, ճախարակ,
որբերուն հայր, ճախարակ :

ՓՈՔՐ ՏՂԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ԱԶԱՏԵՑ ԻՐ ՀԱՅՐԸ

1

Բենիամին աղքատ նաւաստիի մը տղան էր :
Դեռ երեք տարեկան հազիւ կար, երբ հայրիկը
սկսաւ անոր ձեռքերը վարժեցնել նաւուն գոր-
ծերուն : Հինգ տարեկան եղած ատեն, կրնար
ծովուն մէջ լողալ և շատ հեռունները երթալ :

Բենիամին ծոյլ ծոյլ չէր նստեր, կաշխատէր
և իր ձեռքերը, թևերը, ու մարմինը կը զօրացնէր :

Երբ փոքր հրաման մը տրուէր, անմիջապէս
առաջ կը նետուէր, կը մագլցէր կայմերուն գա-
գաթը, կը սողոսկէր երկար պարաններուն վրա-
յէն, և ճարպիկութեան մէջ կը կանխէր բոլոր
նաւաստիները :

Այնպէս որ, քիչ ատենէն, այս փոքր տղան
եղաւ յանդուգն, քաջասիրտ և խելացի աչքը չէր
վախնար ոչ ալիքներէն, ոչ ալ ո՛ր և է վտանգէ :

2

Օր մը, իրենց նաւը դարձեալ կը սուրար ծո-
վուն վրայ : Նաւին մէջ կային շատ ճամբորդներ :

Ճամբորդներէն մէկուն աղջիկը, տեսնելով որ իր դայեակը քնացեր է, դուրս ելաւ սենեակէն, և ուրախ զուարթ բարձրացաւ նաւին վերնայարկը :

Մօտեցաւ նաւին եզերքին. սկսաւ ծովը դիտել ու զուարճանալ: Այիքները ուժգնութեամբ կը զարնէին նաւին կողերուն. ճերմակ փրփուրը կը ցատկէր մինչև վերը, աղջկան կեցած տեղը: Աղջիկը ցնծութեամբ կը հաւաքէր փրփուրը, և կուրախանար :

Ահա, յանկարծ, զօրաւոր ալիք մը ցնցեց նաւը. փոքրիկ աղջիկը, որ եզերքէն վար էր ծռած, ինկաւ ծովը, սուր ճիչ մը արձակելով :

3

Փոքրիկ աղջիկը չի կար, անհետացեր էր ծովին մէջ :

Բարեբախտաբար, Բենիամինին հայրը տեսած էր անոր իյնալը. կրնա՞ր սպասել. ոչ. ուստի, անմիջապէս, ծովը նետուեցաւ և սուզուեցաւ ջրին տակ :

Դուրս ելաւ ջրէն, և ահա ձախ ձեռքով բռնած էր անխոհեմ մանկիկը, սեղմած էր իր կուրծքին վրայ, և աջ ձեռքով ալ կը լողար :

Նաւը բաւական հեռացեր էր: Բենիամինին հայրը սկսաւ իր հուժկու բազուկով արագօրէն լողալ, որ մօտենայ նաւուն :

Սակայն, լուղորդէն քիչ մը հեռու, սև առարկայի պէս բան մը տեսնուեցաւ :

Բենիամինին հայրը լեղապատառ ճիչ մը արձակեց և պոռաց.

— Շնածուկը... շնածուկը... օգնութիւն... :

4

Իրաւ որ, ահագին շնածուկ մը, լողալով, շիտակ կուգար մարդուն վրայ :

Բենիամինին հայրը արդէն յոգնած էր լողալէն և մանուկին ծանրութենէն. ուստի, իր բոլոր ուժը հաւաքեց և սկսաւ կռուիլ ալիքներուն դէմ, որպէս զի շուտ տեղ հասնի և ազատի վտանգէն :

Նաւէն ալ արդէն տեսեր էին շնածուկը, և ամէնքը հաւաքուած, սարսափով կը դիտէին ահեղ մենամարտը :

Նաւաստիներէն մէկ քանիները առին իրենց հրացանները, և սկսան կրակել շնածուկին վրայ: Գնդակները կը թռէին, կը քերէին ջուրին երեսը, բայց չէին կրնար վիրաւորել զիշատիչ կենդանին :

Վայրկեանէ վայրկեան շնածուկը կը մօտենար, իսկ լուղորդը կուժասպառէր :

Բայց այն ըսպէին, երբ շնածուկը պիտի հասնէր մարդուն ու պիտի կլլէր զայն մանուկին հետ, յանկարծ կանգ առաւ և ինք իր վրայ թաւալեցաւ: Տեսնուեցաւ որ իր շուրջը ծովն ալ արիւնով ներկուեցաւ :

Ի՞նչ պատահեցաւ, ի՞նչու շնածուկը թաւալեցաւ, աս ի՞նչ արիւն է, կը հարցնէին ամէնքը :

— Բենիամինն է, Բենիամինն է, պոռացին յանկարծ :

Իրաւ Բենիամինն էր :

Կտրիճ տղան ծանր սուր մը առած, աննկատելի կերպով նետուեր էր ծովը :

Սահեր էր ջուրին տակէն՝ դէպի շնածուկը, և ներքէն հարուածեր էր անոր կողը :

Վիրաւոր կենդանին ուզեց վրէժն առնել՝ զինքը հարուածող ձեռքէն. ուստի, թողուց հայրը և յարձակեցաւ Բենիամինին վրայ :

Բենիամինն ուզածն ալ առ էր. կը փափաքէր վտանգը իր վրայ հրաւիրել, որ ազատի իր հայրը :

Բենիամին սկսաւ նաւին հակառակ ուղղութեամբ լողալ և հեռանալ նաւէն. շնածուկն ալ հետևեցաւ իրեն :

Երկու հակառակորդները կը լողային իրարու ետեւէ :

Բայց, ծանր վերքէն հոսող արիւնը՝ ուժասպառ էր բրած կենդանին : Տղան զգաց որ ինք ալ հետզհետէ ուժասպառ կըլլայ. գլուխը ետեւ դարձուց, տեսաւ որ հայրը վերջապէս մօտեցեր էր նաւին և ազատած :

Հիմա, Բենիամին ինք ալ կրնար վերադառնալ նաւ : Ճիգ մը ըրաւ, ուժ տուաւ թևերուն և մօտեցաւ նաւին :

Իսկոյն, նաւաստիները պարաններ նետեցին պատանին : Պատանին՝ բռներ էր արդէն պարաններէն մէկը :

Շնածուկը, տեսնելով թէ վերջին որսն ալ պիտի ազատի ձեռքէն, հաւաքեց իր յետին ուժը և յարձակում մըն ալ գործեց :

Բայց, նաւաստիները ժամանակ չի ձգեցին. իրենց հուժկու բազուկներով, վեր քաշեցին պարանը, և պատանին բարձրացաւ նաւուն մէջ :

Երբ Բենիամին կը նետուէր իր հօրը թևերուն մէջ, շնածուկը իր ստացած մահացու վերքէն բոլորովին ուժասպառ՝ պտոյտ մըն ալ գործեց ինք իր վրայ, ցնցուեցաւ եւ մեռաւ ծովուն մէջ, ջուրը կարմիր ներկելով :

Օր մը, երբ հարցուցին Բենիամինի թէ՛

— Կը սիրե՞ս փառքը :

— Անշուշտ, պատասխանեց տղան :

— Բայց գիտե՞ս թէ ինչ է փառքը :

— Փառքը այն բանն է որ մարդ կատարէ իր պարտականութիւնը, ըսաւ տղան :

ԲԱՆՈՒՄԻՆԻ ՎԱՐՃԱՌԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերը, եւ ըսեք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ եղև մասնիկը.

1. Մրկաբ — Մրկաբեղէն

2. Պղինձ — Պղինձեղէն

3. Բանջար — Բանջարեղէն

4. Լոյս — Լուսեղէն

5. Բարդ — Բարեղէն

6. Թուղթ — Թղթեղէն

7. Բոց — Բոցեղէն

8. Միւրդ — Մրգեղէն

Ուսուցիչէն կը խնդրենք բացատրել ածանցումներու ատեն՝ տեղի ունեցող ձայնաւոր փոփոխութիւնները ինչպէս վերի 2, 5, 6 եւ 8 օրինակները :

ԳԻՒՂԻՆ ԱՌԱՒՕՏԸ

Այն, ես հրքան կը սիրեմ գիւղին առաւօտը:

Հոյսը կը բացուի ու
աքաղաղը իր թառին
վրայէն կը պոռայ.
կու - կու - լիկ - կո՛ւ :
Իր ձայնին պատաս-
խան կուտան մօտիկ
գիւղի իր ընկերները:
Անուշ հովը, խա-
ղալէն խաղալէն՝
կուգայ կանցնի, ե-
րեքցնելով ծառե-
րուն տերեւները: Թո-
նիրները կը ծխան,
ու կապոյտ մուխը,

սին սին, կը բարձրանայ օդին մէջ:

Կը լսուի ահա ժամուն զանգակը, թիբը-թաք,
թիբը-թաքը թիբը-թաք: Աղջիկները, կուժն
իրենց ուսը առած, աղբիւրը ջուրի կերթան:

Կովերը կը բառաչեն, ոչխարները կը մայեն,
գոմէշները կը մկան, կը լծուին ու կը քաշեն սայլը:

Սայլին վրայ նստած է գեղացի մանուկը,
կը յօրանջէ, և իր երկայն մահակով կը խթէ գո-
մէշներուն կողը՝ պոռալով.

— Հօ, հօ, Սեւեկ. հօ, Պօզօ, ոտք վերցուր:
Հնձուորները, մանգաղը անցուցած իրենց

վզին, լուռ կը քալեն, խուժք խուժք, դէպի ար-
տերը: Կաճապարեն, որպէս զի տաքը չսկսած,
առտուան զով օդին, քաղեն իրենց քաղը և խուրձ
դիզեն մինչև կէս օր:

Ահա արեւը ոսկիի պէս կը ցաթի՝ երկայն
բարտիներու գագաթին վրայ, և կամաց կամաց
սողալով վար կիջնէ:

Կը հաւաքուի նախիրն ալ, և հովիւր կը քշէ
կովերն ու ոչխարները՝ դէպի արօտավայր:

Կամաց կամաց գիւղը կամայանայ, տունը
կը մնան միայն պառաւներն ու տանտիկիւնները:

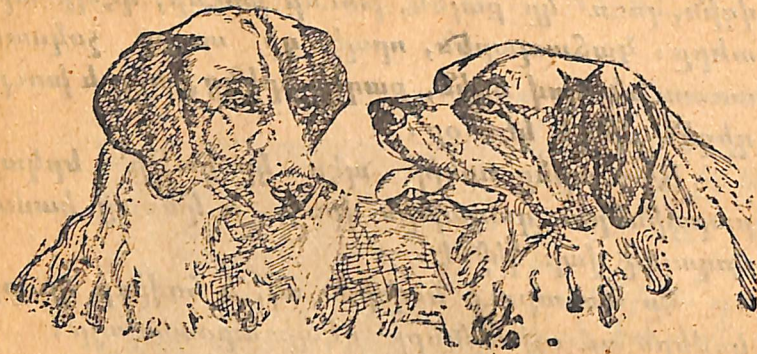
Ինչ գեղեցիկ է ամառուան առաւօտը գե-
ղին մէջ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ եղի մասնիկը բառերուն.

1. Նախանձ — Նախանձելի	4. Սէր — Սիրելի
2. Փափաք — Փափաքելի	5. Գոլ — Գովելի
3. Ներուժ — Ներելի	6. Շօգափում — Շօգափելի

ՇՈՒՆԵՐԸ

Քանի՜ քանի՜ տեսակ շուներ կան :

Կայ հովիւին շունը, գամբուր՝ որ խոշոր է, ահագին հասակ ու մեծ ուժ ունի: Գամբուր գայլերուն դէմ կը կռուի և ոչխարները կը պահպանէ :

Կայ փոքր շունը, հազիւ թիզ մը մեծութեամբ՝ որ տուններու մէջ կը պահեն :

Կայ որսի շունը, բարակը, որ նիհար է, բայց աշխուժ, թեթևոտն և ճարպիկ է: Բարակը որսի կերթայ, կենդանիներ կը հալածէ ու թռչուններ կը բռնէ :

Կան նաև մեր փողոցին շուները, ծոյլ, անօգուտ և խեղճ :

Շուները խելացի կենդանիներ են և շատ կը սիրեն մարդը: Անոնք կուգեն ծառայել մարդուն, հաճելի ըլլալ անոր և սիրուիլ: Այս պատճառով է որ կրսեմք թէ շուները հաւատարիմ են :

Շունը երբեք չի մոռնար իր տէրը, և երկար տարիներ անցնելէ ետքն ալ՝ կը ճանչնայ զայն հոտառութեամբ :

Շունը երախտագէտ ալ է. իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ՝ քծնելով, պոչը երեքցնելով, տիրոջը ոտքերը լզելով և թնծկալով :

Շատ երկիրներու մէջ, շուներուն աշխատանք ալ ընել կուտան. փոքր փոքր և թեթև կառքեր կը շինեն, ու այդ կառքերուն կը լծեն զանոնք: Իսկ այն երկիրներուն մէջ, ուր տարուան մեծ մասը ձմեռ կըլլայ, շուները բալխիւր կը քաշեն :

Շուները երբ անօթի ըլլան, երբ ցաւ մը ունենան, կամ երկինքին վրայ լուսինը տեսնեն՝ կը սկսին ոռնալ :

Շուները մսակեր են :

1. Ո՞ր կենդանիները մսակեր եւ ո՞ր կենդանիները խոտակեր են:

ԲԱՆՈՒՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃԱՌՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բառերը, եւ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ իւր մասնիկը:

1. Արժաք	— Արժաքեայ	4. Ծովեզր	— Ծովեզրեայ
2. Մեկաք	— Մեկաքեայ	5. Գեատի	— Գեատիեայ
3. Բեկեզ	— Բեկեզեայ	6. Աղամանդ	— Աղամանդեայ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Մայր մը ու որդին պատրաստուեր էին
 ուխտատեղի մը երթալ միասին :
 Բայց երբ մօտեցան օրերը ուխտին՝
 մայրն հիւանդացաւ, ինկաւ անկողին :
 Չուզելով որդին իր ուխտէն զրկել,
 աղաչեց մօտի դըրացիներէն
 որ իր գաւակը հետերնին տանին :
 Դըրացիները բարեպաշտ էին,
 խոստացան տղան առնել հետերնին :

2

Երեք օր ետքը ճանապարհ իյնալ
 կը պատրաստուէին երկու կողմէն ալ :
 Տանն ոսկի առաւ մայրը, ու տըղուն
 կարեց թիւին տակ և ըսաւ. «տես, դուն,
 «գաւաղս, հիմա մեծ ուխտի կերթաս,

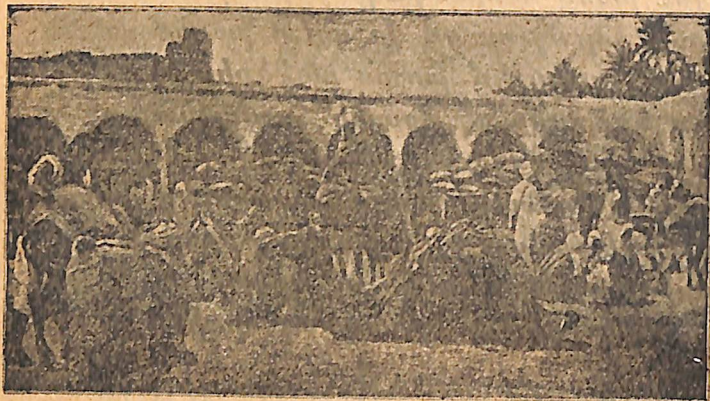
«երկու խօսք ունիմ քեզի իբրեւ դաս.
 «չըլլայ, չըլլայ որ օր մը սուտ խօսիս
 «եւ հանդիպիս իմ խոշոր անէծքիս.
 «միշտ եղիր շիտակ, խօսիր ճշմարիտ,
 «հոգիդ թող պայծառ, սիրտդ ըլլայ վճիտ:»
 — «Խօսք կուտամ, մայրիկ, մանուկը ըսաւ,
 «որ պիտի ես սուտ չի խօսիմ բընաւ:»
 Մայրիկը օրհնեց կրկին ու կրկին
 եւ ճամբու դըրաւ հընազանդ որդին :

3

Կարաւանն ահա ուխտաւորներուն
 կերթայ ու կերթայ առտու իրիկուն :
 Մանուկը հեծած է վերջին ուղտը կաղ,
 կերթայ, բայց սիրտը երբեք չէ ուրախ.
 Կը յիշէ հիւանդ մայրիկն հեռաւոր
 որ տունը մընաց, եղաւ մենաւոր :

4

Շատ գացին թէ քիչ, ու ահա հասան
 անմարդաբնակ անապատ մը լայն.
 դեռ չէին կտրեր իրենց կէս ճամբան,
 մէյ մ'ալ ամպի պէս սև սիւն մը տեսան
 որ դէմէն փրթաւ եկաւ հե ի հե,
 եկաւ ու կեցաւ քէրվանին առջև :
 Աւազակ էին եկողներն այսպէս :
 Ուխտաւորները՝ գառնուկի պէս հեզ
 կեցան որ թալլեն զիրենք, կողոպտեն,
 տանին բեռ, դըրամ և իրերն ամէն :

5

Աւագակները գացին ու կրրկին
ետ վերադարձան.
փոքրիկ մանուկին
այս հեղ մօտեցան
ու անոր ըսին.

— «Ի՞նչ ունիս քովդ, պատուական տղայ»

— «Տասն ոսկի ահա»,
ըսաւ անմուլար,

ցոյց տալով թէն ու ոսկիին գումար :
Աւագակները այս որ լրսեցին՝
Վագեցին գացին,
յեյտնեցին պետին :

6

Աւագակապետն ըրաւ հըրաման
որ առնեն բերեն իրեն քով տղան :

Մանուկն է եկաւ .

— «Ի՞նչ կայ քովդ, հարցուց պետը աւագակ :

— «Դարձեա՞լ ըսեմ. լաւ.

«Տասն ոսկի ունիմ կարուած թեիս տակ»

Աւագակն իսկոյն տըռաւ հըրաման.

— «Շո՛ւտ, մերկացուցէք, փորձենք այս տղան»

Մերկացուցին և գումարը գըտան :

Բայց պետը ըսաւ որ դրնեն նորէն
դըրամն իր տեղը ու լաւ մը կարեն :

Ապա, դառնալով աւագակը մեծ՝

հարցուց մանուկին. «Ի՞նչ բան ըստիպեց

«քեզ, ազնիւ տղաս,

«որ այսպէս ըլլաս

«ճըշմարտախօս և շիտակ, անվեհեր.

«դուն փոքր էիր, քեզ ո՞վ կը խուզարկէր . . . » :

— «Ես ուխտի կերթամ իմ քարւանիս հետ,

«մայրս հիւանդ է, ինկած անկողին.

«եւ ինձ պատուիրեց, աւագակապետ,

«որ յոյս չի դնեմ ո՛չ վատթար սուտին,

«ո՛չ խաբէութեան վըրայ անպատիւ,

«այլ խօսիմ միայն ճըշմարտն ազնիւ.

«եւ ասոր համար օրհնեց իմ ճամբաս

«եւ ըսաւ, «որդիս, բարով տուն դառնաս» :

«Մօրս պատուէրը սուրբ է ու արդար,

«եւ ես չեմ սըտեը՝ իր սիրուն համար» :

7

Աւագակապետն ըզգացուած էր խոր.

բըռնեց տղուն ձեռքն ու ըսաւ անոր.

— «Դուն, անբիծ մանուկ, ինձի յաղթեցիր

«եւ լոյսի ճանքան առջիս ցոյց տըռիր :

«Մոլթի մէջ էի ես օր ու գիշեր.
 «Հեղաւ մէկը որ իմ թնէս բռնէր՝
 «Եւ զիս դուրս հանէր ու մըղէր ուժգին
 «Ղէպի պատուաւոր գործին ու խօսքին :
 «Այսօր, հիւ տըղայ, լեզուդ մանկական
 «Ինծի ցոյց տըուաւ փրկութեան ճամբան.
 «Ես պիտի ձգեմ ամէն զազիր գործ
 «Ու պիտի ըլլամ դարձեալ հողագործ՝
 «մաքուր ձեռքերով հալալ քրտինքով
 «պահելու համար խիղճս անվրդով:»

Եւ ապա դարձաւ

իր ընկերներուն՝

եւ այսպէս ըրաւ.

«Ձեզ ալ, ընկերներ, իմ պատուէրս է որ
 «դուք ալ ուխտ ընէք ինծի հետ այսօր.
 «Ղառնաք ձեր տունը, ձեր արտ ու դաշտին,
 «Հողը մըղակէք, փըրկէք ձեր հոգին :
 «Ով որ հակառակ վարուի իմ խօսքիս՝
 «պիտի հանդիպի իմ տաք գընդակիս...»

8

Հրաման ըրաւ որ գողօնն առնեն
 եւ կառաւանին տանին ու յանձնեն.
 տանին ու յանձնեն, և անապատին
 առաջնորդն ըլլան, ցոյց տան այն ուղին
 որ կերթայ Ղէպի սուրբ ուխտատեղին:
 Յետոյ ծընրադրեց, աղօթք մ'ըսաւ ցած,
 եւ ոտքի ելաւ, ու գընաց, գընաց...

ՅԱՆՑԱԻՈՐԸ

Գիշեր մը գողեր եկան, խիկար իմաստունին
 տունը բացին: Սրբեցին, սկըղեցին տանը մէջ
 եղած չեղածը, ելան գացին:

Առտուն կանուխ, դրացիներն հաւաքուեցան
 խեղճ խիկար իմաստունին դռան առջև, և ամէն
 մէկը մէյ մէկ կարծիք կը յայտնէր:

— Նայեցէք, նայեցէք, կը կրկնէր ջուհակ
 կարօն. տան մը պատերը այսքան ցած կը շի-
 նե՞ն... հարկաւ տանիք մը որ այսքան ցած ըլ-
 լայ, գող ալ կը մտնէ ներս, աղուէս ալ...

— Չէ', կըսէր դարբին Ղազարը, յանցանքը
 հոն է որ դուռը լաւ կղպանք չունի... տունը ը-
 սածդ այսպէս անհոգ վիճակի մէջ կը ձգուի...

— Տանը պատերն ալ ամուր չեն շինուած,
 աղբա՛ր, կը պնդէր որմնադիր Թորոսը: Տեսէ՛ք,
 տեսէ՛ք, աղիւսէն զատ ուրիշ բան չի կայ անոնց
 մէջ...:

Այսպէս, ամէն գլուխէ մէկ մէկ ձայն կելլէ:
 Մէկը դռան տախտակը բարակ կը գտնէր, ու-
 ըրիշ մը՝ տան լուսամուտները շատ լայն կը հա-
 մարէր:

Վերջապէս, ամէնքն ալ յանցաւոր կը հա-
 նէին խիկարը:

Բոլորն ալ, մէկ բերան, կը դատապարտէին
 տան տէրը, բայց գողին համար բան ըսող չի կար:

Խիկար Խմաստուն լսեց, լսեց բոլոր ըստած-
ները, ու յետոյ, դարձաւ հարցուց հաւաքուած
բազմութեան.

— Շատ լաւ. ձեր բոլոր կարծիքները աղէկ
աչքիս վրայ, գլխուս վրայ. ես յանցաւոր եմ,
տունը յանցաւոր է, դուռը յանցաւոր է. հապա՛
այս գողերը, բնա՞ւ յանցանք չի կայ անոնց...:

ԲԱՍՏՈՒԱԾ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ուր մասնիկը կ'ընէ իմաստ կուտայ բառերուն:

1. Գոյն — Գունաւոր
2. Լոյս — Լուսաւոր
3. Փառք — Փառաւոր

4. Կեղծ — Կեղծաւոր
5. Շահ — Շահաւոր
6. Հոչակ — Հոչակաւոր

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՐԲ ՈՐ ՍՏԵՂԾԵՑ

1

Աստուած երբ որ ստեղծեց ցամաքին, ծովին
ու երկինքին բոլոր
կենդանիները, ա-
մէնքն ալ կարգով
կեցած էին անոր
առջև:

Կանչեց շունն
ու գայլը, կատուն ու
վագրը, առիւծն ու
յովազը, ըսաւ՝ անոնց.

— Գացէք, բնակեցէք լեռներն ու անտառ-
ները. ձեզի տուի սուր ժանիքներ, ձեզի տուի

ճիրաններ, որ գտնէք ձեր կերակուրը և ապրիք...

Շունն ու գայլը, կատուն ու վագրը, առիւծն
ու յովազը, և իրենց պէս բոլոր գիշատիչ գա-
ղանները, ուրախ ուրախ հեռացան, ու գացին
որս փնտռելու:

2

Եկան այծն ու գոմէշը, ձին ու էշը:

— Նայեցէ՛ք ձեր ոտ-
քերուն, Աստուած ըսաւ
կովին ու գոմէշին, ձիուն
ու իշուն:

Նայեցան. այծն ու
գոմէշը տեսան որ կճղակ-
ներ ունին. ձին ու էշն ալ՝
սմբակներ:

— Ձեզի ժանիքներ
չեմ տուած, ըսաւ Աստ-
ուած. ձեզի տուած եմ աղօրիք ակռաներ, որ խոտ
ու գարի ուտէք... միայն, լա՛ւ լսեցէք. ով որ
սմբակ ունի, պիտի չորոճայ. ով որ կճղակ ունի՝
պիտի որոճայ...: Գացէ՛ք, խոտակերներ, ապրե-
ցէք դաշտերուն մէջ:

Ձին առաջ անցաւ, էշը անոր ետեւէն, գո-
մէշն ու այծն ալ, կամաց կամաց, իշուն ետեւէն:

Ձին խրխնջեց, վագրեց դէպի արօտատեղին և
սկսաւ արծիլ իշուն հետ. գոմէշն ու այծն ալ
կեցան իրենց մսուրներուն առջև, և սկսան
հանդարտ որոճալ:

կարգը եկաւ թռչուններուն:

Աստուած ըսաւ.

— Առաջ անցի՛ր, արծիւ. եկո՛ւր դուն ալ, բազէ՛, ուրո՛ւր, անգղ: Ձեզի տուի զօրաւոր թևեր՝ որ թռչիք օդին մէջ ամէնէն բարձրը. ձեզի տուի սրատես աչքեր, և կոր ու սրածայր կտուցներ. ձեզի տուի մագիլներ, որպէս զի մսակեր ըլլաք և անօթի չի մնաք: Թռեցէ՛ք հիմա և գացէք աշխարհը:

Արծիւն ու անգղը, ուրուրն ու բազէն՝ թափ տուին իրենց թեւերուն, սլացան օդին մէջ և բարձրացան ամպերէն վեր:

Ահագին բարձրութենէն, արծիւը գետնին վրայ նշմարեց նորածին գառնուկ մը, ուրուրն ալ՝ հաւին ձագերը:

Արծիւը կայծակի պէս վար իջաւ, գրկեց գառնուկը իր մագիլներուն մէջ ու բարձրացաւ երկինք. ուրուրն ալ խոյացաւ, իր կտուցով բռնեց հաւուն ձագը, և թռաւ նոյնպէս օդին մէջ:

4

Աստուած ստեղծեց սողունները, օձն ու կարիճը:

Ստեղծեց հաւերն ու կաքաւները՝ թանձր կտուցներով, ու կարճ թեւերով, որպէս զի շատ չի թռչին և ցորենի հատիկներ ուտեն:

Ստեղծեց կռունկն ու արագիլը՝ երկայն վիզով ու երկայն սրունքներով. կարապն ու բաղը՝ մաշկապատ ոտներով:

Ստեղծեց ծովին ձուկերն ալ կարգ կարգ ու տեսակ տեսակ: Ամէնքն ալ զրկեց իրենց ստեղերը: Կարծեց թէ ալ կենդանի չի մնաց:

Բայց ահա, յանկարծ, ոստոստելով՝ ոստոստելով, քարի մը տակէն մէջտեղ ելաւ փոքր, երկչոտ կենդանի մը, և ըսաւ Աստուած՝ պապային.

— Հապա ես ուր պիտի բնակիմ. ինծի համար տեղ մը չորոշեցիր...

Աստուած՝ պապան աղէկ մը նայեցաւ այդ կենդանիին վրայ, և քիչ մը մտմտալէ ետք ըսաւ.

— Գորտ, կը տեսնե՛մ

որ շատ խեղճ, շատ վախկոտ ես դուն. անոր համար, լաւ է որ թէ ջուրին մէջ ապրիս, թէ ցամաքին վրայ. հայտէ՛, փախիր նայիմ...

Գորտը, ցատկելով՝ ցատկելով, վազեց, գնաց, նետուեցաւ առուին մէջ:

Ուսուցիչէն կը խնդրենք բացատրել թէ ինչպէս իւրաքանչիւր կենդանի յարմար կազմուածք ունի՝ իր պէտքերուն եւ իր բնական միջավայրին համեմատ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ուն մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Սողալ — Սողուն

2. Ծարժիլ — Ծարժուն

3. Թռչիլ — Թռչուն

4. Յաւնդ — Յաւնդուն

5. Հաս — Հասուն

6. Հասաց — Հասացուն

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԸ

Մանուկը մէկ վարդիկ տեսաւ,
սիրուն վարդն էր մէջը դաշտին.
Եւ սրբաթունդ շուտ մօտեցաւ
որ լաւ նայի սիրուն վարդին:

Այ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդն էր մէջը դաշտին:

Մանուկն ըսաւ.— Բեզ կը քաղեմ,
այ իմ վարդիկ մէջը դաշտին:
Վարդիկն ըսաւ.— Փուշեր ունիմ,
դուն չես դպնար կարմիր վարդին:

Այ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդը մէջը դաշտին:

Չար մանուկը վարդը քաղեց,
սիրուն վարդն որ մէջն էր դաշտին.
վարդը թէև զայն ծակծկեց,
բայց ալ եղաւ անոր գերին:

Վախ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդն որ մէջն էր դաշտին:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ուրդ մասնիկը ինչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Նուագ — Նուագուրդ

3. Յագ — Յագուրդ

2. Անոււ — Անուրդ

4. Սրճակ — Սրճակուրդ

ԱՄԱՌՆ ԵԿԱԻ

1

Ամառն Եկաւ. ինչպէս եկաւ, չի տեսանք:
Արտերը կանաչ էին՝ դեղնեցան. խոտերը
նոր կը բուսնէին՝ ահա չորցեր են:

Գեղացիները վաղուց մտեր են մանգաղի:
Կը հնձեն ցորենը սուր մանգաղներով, կը
հնձեն արագ-արագ. Արտը կը մերկանայ, կը
բացուին սև ալօսները, և դաշտին երեսը փո-
քր-փոքր խուրձեր միայն կերեւան:

Սարեակները կը թռչին հնձուորներուն ե-
տեւէն, ու կը ժողվեն թափած հատիկները:

Ո՛ւֆ, ինչ տաք է արեգակը:

Կէս օր է, տեսէ՛ք, գոմէշները ինչպէս եր-
կընցեր են տղմուտ ճահիճին մէջ: Պառկեր են
հանդարտ, որպէս զի զովանալով՝ հանգստանան
քիչ մը. պառկեր են ու կորոճան անվրդով:

Ահա հնձուորներն ալ կը ձգեն իրենց ման-
գաղները, կը նստին՝ հանգիստ առնելու եւ կէս
օրուան ճաշն ընելու:

2

Պարապ սայլերը կեցեր են արտերուն մէկ
կողմը. կը սպասեն որ իրկուն ըլլայ և դառնան
գիւղը:

Նգները կարծին քիչ մը հեռուն. իրենց պոչը
աջ ու ձախ շարժելով, կը փախցնեն ճանճերը:

Արտին մէջ ո՛չ ծառ կայ, ոչ շուք: Միայն
երկու խաչաձև փայտերով շինուած տաղաւար
մը կայ, որուն վրայ ճերմակ կտաւ մը ձգեր են
հնձուորները:

Տաղաւարին տակ
պառկեր է գեղացի
մանկիկը, անուշ
անուշ կը քնանայ:
Կը քնանայ, որպէս
զի մեծնայ և ինք ալ
գայ աշխատելու այս
արտին մէջ:

Բայց հնձուորնե-
րը շատ անօթի են,
որովհետեւ աշխատեր
են անդադար մինչև
կէս օր:

Տանտիկինը փիլաւ է եփեր, և թան ու թա-
ցան է զրկեր բանուորներուն:

Յոգնած աշխատաւորները ծալապատիկ կը
նստին գետինը:

Պզտիկ Մարկոսը, որ ճաշն է բերեր, վար կը
դնէ ձեռքին խոնչան, ու մէջքէն մէկիկ մէկիկ
կը հանէ դգալները:

Հեռուէն քէհեան ալ կուգայ, կը նայի խուր-
ձերուն ու բարդին, և դառնալով սեղանի նըս-
տած հնձուորներուն՝ կըսէ.

— Պէրէքէթով ըլլայ...

Ամառը եկաւ, բայց ինչպէս եկաւ, չի տեսներ:

1. Ո՞վ է որ կը հասունցնէ հունձքերը եւ պտուղները:

2. Ըսէք թէ ամառը դուք ալ արտ գացած էք. ի՞նչ էք տեսեր հոն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ցու մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն:

1. Փեայ — Փեայցու	3. Բահանայ — Բահանացու
2. Հարս — Հարսնցու	4. Շապիկ — Շապիկցու

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Երբ որ Լևոն իր երգը վերջացուց, գնաց իր
հայրիկին քով և հարցուց անոր.

— Հայրիկ, ըսէ՛ ինձի, ի՞նչ է հայրենիքը.
շատ անգամ կը լսեմ որ «հայրենիք, հայրենիք»
կըսեն. դեռ քիչ մը առաջ ալ երգիս մէջ «հայ-
րենիք» անունը կար: Չեմ հասկնար, ի՞նչ բան է
հայրենիքը:

Հայրիկը ժպտեցաւ, վեր վերցուց Լևոնը
իր ծունկերուն վրայ, և ըսաւ անոր.

— Հայրենիքը, զաւակս, մեր տունն է, մեր փողոցն է, մեր գիւղն է...

«Ահա այս սիրուն դաշտերն են, այս բլուրներն են, այս հողն է՝ որուն վրայ ես ծնած եմ, իմ հայրիկս ծնած է ու իմ մեծ հայրս ծնած է:

«Հայրենիքը մեր գերեզմաննոցն է, որուն մէջ կը գտնուին մեր նախնիքներուն, մեր ազգականներուն ու մեր սիրելիներուն ոսկորները: «Մեր գիւղին աղբիւրն է, մեր գիւղին օդն ու արեգակն է, մեր գիւղին մէջ ապրող մարդիկն են...

«Քու հայրենիքդ հիմա շատ փոքր է դեռ. ա՛յ, այս սենեակն է՝ որուն մէջ ազատ կը վազես, կերթաս-կուգաս ու կը ցատկես. քու հայրիկդ է, քու մայրիկդ է, քու մեծ-մայրդ է. քու ընկերներդ են՝ որոնց հետ կը խաղաս, որոնց հետ քու լեզուովդ կը խօսիս ու կերգես:

«Երբ որ մեծնաս, հայրենիքն ալ պիտի մեծնայ քեզի հետ. և ինչպէս որ այսօր սորվեցար, այն ատեն ալ պիտի գիտնաս թէ՛ որն է քու հայրենիքդ և ի՛նչքան մեծ է անիկա:»

Հայրիկը անգամ մըն ալ համբուրեց Լևոնին երեսները, և վար իջեցուց իր ծունկերուն վրայէն:

Եւ Լևոն ուրախութեամբ սկսաւ վազել սենեակին մէջ, ու երգել:

ԲԱՆՈՒՆՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ պոյն մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն:

1. Ուղօ — Ուղօսական

2. Զօրի — Զօրեպան

3. Սյգի — Սյգեպան

4. Պահ — Պահեպան

Վ Ա Ղ Շ Վ Ի Ճ Ա Կ Է

Աղջիկներ, վաղը Վիճակ է, հա՛յ, Վիճակ է: Եկէք, երթանք, եօթն աղբիւրէ ջուր բերենք, եօթը թուփէ ծաղիկ քաղենք:

Եօթն աղբիւրին ջուրով՝ կարմիր բոլակը լեցնենք, եօթը թուփի ծաղիկն ալ մէջը թափենք: Հաւաքուինք մեծ ու պզտիկ՝ անոր մէջ մէկ մէկ բան ձգենք:

Ձգածնիս մարդ չի տեսնայ, տեսնողն ալ տեսնայ՝ ու մարդու իմաց չի տայ:

Վաղն առտուն լուսնայ, Վիճակը գայ. Վիճակը գայ կարմիր-կանաչ արևով:

Նազլին քօղքն առնէ գլխուն՝ թագուհի ըլլայ, Հոռմերն ալ գուշակ:

Դուռ դրացնի՝ աղջիկներով հաւաքուինք, գանք շարուինք մեր կտուրը, ձայն ձայնի տանք ու երգենք:

Նստեր է թախտը,

կը հայի բաղդը.

Քաշէ, Նազլի, քաշէ,

հանէ վիճակը:

Նազլի թագուհին վիճակը հանէ, Հոռմեր գուշակն ալ մեր բաղդը ըսէ.

Ջուրը կուգայ առուերկրներ,

գրող տանէ պառուերկրներ.

խոն ու խոնչա աղջիկներ,

պաղ ու պաղչա տղաքրներ:

Վաղը Վիճակ է, հայ, Վիճակ է,
 Կուժն առնենք, երթանք եօթն աղբիւրէ
 շուր բերենք:

Կանաչ լեռն ելլանք, եօթը թփէ ծաղիկ բա-
 ղենք:

1. Ձեր տեղին մէջ ալ Վիճակը այսպէ՞ս կը տօնեն:

2. Ըսէ՞ք թէ Վիճակի տօնին օրը դո՞ւք ի՞նչ քրքրէ:

ԲԱՌՆԵՐՈՒ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

Տեսէ՞ք թէ ալի մասնիկը ի՞նչ խմատ կ'ւտայ բառերուն:

1. Յաւ — Յաւալի

3. Յաղօուկ — Յաղօկալի

2. Ողբ — Ողբալի

4. Զարմանք — Զարմանալի

Տ Ե Ր Ն ՈՒ Ծ Ա Ռ Ա Ն

1

Երկու աղբատ աղբրտիք կըլլան: Կը մտա-
 ծեն թէ՛ ինչ ընեն իրենց տունը պահեն: Կը
 վճռեն որ փոքրը տունը մնայ, մեծը երթայ՝ ու-
 նեւորի քով ծառայ մտնէ, ամսական առնէ,
 ղրկէ տուն:

Փոքրը կը մնայ տունը, մեծը կելլայ, կեր-
 թայ, հարուստ մարդու մը քով ծառայ կը մտնէ:
 Ժամանակ կը նշանակեն՝ գալիք գարնան,
 հեղ մըն ալ կկուլին ձայնը լսուիլը:

Բայց, հարուստը պայման մը կը դնէ ծառա-
 յին: Կըսէ. «մինչև այն ժամանակ, մեզմէ ով որ
 բարկանայ, անիկա տուժէ: Եթէ դուն բարկանաս՝
 դուն ինձի տասը ոսկի տուգանք տաս. եթէ ես
 բարկանամ՝ ե՛ս տամ:»

— Բայց ես տասը ոսկի չունիմ. — կըսէ ծառան:

— Վնաս չունի. փոխարէնը ինձի տասը
 տարի ձրի ծառայ կըլլաս:

Աղբատ տղան հեղ մը կը վախնայ այս տարո-
 ըինակ պայմանէն, հեղ մըն ալ կը մտածէ թէ՛
 բան չունիս, ինչ պիտի պատահի որ: Ինչ որ
 ըսեն, ինչ որ ընեն՝ ես չեմ բարկանար, լմնցա՛ւ
 գնաց: Իսկ եթէ իրենք բարկանան, կը տուժեն
 իրենց պայմանով:

Կը համաձայնի: Պայմանը կորոշեն և կը
 մտնէ ծառայութեան:

2

Միւս օրը, առտուն կանուխ, տէրը անկող-
 նէն կը հանէ ծառան, կը ղրկէ իր արտը՝ հնձելու:

— Գնա, — կըսէ. քանի լոյս է, հնձէ՛. որ
 մուլին ինկաւ՝ կուգաս տուն:

Ծառան կերթայ, ամբողջ օրը կը հնձէ, իր-
 կունը յոգնած կուգայ տուն: Տէրը կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ եկար:

— Է՛, արեւը մարը մտաւ, ես ալ եկայ տուն,
 — կը պատասխանէ ծառան:

— Չէ՛, ատպէս չէ՛: Ես բեզի ըսի՝ քանի լոյս
 է, հնձելու ես: Արեւը մարը մտաւ, բայց տես,
 անոր աղբար լուսնկան ելաւ: Լուսնկան ինչ
 պակաս լոյս կուտայ...

— Ատ ի՞նչպէս կըլլայ... — կը զարմանայ
 ծառան:

— Հը՞, կը բարկանամ ըսել է, — կը հար-
 ցնէ տէրը:

— Չէ՛, չեմ բարկանար... ես միայն կըսէի թէ՛ յոգնած եմ... քիչ մը հանգստանամ... — կը թոթովէ վախճած ծառան, ու կերթայ նորէն հնձելու։
Կը հնձէ, կը հնձէ՛ մինչև լուսնկան մարը կը մտնէ։

Բայց, լուսնկան մարը կը մտնէ թէ չէ, արեգակը կը ցաթի։ Ծառան ուժասպառ կիյնայ արտին մէջ։

— Վա՛յ, քու արտդ ալ հարամ ըլլա՛յ, քու հացդ ալ, քու տուած ամսականդ ա՛լ... — կը սկսի անիծել յուսահատած։

— Հը՛, ըսել է կը բարկանա՞ս, — գլխուն վերել կը տնկուի հարուստը։ Քանի որ կը բարկանաս, մեր պայմանը պայման է։ Այլ չըսես թէ քեզի հետ առանց իրաւունքի վարուեցայ։

Ու պայմանի ուժով կը ստիպէ որ՝ ծառան կամ տասը ոսկի տայ, կամ տասը տարի ձրի ծառայէ։

Ծառան կը մնայ կրակի մէջ։ Տասը ոսկի չունէր որ տար, հոգին ազատէր։ տասը տարի ալ այս տեսակ մարդու ծառայելը՝ ըլլալիք բան չէր։

Կը մտմտայ, կը մտմտայ, վերջը տասը ոսկիի պարտամուրհակ կուտայ հարուստին, ու ձեռքը պարանպ, տուն կը դառնայ։

3

— Է՛, ի՞նչ ըրիր, աբար, — կը հարցնէ փոքր եղբայրը։

Ու մեծ աղբարը կը նստի, կը պատմէ գըլխուն եկածը։

— Վնաս չունի, — կըսէ փոքրը. տարտ մի՛ ըներ. դուն տունը կեցիր, հիմա ալ ես երթամ։
Կեցայ, աս անգամ փոքր եղբայրը կերթայ, ծառայ կը մտնայ նոյն հարուստին քով։

Հարուստը դարձեալ ժամանակ կորոշէ՛ մինչեւ միւս գարնան կկուին ձայնը. պայման կը դնէ որ, եթէ ծառան բարկանայ՝ տասը ոսկի տայ կամ տասը տարի ձրի ծառայէ իրեն. իսկ եթէ ինք բարկանայ՝ տասը ոսկի տայ ու այն օրէն ալ ծառան տուն ղրկէ։

— Չէ՛, ատի քիչ է, — կը հակառակի տղան։
Թէ դուն բարկանաս՝ դուն ինծի քսան ոսկի տաս. թէ ես բարկանամ՝ կամ քեզի քսան ոսկի տամ, կամ քսան տարի ձրի ծառայեմ։

— Լա՛ւ, — կըսէ հարուստը ուրախութեամբ։
Պայմանը կորոշեն, ու փոքր աղբարը կը մտնայ ծառայութեան։

4

Առաւօտը կը լուսնայ, ու ծառան տեղէն չելլար։ Տէրը դուրս կերթայ, ներս կուգայ, ծառան դեռ քնացեր է։

— Ա՛յ տղայ, տէ՛ ելիր, է՛, օրը ճաշ եղաւ։

— Հը՛ կը բարկանաս... — գլուխը կը վերցընէ ծառան։

— Չէ՛, չեմ բարկանար, — վախճած կը պատասխանէ տէրը. միայն կըսեմ որ՝ պէտք է երթանք հունձքի։

Վերջապէս ծառան կեցէ անկողնէն, կը սկսի

տրեխները հագնիլ: Տէրը դուրս կերթայ, ներս կուգայ, դեռ անի իր տրեխները կը հագնի:

— Էյ տղայ, տէ շո՛ւտ ըրէ, հագիր է...

— Հը՞, չես բարկանար անշուշտ...

— Ձէ՛, ո՞վ կը բարկանայ, ես միայն ըսել կուզէի թէ՛ կուշանանք...

— Հա՛, ատ ուրիշ բան է. թէ չէ՛ պայմանը պայման է:

Մինչև ծառան տրեխները կը հագնի, մինչև արտը կերթան, կը դառնայ ճաշ:

— Այ ի՜նչ հնձելու ժամանակ է, — կըսէ ծառան. կը տեսնե՞ս, ամէնքն ալ կը ճաշեն. մենք ալ մեր ճաշն ուտենք, յետոյ:

Կը նստին, կուտեն ճաշը:

Ճաշէն յետոյ, ծառան կըսէ. «մշակ մարդիկ ենք, քիչ մըն ալ հանգստանալո՞ւ ենք, թէ չէ»:

Գյուլիսը կը կոխէ խոտերուն մէջ և կը քնանայ մինչև իրկուն:

— Ծօ՛, վեր ելիր, մթնեց է՛, ուրիշները հընձեցին, մեր արտը մնաց... վա՛յ բեզ ղրկողին հերն անիծած. վա՛յ բու կերածդ ալ քթէդ գայ, բու խմածդ ալ... աս ի՜նչ կրակի մէջ ինկայ...

— կը սկսի պողալ յուսահատած տէրը:

— Հը՞, չըլլա՞յ թէ բարկացար, — գլուխը վեր կառնէ ծառան:

— Ձէ՛, ո՞վ է բարկացողը, ես ան կըսէի թէ՛ մթներ է, տուն երթալու ժամանակ է:

— Հա՛, ատ ուրիշ բան է, երթանք. թէ չէ՛ մեր պայմանը գիտես. վա՛յ անոր որ բարկանայ:

Կուգան տուն: Կը տեսնեն որ հիւր է եկեր: Տէրը կը ղրկէ ծառան թէ՛ գնա՛, մեր ոչխարներէն մէկը մորթէ:

— Ո՞րը, — կը հարցնէ ծառան:

— Որը որ պատահեցաւ:

Ծառան կերթայ: Քիչ մը վերջը, մարդիկ վազելով լուր կը բերեն հարուստին թէ՛ հասիր, ծառան ջարդեց ամբողջ հօտը:

Հարուստն է կը վազէ, և ի՜նչ տեսնէ որ հաւնիս. քանի ոչխար որ կայ՝ ծառան մորթեր է բոլորը:

Մարդն է՛ գլխուն կը զարնէ ու կը պողայ.

— Աս ի՜նչ ես ըրեր, տընաւեր մարդ. բու տունդ մրեղի, ինչպէս որ իմ տունս մրեղեցիր...

— Դուն ըսիր թէ «որ ոչխարը որ պատահի՛ մորթէ», ես ալ մորթեցի. ուրիշ էւել պակաս ի՜նչ եմ ըրեր, — կը պատասխանէ ծառան հանդարտօրէն: Բայց, կարծեմ դուն կը բարկանաս...

— Ձէ՛, չեմ բարկանար, միայն սիրտս կը խշխշայ որ այսքան տաւարս փճացաւ...

— Լա՛ւ, որ չես բարկանար, նորէն կը ծառայեմ:

Փոքր եղբայրը, այսպէս, մէկ քանի ամիս, մինչև ձմեռ՝ ծառայելով հարուստին, իրաւ որ մարդուն տունը աւրեց:

Հարուստը կը մտածէ թէ՛ ինչ ընէ, ինչպէս ընէ, որ ազատի այս ծառայէն: Պայման է՛ զրեր՝

մինչև հեղ մըն ալ գարնան կկուին ձայնը, իսկ ահա
դեռ նոր են մտեր ձմեռ. ո՛րք ես գարուն, ո՛րք
կկուի ձայն....

Կը մտմտայ, կը մտմտայ, վերջը հնար մը կը
գտնայ: Կը տանի կնիկը անտառը, կը հանէ ծառի
մը վրայ ու կը պատուիրէ որ «կու-կու» կանչէ:

Ինքն ալ կուգայ, ծառան կը տանի թէ՛ եր-
թանք անտառը որսի:

Անտառը կը մտնեն թէ չէ, հարուստին կինը
ծառին վրայէն կը կանչէ. — «կուկո՛ւ, կուկո՛ւ»!...

— Ըհ՛ր, աչքդ լոյս, — կըսէ տէրը ծառային.
կկուն կանչեց, ժամանակը լրացաւ...

Ծառան անմիջապէս կը հասկնայ տիրոջը
խորամանկութիւնը:

— Չէ, կըսէ, ո՞վ է լսեր որ խորունկն այս
եղանակին, ձմեռուան կիսուն՝ կկու կանչէ: Ես
պիտի սպաննեմ աս կկուն, տեսնեմ ինչ կկուէ...

Կըսէ ու կը շիտկէ հրացանը դէպի ծառը:

Տէրը պոռալով, կը բռնէ հրացանը, կը սկսի
կռուիլ ու անիծել զինք ծառայ բռնելու օրը:

— Հը՛, չըլա՞յ թէ բարկացար՝:

— Հա՛, աղբա՛ր, հերիք է, — կըսէ հարուստը.
եկո՛ւր, ինչ տուգանք որ պիտի տամ, տա՛մ,
ազատիմ քեզմէ: Ես եմ դրեր պայմանը, — ես ալ
պէտք է տուժեմ:

Հիմա, նոր կը հասկնամ հնուց խօսքը թէ՛
«մարդ ինչ որ ընէ, իրեն կընէ»:

Այսպէս, փոքր աղբարը կը պատուէ մեծ աղ-
բօրը տուած պարտքի թողութը, տասը ոսկի ալ
վրայ կառնէ, դեռ հասցուցած վնասներն ալ անդին:

Կառնէ ու կը վերադառնայ իրենց տունը:

Բայց այն օրուրնէ ասդին, հարուստը ալ ոչ
այդ տեսակ պայման կը դնէ, ոչ ալ ծառայ կը
դրկէ՝ լուսնի լոյսով արտ հնձելու:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէ՛ք թէ ոչք մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Ծածկիլ — Ծածկոյր

4. Սովոր — Սովորոյր

2. Հաւաքիլ — Հաւաքոյր

5. Հաս — Հասոյր

3. Երեկ — Երեկոյր

6. Ճկիլ — Ճկոյր

ԻՄ ԳԱՌՆՈՒԿՍ

1

Մենք ունինք կովեր, հորթեր, շուներ. բայց
ես, ամէնէն շատ կը սիրէի մեր գառնուկը:

Հայրս՝ Զատիկին, այդ սև գառնուկը գներ էր,
ինծի համար:

Վեց ամիս պահեցի ես և մեծցուցի:

Գեղեցիկ գառնուկ էր, սիրուն դունչով. ու-
նէր զոյգ մը փոքրիկ եղջիւրներ. ես անոնց
վրայ, ամէն օր, հաւի ճարպ կը քսէի՝ որ փայլին:

Այնքան սիրեցի իմ գառնուկս՝ որ գիշերներն
անգամ չէի ուզեր բաժնուիլ անկէ: Ամէն օր,
կը տանէի քաղաքէն դուրս և կարածեցնէի:

Անունը դրեր էի Լէյլի: Ու Լէյլին կը վազէր
ետեւէս՝ ուրախ-ուրախ ցատկոտելով: Կը լզէր
ձերքերս, դունչը կը դնէր ծունկերուս վրայ, և
իր խոշոր, գեղեցիկ աչքերը կը յառէր երեսիս:

Շաբաթը երկու անգամ կը լուայի իր բուր-
դը օճառով, և կը սանտրէի: Եղջիւրները կամաց
կամաց կը միանային իրարու և կը ծռէին:

Ախ, անգամ մը մեծնա՛ր, կրսէի ինքնիրենս.
մեծնա՛ր, ու ամէնքն ալ տեսնէին թէ ինչպէս
կտրիճ պիտի ըլլայ, ինչպէս պիտի կռուի միւս
խոչերուն հետ, և պիտի յաղթէ անոնց...

Իմ մեծ փափաքս էր ասիկա, որուն համար,
երբեմն, դասերս անգամ կը մոռնայի:

2

Սակայն, չար ժամը կը մօտենար գառնու-
կիս գլխուն:

Ամէն իրկուն, հայրս ու մայրս կը քսփային
իրարու հետ. կը լսէի մօրս հատ-հուտ խօսքերը.
«չեմ կրնար ուտել անոր միսը... մեղք է,
մեղք է...»

Կասկած չի կար որ, խօսքը գառնուկիս հա-
մար էր: Հայրս կուզէր մորթել, և մայրս չէր
թող տար:

Առտու մը, ծհ, երբեք, երբեք, չեմ մոռնար
այդ օրը, — հայրս առաւ դանակը և սկսաւ սրել:

Վճռուած էր. պիտի մորթէր գառնուկս, իմ
ընկերս՝ որուն հետ ա՛յնքան ուրախ օրեր էի ան-
ցուցներ:

Ինկայ հօրս ոտքերը. աղերսեցի որ խնայէ
գառնուկիս, իլացի, հեկեկացի: Օգուտ չըրաւ.
հայրս անյողդողդ էր:

Գնաց ախոռը, քակեց գառնուկս, տարաւ
մեր տան ետեւի փոքրիկ բակը:

Ես վազեցի, գրկեցի գառնուկիս գլուխը,
համբուրեցի: Չէի ուզեր բաժնուիլ անկէ. հայրս
իր ուժեղ ձեռքով հրեց զիս: Ինկայ գետին՝ հե-
կեկալով:

Վերջին անգամ փայլեցան անմեղ գառնու-
կիս եղջիւրները՝ արեգակին տակ: Անհետացաւ
անիկա պատին ետեւը:

3

Երբ հայրս, քանի մը ըրպէ ետք, երեւցաւ՝
ձեռքը բռնած արիւնաթաթախ դանակը, ես
սոսկացի. ինծի՝ այնպէս կուգար թէ հայրս մեծ
մեղք է գործեր, արդար արիւն է թափեր:

Օրերը տխուր անցան վրայէս. ես խելագարի
պէս էի. չէի գիտեր՝ ինչ ընեմ, ինչպէս մոռնամ
մորթուած բարեկամս:

Ամէն անգամ, երբ կըլիշէի զինք՝ արցունքը
պուկս կը կպէր: Կը յիշէի ամէն օր, ամէն ժամ.
և կը տեսնէի զինք նոյնիսկ երազիս մէջ:

Ու դեռ մինչև այսօր ալ, չեմ մոռցեր զինք:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Տեսե՛ք թէ եզ մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն,

1. Համ — Համել

2. Ուժ — Ուժեղ

3. Զօր — Զօրեղ

4. Հիւր — Հիւրեղ

5. Ինչ — Ինչեղ

6. Համնար — Համնարեղ

ԵՂՆԻԿ ԱՂԲԱՐԸ

1

Երկու որբեր,
քոյր ու աղբար,
մոլորած են, կերթան հեռու.
արեն է վառ,
ճամբան երկար,
ոչ աղբիւր կայ, ոչ առու:

Քոյրը մեծ էր, կը համբերէր,
կը դիմանար արեւին.
բայց աղբարը փոքրիկ էր դեռ,
չէր դիմանար ծարաւին:

Կերթան ու կերթան, կը տեսնան ճամբան
կովի ոտքի տեղ, մէջը լեցուն ջուր.

— «Քուրիկ, իմ քուրիկ, շատ շատ ծարաւ եմ,
թող որ այս ջրէն խրմեմ ես մէկ բուռ»:

— «Չէ, աղբարիկ, չէ, դուն կով կը դառնաս,
կովի կըճղակին տեղէն մի խրմեր.
Քրչիկ մ'ալ կեցիր... քիչ մ'ալ որ կենաս,
առջնիս կուգան պաղուկ աղբիւրներ»:

Երկու որբեր՝

քոյր ու աղբար,
կերթան, կերթան դեռ հեռու.
արեն է վառ,
ճամբան երկար,
ոչ աղբիւր կայ, ոչ առու:

2

Կերթան ու կերթան, կը տեսնան ճամբան
ձիու ոտքի տեղ՝ մէջը լեցուն ջուր.

— «Քուրիկ, իմ քուրիկ, շատ շատ ծարաւ եմ,
թող քր այս ջրէն խրմեմ ես մէկ բուռ»:

— «Չէ, աղբարիկ, չէ, դուն ձի կը դառնաս,
ձիու սմբակին տեղէն մի խրմեր.

Քրչիկ մ'ալ կեցիր, քիչ մ'ալ որ կենաս՝
առջնիս կուգան զուլալ աղբիւրներ»:

Երկու որբեր՝

քոյր ու աղբար,
կերթան, կերթան շատ հեռու.
արեն է վառ,
ճամբան երկար,

ոչ աղբիւր կայ, ոչ առու:

Կերթան ու կերթան, կը տեսնան ճամբան
եղնիկն է կոխեր, մէջը լեցուն ջուր.

փոքրիկ աղբարը ալ չի համբերեր,
քրոջմէն ծածուկ կը խըմէ մէկ բուռ:

Քոյրը մէյ մ'ալ կը նայի ետ,
որ աղբարը Եղնիկ եղեր,
եղնիկ եղեր ու կը բըբայ,
վազելով իր ետնն ի վեր:

— «Ախ իմ աղբար, որբո՛ւկ աղբա՛ր,
իմ անլեզու Եղնիկ աղբար.

հոյ՛ղը գըլխուս, ի՛նչ ընեմ ես . . . »

կը պոռայ խեղճ քոյրը այսպէս:

Ու վա՛յ կուտայ,

կուլայ, կուլա՛յ:

Երկու որբեր,

քոյր ու աղբար՝

Եղնիկ, աղջիկ մոլորուած,

չեն գիտեր ո՛ւր,

կերթան տըխուր,

կերթա՛ն, կերթա՛ն անդադար:

3

Գիշեր ու ցորեկ, անօթի, ծարաւ,
կերթան ու կերթան, չեն գիտեր թէ ուր:
Շատ գացին թէ քիչ, դէմերնին ելաւ
անտառ մը, մէջն ալ պաղուկ մէկ աղբիւր:

Քոյրն ու աղբարը ծըռեցան առուն,
կուշտ-կուշտ խըմեցին: Եղաւ իրիկուն:
Մանուշը ելաւ, բարձրացաւ ծառը,
Եղնի աղբարն ալ պառկեցաւ վարը:

Երբ գիշերն անցաւ ու եղաւ առտու,
քուրիկը նըստաւ քէրկէֆ բանելու.
Եղնիկ աղբարն ալ կարծէր, խոտ կուտէր,
եւ անտառին մէջ կերթար վար ու վեր:
Կէս օրուան ատեն մէյ մըն ալ ահա
ծառերուն մէջէն աղմուկ մը կուգայ.
կուգայ, կը լսուի խըրխինջ | ու քըրքիջ,
եւ մարդիկ կելլեն երեւան քիչ քիչ:
Ծառաներն են որ թագաւորական
հըսկայ ձիերուն ջուր տալու կուգան.
հըսկայ ձիերուն ոսկիէ սանձէն
բըռնած աղբիւրին քովը կը բերեն:
Բայց ձիերը որ առուն կը ծըռին,
չեն խըմեր ջուրը, սաստիկ կը խրտչին.
կը թոթուեն բաշ ու գլուխնին ուժգին,
կը կանգնին վըրան իրենց գոյգ ոտքին:
Ծառաներն ապշած՝ չորս կողմ կը նային.
հեղ մ'ալ տեսնեն որ ծառին գագաթին
աղջիկ մ'է նըստեր աննման, անգին,
քէրկէֆ կը բանի և իր երեսին
արեւն է զարկեր, արեւը լզարկեր
ու առուն մէջ շառուեղն է ձըգեր:

4

— «Ո՛վ ես, չըքնաղ, տեսի՛լք ես դուն
« թէ հողեղէն արարած.
« տեսիլք որ ես՝ քիչ մ'ալ կեցիր,
« աղջիկ որ ես՝ իջիր ցած:

« Իջիր տեսնենք, ի՞նչպէս եղաւ
 « որ կըրցար գալ դուն մեր մօտ.
 « Որ երջանիկ հովը բերաւ
 « քեզ մեր անտառն անծանօթ:»

— « Մեզ որբութեան ցաւն է բերեր
 « ձեր աշխարհը հեռաւոր. »
 պատասխանեց աղջիկն աղուոր՝
 հառաչելով գըլխիկոր:

« Մենք տուն չունինք, նեղ է մեզի
 « այս լայնարձակ աշխարհը.
 « մենք մարդ չունինք, մընաց մեզի
 « մութ, ամայի անտառը... »

Ծառաները ինչ որ տեսան՝
 գացին պալատ լուր տըռւին:
 Թագաւորն է խիստ հըրաման
 հանեց որ շուտ մարդ երթայ,
 որբերն առնէ՝ տուն դառնայ:
 Եւ ծառաները գացին ու բերին
 քոյրն ու աղբարը առջեւն արքային:

— « Ո՞վ ես դուն, աղջիկ, հարցուց մեծ արքան
 « ո՞վ է հետըդ այս Եղնիկը խնբան:»
 Կը կենայ աղջիկն ու դարձեալ անոր
 կը պատմէ ինչ որ պատմեցի ես ձեզ,
 թէ ապրած կենաս, հըզօր թագաւոր,
 մեր գլխուն եկածն այսպէս է այսպէս... »
 Լսեց թագաւորն ու ըզգաց շատ ցաւ.
 որբուկ աղջկան սըրտով հաւնեցաւ,

եօթն օր ու գիշեր մեծ հարսնիք բըռնեց
 եւ Մանուշն իրեն թագուհին ըրաւ:

Քուրիկը շրքեղ զարդարուած հիմա
 բենեզներու մէջ թաղուած կը մնայ.
 իսկ պարտէզին մէջ աղբարը Եղնիկ
 կարծի, կը ցատկէ ուրախ, երջանիկ:

5

Բայց, պալատին մէջ նախանձոտ ու չար
 շատու պառաւ մը, չար կնիկ մը կար:
 Ջատուկն կըսէր թէ ինչու պետք է գայ
 որբն մեր գըլխուն թագուհի դառնայ:
 Այդ շատուն օր մը լեզուով կեղծաւոր
 կըսէ մանուշին. « Ախ, իմ բաղդաւոր, »
 « աղուոր թագուհիս, եկուր տանիմ քեզ »
 « ծովը որ լողնաս, ըլլաս վարդի պէս »
 Թագուհին կելլէ ու ծովափ կերթայ.
 շատու պառաւն է, նըստեր է ահա,
 փըրփուրը կուտայ, փըրփուրը կառնէ,
 օճառով անոր մազը կը լըռայ: |
 Յանկարծ մէյ մըն ալ կը դարնէ մէջքին,
 կը ձըգէ ծովը սիրուն թագուհին:
 կառնէ լաթերը անտեր մընացած
 եւ շուտով քաղաք կը դառնայ կրկին:
 Կը դառնայ քաղաք և բերած լաթը
 կը հագուեցնէ իր աղջկանը,
 իր սեւ ու քրթած աղջկան անշահ
 եւ գայն կը դրկէ պալատը ահա:

Երեսն է ծածկեր թանձր շղարշով՝
պալատն է մըտեր ան սուտ թագուհին,
ու թագաւորն ալ մըտքէն չանցնեն
թէ ո՛վ է եկեր բազմեր իր գահին:

Բայց ինչ որ կընեն, ինչ որ չեն ըներ՝
չեն կըրնար կըտրել ձայնը Եղնիկին.
խղճուկ կը մայէ՝ կեցած ծովափը,
չի գար, տուն չիգար, կուլայ դառնագին:

Ինչ՞ ընեն ասոր, ինչ չընեն ասոր,
աղջիկն ու ջատուն շատ մըտմըտացին:
Օր մը սուտ հիւանդ եղաւ թագուհին,
տըքալ ըսկըսաւ, մըտաւ անկողին:

— «Վա՛յ, ամա՛ն, մեռա՛յ, հա՛յ, եամա՛ն, մեռա՛յ...»
«— Ի՞նչ է, ի՞նչ եղաւ, սիրուն թագուհիս,»
«Ի՛նչ կուզէ սիրտդ, ըսէ ի՞նչ ունիս»,
կը հարցնէ իր ամուսինն արքայ:

— «Ախորժակ չունիմ... ես բան չեմ ուտեր...»
«միայն Եղնիկի քիչ մը միս կուզեմ...»
եւ թագաւորն է կը մընայ պաղած,
պաղած, շուարած, կեցած կընոյ դէմ:

— «Բայց ի՞նչպէս կուզես դուն Եղնիկի միս,
«չէ՞ որ Եղնիկը աղբարդ էր, հոգիս...»

— «Ի՛նչ ընեմ, աղբար-մաղբար չեմ ճանչնար.
«կեանքս անուշ է քան ամէն աղբար...»

— «Վա՛յ, ամա՛ն, մեռա՛յ... մեռա՛յ ես. աման...»
ու թագաւորն է կուտա հրաման.

«Կըրակ վառեցէք,»

«դանակ սրեցէք,»

«բերէք, մորթեցէք»

«Եղնիկ-աղբարը»

«որ առողջանայ»

«Իր տիկին քոյրը:»

Թագաւորն այսպէս հրաման կուտայ,
հրաման կուտայ ու կելէ կերթայ.
կերթայ ծովափը սաստիկ նեղացած
թէ որքա՛ն Մանուշն անգութ է եղած...:

6

Կը մայէ, կուլայ Եղնիկ-աղբարը,
եւ իր հետ կուլան ծովուն ափերը.
լեզու ելած է ալ կենդանի չէ,
եւ իր քըրոջը այսպէս կը կանչէ.

— «Քուրիկ ճան, քուրիկ,»

«կըրակ են վառեր,»

«կըրակ են վառեր,»

«դանակ են սրեր:»

«Քուրիկ ճան, քուրիկ,»

«լըսէ անդունդէն,»

«Ծովուն յատակէն.»

«Եղնիկ աղբարդ»

«ահա կը մորթեն:»

Եւ թագաւորը՝ տեղը քար կըտրած,
շուրին յատակէն կը լըսէ յանկարծ
ծանօթ ձայն մը որ ծովէն խո՛ւլ ու խոր
պատասխան կուտայ տրկար ու անզօր.

«Աղբար ճան, աղբար»,
 «անհայր ու անմայր»,
 «իմ որբուկ, անտէր»,
 «իմ Նդնիկ-աղբար»
 «ծովուն ջուրերը»
 «վրաս են դիզուեր»,
 «ալիքը եկեր»
 «իմ ձայնս է խեղդեր»,
 «Դրժուար է տեղըս»,
 «ձայնս չի լրսուիր»,
 «ձայնս չի լրսուիր»,
 «ձեռքս չի հասնիր»,
 «ա՛խ, չար պառաւը»
 «օրըս՝ սեւ ըրաւ»,
 «հիմա ալ՝ երբ»,
 «կը մորթէ ազիզ»
 «Նդնիկ-աղբարս»

Կը լրսէ արքան, կը վազէ պալատ,
 կը պատուէ քօղը սուտ թագուհիին.
 կը նայի դէմքին, կը նայի կըրկին...
 աղջիկն է տըգեղ այն ջատուին վատ...
 — Եկէ՛ք, ձկնորսներ, ուռկան ձըգեցէք,
 հանեցէք ծովէն անմեղ Մանուշը.
 եկէ՛ք, դա՛հիճներ, ծո՛վը ձըգեցէք
 կախարդ պառաւը և այս հըրէշը:
 Այսպէս բարկացած կը պոռայ արքան.
 Ժողովուրդն ամէն կուլայ իր ցաւէն.
 ձըկնորսները շուտ կը ձըգեն ուռկան

եւ Մանուշը ողջ՝ ծովէն կը հանեն:

Կը հանեն ծովէն, պալատ կը տանին:
 կը յաղթէ ահա անմեղը կըրկին:
 Նդնիկ-աղբարն ալ հոգուն խընդուքէն
 կը պատուէ իրեն եղնիկի մորթին,
 դուրս կելլէ անկէ, կըլլայ նորէն մարդ,
 կըլլայ պատանի կայտառ ու զըռարթ.
 մոռցած եղնիկի մայիւնը տըկար,
 կը խօսի ազատ, կը խօսի ճարտար:

Իսկ չար պառաւին ու իր աղջրկան,
 որ խաբեր էին աշխարհ բովանդակ,
 վզէն կապելով մէկ մէկ ջաղացքար՝
 կը ձըգեն ծովուն անդունդն անյատակ:

Երկու որբեր,
 քոյր ու աղբար,
 առած պատիւ, գահ ու թագ,
 աշխարհք դարձեալ
 արև, բարի
 չարն է՝ թաղուած ծովին տակ:

1. Ո՛չ, դժուար բան չէ աշխատելը	5	29. Ի՞նչ փուլերէն դժգոհ ծառը	77
2. Տղան ու թռչնիկը	6	30. Ո՛վ է թագաւորը	81
3. Գոռոզ մոծակը	7	31. Կապիկը եւ ակնոցը	83
4. Երեք թիթեռնիկները	8	32. Ձմեռը եկաւ	84
5. Ժամկոչը եւ ուխտաւորը	12	33. Զո՛ւրը, չո՛ւրը	86
6. Բերնին համը գիտցող շունը	14	34. Հացի տեղ	90
7. Առաջին առուտորը	17	35. Երկու վաճառականներ	91
8. Բաղեղը եւ ուռենին	21	36. Խորթ եղբայրս	97
9. Կամուրջ շինողները	22	37. Ո՛վ է զօրաւորը	99
10. Ալին ու Արազը	25	38. Արեւը	101
11. Կոյրերուն գերքը	26	39. Արծիւն ու կաղնին	106
12. Ժամկոչը քահանայ	28	40. Երրուկին պատուէրները	108
13. Աշուն	30	41. Գարնան հրաւեր	112
14. Հովը, ջուրը եւ թռչունները	32	42. Այրի կնկան երգը	114
15. Օդը	35	43. Փոքր տղան ինչպէս ազա-	
16. Աղուէսն ու Գայլը	38	տեց իր հայրը	115
17. Կատաճ շունը	43	44. Գիւղին առաւօտը	120
18. Քաջասիրտ քոյրը	46	45. Շունները	122
19. Մէգին մէջ	48	46. Ճմարտախօս մանուկը	124
20. Իմաստուն մանուկը	49	47. Յանցաւորը	129
21. Մարոյին խորովածը	52	48. Աստուած երբ որ ստեղծեց	130
22. Արգարասէր դատաւորը	57	49. Կարմիր վարդը	134
23. Պանդուխտի երգ	61	50. Ամառն եկաւ	135
24. Գայլին ձագերը	63	51. Հայրենիք	137
25. Կտրիճ Սագօն	65	52. Վաղը վիճակ է	139
26. Չորս քոյրերը	69	53. Տէրն ու ծառան	140
27. Դարբնոցին մէջ	73	54. Իմ դառնուկս	147
28. Ուզտը եւ Զորին	74	55. Եղնիկ աղբարը	150

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՅՔ

ՄԵՂՐԱԳԵՏ	Յարր. Ընթացք Ա. Տարի	.	.	Գին	25 Ղրշ.
ՄԵՂՐԱԳԵՏ	» » Բ. »	.	.	»	32 ¹ / ₂ »
ՄԵՂՐԱԳԵՏ	Միջին » Ա. »	.	.	»	40 »
ՄԵՂՐԱԳԵՏ	» » Բ. »	.	.	»	45 »
ՄԵՂՐԱԳԵՏ	Բարձր. »	.	.	»	150 »

ՀԱՍՏԵ՛

«ԱՐԾԻԻ,, ԺՈՂ. ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

Բերա, Գապրիսյան Փողոց, Թիւ 37, Ա. յարկ

«Ազատամարտ»ի շէնքին մէջ

2013
3613

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0286199

